

SANDU-ALDEA, D.N.

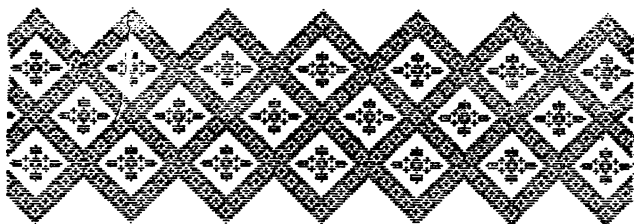
214

ÎNCHINARE

Închin această carte domnului Nicolae Iorga în semn de cinstire și iubire pentru înflăcăratul lui avânt întru reînvierea sufletului românesc.

C. SANDU-ALDEA.

Berlin, în 0/22 April, 1906.

I.

UN ARENDAȘ

ani Livaridi intrase acum cinci ani ca arendaș pe moșia Vulturasca, de pe malul Dunărei, cale ca de un conac de la gara Sălcuței.

Gurile rele spuneau că acest venetic fusese pe vremuri plăcintar și că prin drămăluirea mărfii, prin cumplită zgircenie și prin cămătărie izbutise a-și agonisi un capital frumușel, cu care s'a apucat de arendășie.

Alții — mai iscodaci — țineau mortiş că Livaridi găsisese într'un beciu o căldare plină cu lire turcești și de atunci par'că-i dusese Dumne

Alții, în sfârșit, ziceau că toată averea cu care arendășește el de la un timp încoace, o are de pe urma nevastei lui, fata unui Grec, negustor de grîne, putred de bogat și pe care el o scosese din minți.

Toate acestea erau însă numai scornituri lumești. Șiretenia vieții lui era următoarea:

La vârsta de șaisprezece ani Iani Livaridi fu adus în țară de un unchiu al lui care logofeția de multă vreme pe o mare moșie boierească și care se procopsise furînd zi cu zi și pe țărani și pe proprietar. Acest unchiu l-a băgat slugă la un plăcintar din Brăila, un prieten al lui din copilărie.

I-ar fi putut face rost de o bucățică de pîine chiar la moșia unde era el logofăt, dar n'a vrut. L-a zvîrlit chiar de la început în vârtejul groaznic al vieții spre a-l deprinde să deschidă ochii de timpuriu, spre a-l face să vadă ce greu se cîștigă un ban în ziua de azi și spre a-l învăța să ție strîns băierile pungii cînd, după multă alergătură și cu mult amar, a izbutit să lege în ea doi-trei arginți.

Acolo, la plăcintarul acela, și-a făcut Iani Livaridi ucenicia lui de negustor.

Cînd se lăsa în vîrstă de optzeci de ani el în

— Nicî cincî banî!

Unchiul încreţi fruntea şi închise din ochiul stîng în semn de mirare.

Băiatul se uita la el serios, atent, parc'ar fi văzut atunci întîia oară acea faţă osoasă în mijlocul căreia răsăria un nas coroiat, ca un plisc de bufniţă. Apoi, dîndu-se aproape de el, îi şopti :

— Am trei napoleonî de aur strînşi ban cu ban de pe rachiû!

Unchiului i-a fost ruşine de lumea cealaltă din cafenea, căci altfel şi-ar fi sărutat nepotul pe amîndoi obrajiî.

— Bravo ţie, Ianişor!.. Bravo ţie!.. Tu ai să ajungî departe... Spune, vrei să te ajut să faci un negoţ?

Sfiala de ucenic trenţáros peri din sufletul băiatului. Acum vorbia serios, cu şart, amănunţit, parc'ar fi pus la cale cu un tovarăş o afacere de sute de miî de francî. Bătrînul se uita cu băgare de seamă la acest puiî de Grec în mintea căruia încolţiaî de pe acum planuri de negustorie. Şi, după ce l-a cîntărit bine din ochî, i-a strecurat în mînă cincî hirtii de cîte douăzeci de lei.

— Ține, Ianișor !.. O sută de franci !.. Cu totul ai, va să zică, două sute nouăzeci și cincî... Ia seama !.. Muncește și pune ban lîngă ban !.. Nu da pe datorie !

Cincî ani de zile Livaridi a 'nvîrtit fel de fel de negoțuri. A muncit, a răbdat de foame, a pus ban lîngă ban. Și, după acești cincî ani, tînărul simți că nu-î mai ajung negoțurile acelea mici, simți că el e făcut să învîrtească afaceri mari, de zeci, de sute de mii de franci.

Atunci plecă să-și vază unchiul. Își cum-părase haine nouă, ghetete nouă, pălărie nouă, se răsese și se tunsese cu breton pe frunte.

Unchiu-său s'a crucit cînd s'a pomenit cu el la moșie, și fiind-că tocmai pleca pe cîmp, îl luă cu el în docăraș.

Se întrebă de afaceri, de sănătate, și tînărul scoase binișor din sîn o batistă în-nodată la un colț.

— Cît ai ?

— Cincî mii de franci !

Ochii bătrînului licăriră. Apucă mîna băiatului și o strînse cu putere în mîna lui osoasă. Apoi rămase dus pe gînduri.

Tînărul se uita lacom la sămănăturile ce se legănau în bătaia vîntului. Aerul curat și înviorător îi bătea obrajii îngălbeniți, și el îl sorbia cu nesaț, grabnic ca un hoț, bucurat în adîncul sufletului că nu-l costă nimic. O viață nouă, o lume nouă îi răsăria înaintea ochilor. Simția că aici trebuie să se cîștige mult mai mulți bani și mult mai ușor decît prin fleacurile lui de negoțuri din port. Pămîntul negru al ogoarelor i se părea o fabrică de aur, o fabrică minunată în care zvîrlă cu banița și din care ieși cu chila.

Iar seara, pe cînd mîncau amîndoi în odăița curată și veselă, unchiul se deschise nepotului :

— Vezi, nepoate dragă, acum ești om în toată legea... Oare cîți ani ai?

— Douăzeci și doi!

— Douăzeci și doi de ani!... Mulți înainte!... Eū, precum vezi, sînt bătrîn și m'am săturat de alergătură pentru străini... Am luat o moșie în arendă pe seama mea. Tu ești tînăr și muncitor, eū am bani și cunosc rostul moșiei... Te ieau pe lîngă mine și-ți fac parte... Vrei?

Nepotul îi sărută mîna :

— D-ta-mi ești tată, d-ta-mi ești Dumnezeu ! Îți muncesc ca un rob !... Ajută-mă să mă ridic și eu !

Tovărășia pusă la cale merse de minune.

Iani Livaridi învăță plugăria la școala unchiului său. Învăță cum se măsoară mai mici pogoanele date'n bani, cum se măsoară mai mari pogoanele date'n muncă, cum se prind oamenii din iarnă pe secere, cum se măsoară grîul pe arman spre a înșela pe cel cu mașina plătindu-i pe mai puține chile decît sînt în adevăr, cum se dijmuește, cum se fac șuruburi bieților țărani, în sfîrșit învăță toate chichițele care țin loc de școală logofeților de moșie.

La douăzeci și șase de ani, unchiul îi găsi o fată cu cincizeci de mii de franci zestre, iar, la patru ani după căsătoria lui, bătrînul se duse să mai logofețiască și pe lumea cealaltă și lăsă nepotului său două sute de mii de franci moștenire. O avere întregă strînsă zi cu zi prin hoție logofețească timp de patruzeci și cinci de ani !

Iani Livaridi se ridicase !

O putere mare îl ridicase sus, mult mai

sus de cum îndrăznise el să-și închipuie, și arendașul nostru începu acum a călca mai apăsat și a vorbi mai răstit.

... Astă-zî Iani Livaridi e un om de jumătate de milion avere și cetățean român. Orî de cîte orî vine vorba de obîrșia lui, se bate cu pumnu 'n piept că e Român get-beget dintr'o comună românească din Macedonia.

Copilul lui — căci numai cu un copil l-a miluit Dumnezeu — a'nvățat la pension cu copiii de boeri mari, și astăzi e la Paris de cinci ani de zile să-și iea doctoratul în drept. Băiatul lui se va ridica și mai sus. Acela va ajunge deputat, poate chiar ministru, va vorbi în Cameră, și o lume întreagă îl va asculta, îl va aplauda, îl va admira...

Livaridi se scutură din gîndurile acestea, își aprinse o țigare și sări în docărașul ce-l aștepta la scară.

Un vînt rece începu a sufla din spre soare-apune, și norî cenușii se ridicaū, se împrăștiaū în înnălțimile văzduhului, împînzind cerul, mohorînd liniștea zilei de vară.

Arendașul își ridică ochii la cer, și-și

mușcă mustața dreaptă — semn că era su-părat. Băgase de dimineață un cîrd de co-sași în fînul din luncă, și-î era teamă să nu se strice vremea :

— Așa-î c'o să ne plouă, Ioniță ?

Vizitiul întoarse capul spre stînga, ca și cum ar fi vorbit cu cineva de-alături, și răspunse :

— N'ai teamă, boierule !... Pîn' la Sf. Ilie numai vîntu' care se ridică din spre Măgura Berzei scornește ploaie !

Arendașul își aprinse o altă țigare, nu prea asigurat de cunoștințele meteorologice ale slugii. Țăran prost !

Docărașul fugia printre tarlale de grîu înspicat. Holda verde se legăna ușor în bătaia vîntului, învălura, susura, avea o mlădiere de apă. În spicele fragede se frămînta viață nouă, se plămădiau milioanele de boabe arămiî, aur sunător închegat clipă cu clipă din sucul pămîntului și din lumina soarelui. Și peste toate plutia o liniște adîncă, mare ca într'un altar uriaș, din toate se desprindea farmecul puternic al pămîntului negru și rodnic care ține omenirea, pe toate le mîngîia acea înfiorare de vînt care în-

viora, însufleția cel mai mic firisor de iarbă și legăna în zborul ei pulberea galbenă, nevăzut de mărunță, fără de care nu e nici-un rod în lumea asta.

Arendașul își plimbă privirea pe întinsul mișcător al grîului, și mintea lui de negustor începu a face socoteli. De nu-l va bate piatra, două chile bătrînești tot iea la pogon — una peste alta. Și ce-î va mai rămîne lui scăzînd toate cheltuielile: ogorul, arătura de-a doua, sămînța, sămănatul, plivitul, seceratul, legatul și strînsu 'n clăi, căratul la arman, treieratul, datul la mașină și transportul la gara Sălcuței?!...

Vizitiul opri la malul lunci, sări din docăraș și se duse la cai să le frece ochii și să le tragă urechile. Norii începură a se mai rări, și vîntul mai contenise. Vizitiul potrive căpețeaua calului din hart și se uită la cer. Un petec de cer albastru-albastru însenina drept de-asupra capului lui.

— Așa-î că n'am rămas de minciună, boierule?

Arendașul nu zise nimic, ci porni în luncă.

Fînul înflorit cădea în gura coaselor ce

scrișniau, și brazdele lui groase, mari, se lămuriau în urma cosașilor ca niște valuri verzi pe care florile de romaniță, de orajniță, sulfină și cicoare, zvîrleau ici-colo un fel de spumă colorată. Pe alocuri cădea și cîte-un mac roșu, ca o lacrămă de sînge.

Romînul care ducea fruntea cosașilor, se opri, își șterse cu mîneca sudoarea de pe obraz și înfipse coporiia coasei în pămînt:

— Fîn ca anu-ăsta nu s'a mai făcut de cînd s'a prăpădit biata 'coană Rusanda — biată fie de păcate.

— Are noroc Greco'!

— Duce-s'ar învîrtindu-se ca ciocîrlia!

— Șșșt!... Uite-!

Venia domol, cu pălăria pe ochi, ca un hoț.

— Eî, merge, merge?

— Merge, boierule, că n'are 'ncotro!

— Ar merge și mai bine de-am avea ceva.

— Ce s'aveți, mă?

— Știi d-ta prea bine ce.

Arendașul zîmbi. Pe fața lui zîmbetul acesta arunca umbra unui vicleşug de fiară.

— Nicî nu-mî dă prin gînd.

— Cîte-un basamac, boierule.

— Aşaaa?!... Basamac vă trebuie?... Da' fără basamac nu puteţi?

— Coasa-î muncă grea, boierule: te dor băierile inimii.

— Aşa o fi, mă... Ia...: măi domol din gură şi măi tare din coasă.

— La conu' Măcieş se ştia: la coasă, trei rachiuri pe zi.

Arendaşului îi sări ţandăra:

— Măcieş e Măcieş, şi eă sînt eă. Cui nu-î place la mine, ducă-se de muncească la Măcieş!

Coasele scrişniră amarnic. Ghizdeiul, iarba oilor, ovăsul sălbatec, iarba grasă, lînariţa, vulpoiul, sulfina, drăgaica şi florile rari, năltuţe, mlădioase cădeaă fulgerate, triste, şi pămîntul rămînea ras în urma coaselor.

Arendaşul intră în fînul înflorit, ce-î bătea la briu. Ce tot aă oameniî aştia cu Măcieş?!... Una-două: Măcieş!... Boierul Măcieş făcea aşa, boierul Măcieş dregea aşa!...

Luă fîneaţa'n curmeziş. Mergea cît mergea şi se opria, se uita 'n jurul lui cît

cuprindea cu ochii și socotia câte porcoaiie îi vor ieși din partalul acela. Timp de două ceasuri umblă de colo pînă colo, și socoti. Apoi se gîndi ce-î de făcut cu o-tava: s'o cosească ori s'o lase de pășune pentru oi?...

Un fișit aproape de el îl făcu să se întoarcă. Un prichindel de băiat sta 'naintea lui, cu căciula 'n mîină, abia putînd să mai răsufle:

— Săru'mîina, boierule, m'a trimis 'conița, ci-că să veniți numai pe decît la curte.

Băiatul spuse dintr'o răsufare vorbele acestea.

— Da' de ce, mă?

— Nu știu.

Arendașul urcă malul luncii, și ajunse la docăraș.

— La curte, Ioniță!

Băiețașul își îndesă pînă pe ochi căciulița veche, roasă pe de margini, și începu a fugi în urma docărașului. Ținea pumnii strînși și capu 'n piept, ca un cal tare 'n gură. Dar de la un timp începu a slăbi. Rămase din ce în ce mai în urmă, pînă

ce peri învăluit în perdeaua de praf alburiu ce se ridica în urma docăraşului.

Oare de ce-l chiamă 'coana Caliopi la curte pe Livardi? Cînd l-a mai chemat ea așa pe el de pe cîmp, din mijlocul oamenilor? Ce să fie?... Gîndul arendaşului zbură peste hotarele multor țări în spre acel Paris îndepărtat unde-și trimisese băiatul la 'nvățătură... Oare să nu i se fi întimplat ceva lui Mișu?...

Oamenii se feriau în lături și-și luaū căciulile din cap. Arendaşul îi vedea și nu-î vedea. La unii le răspundea ducîndu-și un deget la pălărie ori moțăind din cap; la alții nici nu se uita. Se simția străin de acești oropsiți de țărani, pîrliți de soare, prăfuiți, necăjiți, îngenunchiați supt povara învoielilor grele. Și gîndul lui de negustor se întorcea în răstimpuri la finul verde ca broatecul din lunca înneacă de lumină, și socotia carele încărcate ce vor porni trîmbă într'o bună dimineață din Vultureasca spre a se preface în hîrtii de mii de franci. Docăraşul trecu printre cei doi plopî bătrîni de la poartă și intră în curte.

Un flăcăiandru adăpa în ulucul puțului

cu roată doi noateni nebunateci. În fața șopronului de unelte douăzeci de pluguri stău răsturnate pe còbile, gata de pornit la cîmp. Pe cormenele lor spălate, lustruite în țărîna ogoarelor, soarele vărsa străluciri de oglinzi.

Vizitiul trase la scară, și arendașul sări jos. Trecu prin salon, o luă la stînga prin sala de mîncare și ajunse într'o odăiță plină de umbră. Caliopi sta într'un fotoliu, cu cotul stîng răzimat de brațul lui, cu bărbia sprijinită 'n podul palmei stîngi, cu dreapta de-alungul trupului, ținînd între degete o scrisoare.

— Ce-î, Caliopi ?

Femeia ridică ușor capu 'n spre el, și-î întinse scrisoarea.

Arendașul trase perdeaua și ceti la fe-reastră. Fața i se întuneca din ce în ce mai mult. Apoi făcu un «hm!» și zvîrli scrisoarea pe masă. Își mușca mereu muștața dreapta. Caliopi se ridică din fotoliu și veni spre el. Stăteau tăcuți unul în fața altuia, uluiți, sfărîmați ca de o descoperire spăimîntătoare.

Băiatul lor le scria din Paris că nu se

putuse presenta nici în anul acela la examenul de doctorat. Era al cincilea an de cînd sta la Paris și al treilea de cînd îi tot amăgia că «la anul negreșit» iea doctoratul. Arendașul izbi cu pumnul în masă:

— Nu! Nu mai stă el la Paris! Îi trimit chiar azi bani de drum, și'n termen de opt zile trebuie să fie aici, că, de unde nu, îl las să moară de foame ca un cîine pe acolo.

Se așeză la masă și umplu în curînd patru pagini cu o scriere tremurată și fără punctuație. Apoi dădu nevestei să scrie adresa, și el se duse la casa de bani.

— Cît să-î trimit ?

— Cît vrei !

— Cinci sute !

— Trimite-î o mie... O fi vrînd și el să-și cumpere ceva de pe-acolo; o fi avînd și el datorii... De !.. ca toți tinerii.

— Datorii?.. Ce datorii?.. Eū am datorii?

Luă opt sute de franci, îi puse în buzunarul din năuntru hainei și ieși în pragul caselor :

— Smarando, spune lui Ioniță să puie caii ai mari la trăsură.

Peste o jumătate de oră, Livaridi zbura

spre Brăila, cufundat în gînduri triste. I se părea că o întreagă clădire uriașă pe care el o ridicase cu multe sudori și lacrimi, se surpase de odată. Din sufletul lui visele frumoase cu care el legăna viitorul copilului lui, se scuturau cum se scutură toamna frunzele galbene la bătaia vînturilor reci. Și pentru întîia oară înțelegea el că viața e totuși o batjocură amară. Cum? El a tremurat de frig ca un cîine, s'a culcat de multe ori nemîncat ca un osîndit și a izbutit să se ridice unde este astăzi. Și fiul lui?! Fiul lui, care-a crescut ca o floare într'o glastră, care a fost ținut pe palme, care a fost îmbrăcat ca o păpușă, a avut totdeauna mîncare bună, școală bună, cade acum ca un netrebnic cînd e vorba să biruiască o piedecă?!

Treizeci de mii de franci i-a mîncat în cinci ani de zile. O avere întreagă!..

— *Kalimera, Livaridis, kalimera!*

Arendașul răsări din gîndurile lui și întoarse capul spre trăsura ce trecea pe lîngă el. Apoi bătut repede 'n spete pe vizitiu să oprească, și sări jos.

— Da 'ncotro, boierule, încotro?

Era boierul Ilie Măcieș, proprietarul moșiei Vultureasca. Numai el îi zicea de câte ori îl întâlnea: «*Kalimera Livaridis*» și nu: «bună ziua, Livaridi». Și avea așa o căutătură de om șiret și batjocoritor, par'c'ar fi vrut să-și spuie: «te cunosc eū, Grecule!».

— Mă duc la Vultureasca, dar d-ta?

Arendașului i se lumină de-odată toată fața de o bucurie nemărgenită.

— Știi, boierule : băiatul meu... Mișu... vine !.. A reușit doctor în drept la Paris... Mă duc să-ți trimit bani de drum... Să stai la noi pîn' o veni și el... Am să tai cinci curcani și să dau cep la un polobocel cu vin mai bătrîn ca noi... Să facem una bătrînească... Ti! Ce bine-mi pare că te aduse Dumnezeu tocmai la o vreme ca asta !

Proprietarul se uita la el fără să clipească din ochi, răscolindu-l cu privirea pînă în adîncul sufletului. Apoi se scutură de praf pe mîneca blusei lungi de dril.

— Ei, du-te de depune banii. Eū mă duc la Vultureasca.

Te-ajung și eū acuș din urmă... Ti! Ce bine-mi pare !

Cele două trăsuri porniră fiecare în drumul ei.

Ce mai Rumîn fusese boierul Măcieș pînă a nu i se prăpădi 'coana Rusanda!... De cînd și-a băgat soția în pămînt, par'că dase un vînt rău peste el. Se topise la față ca după o boală grea și barba-î crescuse mare ca la călugări. Azi sta închis în odaie, bînd cafea după cafea și fumînd țigare după țigare, mîne ieșia pe cîmp, călare pe roibul lui buiestraș, trecea pe lîngă muncitori fără să se uite la ei, descăleca mai încolo și o lua prin arătură trăgîndu-și calul după el. Poimîne se ducea la oraș, unde zăbovia cîte trei-patru zile 'n șir, lăsînd treburile moșiei pe seama argățimii.

Unde era Măcieș cel de altă-dată?

Unde era boierul blajin și cuminte de pe urma căruia ziceaū bodaproste toți Vultu-reștenii? Unde era Măcieș cel muncitor care se simția legat de moșia strămoșească întocmai după cum un stejar voinic se simte legat cu cel mai mic firisor de rădăcină de fiecare grăunte din pămîntul în care s'a ridicat?

Trecea acum ca o umbră prin odăile mari, reci și pustii, prin odăile în care nu răsuna nici-un glas argintiū de copil, în care nu pătrundea nici-o rază de veselie, în care se stingea, prin el, întregul neam străvechiū al Măcieșilor.

La cîtva timp după trăsnetul ce i-a pus-tiit viața, și-a arendat moșia și s'a așezat la oraș. Acolo mai avea o cafenea, un prieten, un teatru. Era altceva. Sau cel puțin lui i se părea că va fi altceva. Dar nici la oraș nu se simția la largul lui. Îl apuca une ori cîte un dor de moșie, dor de iarbă verde, de pămînt, de-î venia să zboare. Atunci ieșia în piață, se uita la birjari și tocma unul din ei, spunîndu-î să puie patru cai cu clopote. În urmă birjarii îl cunoșteau și, cînd îl vedeaū, opriaū și-l întrebaū :

— Nu mergem la Vultureasca, boierule?

Și astfel la două, la trei luni Ilie Măcieș trecea în sunetele clopotelor și învăluit în nori de praf alb, prin satele pustii de oameni în vremea muncii, pe drumurile prăfuite, printre lanurile aurii de rapiță, printre apele de smarald ale grîului, se ducea ca un vîrtej de vînt spre Vultureasca lui, cu

sufletul aromit de liniștea strălucitoare a zilelor de vară, de arșița soarelui, de mirosul cîmpului, de jocul *apei morților*.

Așa se ducea și astăzi.

De departe începu a cunoaște casele din Vultureasca. La plop-ăla stă Misăilă Pleșea, dincolo de el stăruiește Dinu Crivăț. Unde-s pomii cei mulți, e casa preotului, Niță Vărsătoreanu; alături de ea, acea a învățătorului, Marin Curpen. Iar în luminișul de la cotul drumului e crîșma lui Cristea Năstrapă, unde se face horă Dumineca.

Și iaca și curtea frumoasă cu așezările ei clădite temeinic, să ție cît lumea. Vedeă magasia de bucate, porumbarul pus pe temelii înaintea de zid, ridicat de la pămînt și cu laturile 'n bătaia crivățului. Uite casele boierești, în care stă astăzi un arendaș de neam strein, o pasăre de pradă, un hoț care secătuește pămîntul rodnic al moșiei strămoșești grăbind să iea cît mai mult din el, să părăginească tot ce-i ridicat cu multă muncă, până ce i s'o isprăvi contractul.

Soarele sfinția într'o îngrămădire de nori de jăratec, cari se stîngeau încet-încet, se

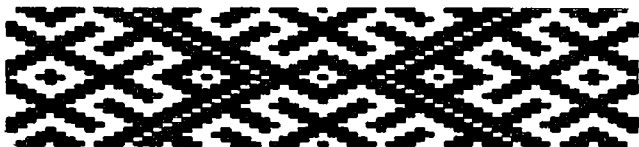
împrăștiaă, se subțiaă, ușori, ca niște petale de trandafir, involburate 'n sus de vre-un vînt fermecat.

Apoi, din cerul înnalt începură a picura, a se lăsa umbrele înserării.

Boierul nostru intra în curtea moșiei lui, și o durere, o jale mare, îl strîngea de inimă. I se părea că e un copil neascultător și netrebnic care și-a lăsat o mamă bună și frumoasă spre a pribegi în lume, printre străini.

Amurgul trist zvîrlia un zăbranic pe sufletul lui Măcieș. Și era atîta jale în acest sfîrșit de zi, saă cel puțin lui i se părea că din cerul frumos se lăsa pe Vultureasca lui jalea neagră a unui sfîrșit de neam, pentru al cărui priveghiă luceafărul de seară scînteia singuratec în fundul cerului.

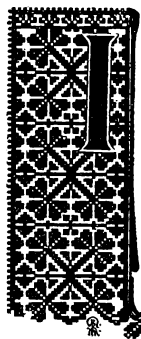
II.

DESPARTIRE

«Iar în schimb cu-averea toată vre-
un papuc de curtezană.

«O, te-admir progenitură de ori-
gine romană!»

M. EMINESCU.

În ziua aceea Mișu Livariți se sculă pe la un-spre-zece — oră destul de timpurie, prea timpurie chiar, pentru un om deprins să se scoale totdeauna la două sau trei ore după amiază — și în loc să stea ca pînă acum vreme de un cias la oglindă, se îmbracă repede, își aprinse o țigare și se uită în jurul lui ca un om pe care-l năpădesc treburile.

Se duse apoi la fereastră și trase perdelele groase. Strălucirea zilei năvăli în odaie,

veselă, însuflețitoare ca un uriaș hohot de râs de la soare.

În camera tânărului, foarte prietenoasă de altfel, domnia o amarnică neorînduială. Jos, pe covor, două giamantane, pline burduf, staū prăvălite pe coaste ; pe scaune erau fel de fel de cutii ; pe canapea străluciaū două perechi de ghete de lac nouă-nouțe, puse pe calapoade luxoase ; pe masă jobenul, un aparat de fotografie și o cutie de pălărie de damă ascunsă supt un jurnal ; într'un colț era un cufăr și lingă el citeva cărți trîntite clae peste grămadă și acoperite cu un strat de jurnale franțuzești. Tânărul sună și ceru două ouă moi, o felie de cozonac și o cafea cu lapte. Apoi, rămase lingă fereastră, de unde vedea pînă în depărtare strada frumoasă și dreaptă în care locuia. Prin mijlocul ei șine de tramvaiū, pe trotuarele largi pomī bătrîni, iar pe de marginile trotuarelor cele două rînduri de case înalte cari făceaū ca un fel de zăgaz acestuī rîu de aer prin care se sbătea lumea în cumplita, neconținuta ferebere a vieții.

Ce mai de amintiri îl legaă de această stradă !

O jale mare se ridica în sufletul tînărului. Era cea din urmă zi a lui la Paris.

Trimis aici spre a'și lua doctoratul în drept, după ce'și luase licența în București, tînărul Livaridi văzu într'o bună dimineață că cei trei ani în cari era vorba să'și ia doctoratul, trecură atît de repede în cît el n'avu vreme să se hotărască a pune mîna pe carte. Ticlui către cei de-acasă o scrisoare frumoasă prin care le spunea că a avut nenorocul să se îmbolnăviască tocmai cînd era să se presinte la doctorat, că a zăcut două luni încheiate, dar n'a vrut să le scrie spre a nu'i neliniști și pune pe drumuri, că în sfîrșit acum e pe deplin întremat și a 'nceput iar să muncească, înarmat de aceeași neclintită dorință de a se întoarce în țară doctor în drept de la Paris.

Părinții i-au scris numai decît că nu trebuie să se descurajeze ci să'nvețe liniștit mai departe, cruțîndu-se pe cît poate. O cheltuială de cîte-va mii de franci mai mult «nu joacă rol la ei».

Și cel de-al patrulea an se sfîrși fără ca

Livaridi să'și fi luat doctoratul. Altă scrioare acasă, alte minciuni. Arendașul avu un fior prin inimă :

— Îmi mănîncă bani de geaba pe-acolo, mi se pare.

Dar Caliopi, căreia tînărul îi scria din Paris scrisori « udate cu lacrimi ferbinți », se făcu luntre și punte și hotărî pe Iani al ei să mai deslege punga încă pentru un an, pentru cel din urmă.

Anul al cincilea trecu par'că mai repede. Tînărul nostru se îngrija să fie tot-deauna elegant îmbrăcat și uitase de mult pentru ce venise el la Paris.

Une-orî își închipuia că el e un mare senior din acel Orient luminos, un prinț bogat care are bunul gust de a'și cheltui veniturile la Paris, în această Romă a timpurilor noastre.

Încercă să-și mai înduplece părinții cu alte minciuni, dar nu fu chip. Bătrînul îi scrisese înfuriat și-î dăduse termen de plecare.

Stătea la fereastră, dus pe gînduri. Îi părea rău că trebuie să se despartă de acest Paris orbitor de lumină, rafinat, atrăgător, ca o vultoare uriașă, de acest Paris

din care el nu cunoștea de cît deșertăciunea și ale cărui biblioteci și muzee și mijloace de înălțare sufletească el nici nu vrea să le cunoască. Dar după dejun sufletul lui de om ușuratec scutură gândurile triste, cum scutură o gură de vînt picăturile de ploaie întirziate pe copaci.

— Ah! Bah! — murmură el cu un accent franțuzesc — nu mor eū, fără a măi vedea Parisul încă odată. Și dacă n'am diploma, ce? Nu mor eū de foame 'n țara românească.

Știa tînărul ce spune. În țara romînească nu mor de foame decît oamenii de talent. Se apucă de împachetat, dar nu trecu multă vreme la mijloc și se auziră bătăi în ușă.

— Intră!

Era ea, *Ninette*, dragostea lui de cincî ani de zile. Deschisese ușa mare, mare de tot și se oprise o clipă două 'n prag, dreaptă, subțiratecă, vicleană ca o pisică, pe buze cu un surîs dulce, în ochi cu o lumină de desmierdare. Un miros de violete adie de-odată în toată încăperea. Era parfumul iubit de ea, parfumul ce plutia peste întreg trecutul lor de fericire.

Livaridi sări de unde se afla și se re-
pezi la ea, luîndu-î mîinile:

— Ce bine-mî pare c'ai venit!... Va să
zică ți-ai ținut cuvîntul.

— Eū n'am decît un cuvînt! — făcu
ea mîndră.

Tînărul arată împrejurul lui :

— Îți place?

Ea ridică din umeri și țuguie bazele :

— Dar tare ți-e de grabă să pleci!

Apoi își rezemă umbreluța de speteaza
unui scaun, își scoase pălăria și punîndu-și
mîinile 'n șolduri făcu pe grozava :

— Mă rog la ce-ți pot da ajutor?

Supt tăliuța de mătase albastră sîniî ro-
tunzi se umflară printr'o adîncă sorbire de
aer, ochiî îi rîdeaū șireți și dojeniaū blajin
în același timp, iar pe la tîmple soarele-î
poleia cîte va șuvițe de păr blond, dîndu-le
strălucirea unei gloriî aurii. Dar mai în
același timp tînăra se izbi cu palma peste
frunte, ca un om care-și aduce aminte de
ceva :

— Dar surpriza?

Livaridi își băgă mîna stîngă 'n buzunar,

pe cînd cu dreapta își răsucia sfîrcul muștărilor.

— Ghicî !

— Umbreluța !

— Nu !

— Por-moneul !

— Nu !

— Broșa !

— Nu !

— Cerceii !

— Nu !

— Eî, nu știu ! Nu știu ! Spune tu !
Spune, spune tu, repede !

Apoi, ca și cum nici nu i-ar fi trecut prin minte cam ce s'ar putea ascunde supt acel jurnal de pe masă, ea se îndreptă mînioasă spre fereastră, smulse din mers jurnalul și-l mototoli în mîini.

— Ah ! Pălăria !

Desfăcu repede cele două panglicuțe, luâ capacul, scoase pălăria și rămase multă vreme pe gînduri, privind-o.

Era aceeași pălărie pe care o admirase ea într'o zi la vitrina unei renumite modiste din Paris. Se duse în fața oglinzii, și-o potrivei bine pe cap, se uită mulțumită,

încîntată la chipul din oglindă, îi surîse, îi făcu o strîmbătură drăgălașă din vârful buzelor și-i trimise cu degetele un sărut.

— Ah! Ce bine-mi stă!

Atinse din fugă cu buzele obrazul tînărului, apoi începu a sări prin odaie, ținîndu-și cu dreapta pălăria pe cap, cu stînga fustele ce-i fișiau ca o apă mare în frămîntarea vîntului.

— Tra-la-la-la! Tra-la-la-la! Hu-la-la-la!
Bu-um!

Tînărul o privia zîmbind. Era aceeași *Ninette* pe care o cunoscuse el acum cinci ani, aceeași tînără cu mlădieri de șerpoaică, tot-deauna cu o romanță pe buze, fericită de ziua de azi, nepăsătoare de ziua de mîine.

Se opri apoi din joc, gîfîind, aprinsă la față și după ce se odihni puțin, zise:

— Să 'mpachetăm!

Era rîndul cărților. Ea lua cîte două-trei în mîină, întorcea cîte-o foaie din ele peste care privirea îi luneca ușor ca peste o apă, apoi le întindea tînărului să le așeze. Dar văzînd că el nu se pricepea :

— Fugî! Adu-mi tu cărți și lasă-mă pe mine să le așez.

Ea măsura din ochi cam unde-ar veni fie-care carte, scotea altele de jos, îndrepta rîndul și le așeza una lîngă alta, lipite, ca pe niște mici lespezî de pavaj.

Puse un rînd de jurnale peste ele, închise capacul și se așeză de-asupra cufărului :

— Gata! Merg și eu cu tine 'n Romînia! Ea glumi, dar tînărul avu un surîs trist:

— Nu se poate!

I se părea atît de departe, atît de mică, atît de pustie, atît de întunecată, atît de sălbatecă această sărmană țară romînească!

Lumina zilei începea să scadă afară.

— Știi tu că azi e Sîmbătă și e bal la Bullier? zise de-odată *Ninette*. Ce-ar fi dac'ai amîna plecarea până mîine seară?

El încreți fruntea și păru că se gîndește.

— Ții tu?

— Da! Țiū mult! Numai un vals să mai joc cu tine, *Miche!* Ultimul vals!

— Fie!

Tînărul sună și comandă cina. Peste cît-va timp li se aduse stridii, puiū fript, brînză, fructe și vin îmfundat. Mîncaū și rîdeaū ca 'n zilele frumoase de odinioară.

Ea se dedea aproape de el, cu paharul în mână și-i șoptea singurele două vorbe românești ce știa: «te iubesc!»

Sau se așeza pe genunchii lui, cuprinzându-i gâtul cu brațele, caldă, lingușitoare, iubitoare ca 'n ziua 'ntii...

Bătăi se auziră iar în ușă.

Erau trei prietini buni de-ai lui Livaridi, cari veniseră să-l petreacă la gară. Fiecare își adusese și drăguța cu el — de sigur spre a face mai multă cinste celui ce pleca din mijlocul lor.

— *Bonjour!*... A! *Bonjour!*... Gata?

Livaridi făcu din cap «da» și se îndreptă spre cele trei cucoane, făcându-le loc pe scaune. Apoi către tineri:

— Ați mâncat!

— Venim dela Duval. Am mâncat acolo cu toții.

— *Ninette*, servește prăjituri, te rog.

Și Livardi eși.

După cât-va timp se întoarse urmat de un chelner care aducea trei sticle de șampanie.

— Ura!... Bravo, Mișule! — strigară tinerii.

Franțuzoaicele bătură din palme :

— Trăiască șampania !

Chelnerul destupă cea dintîi sticlă și vărsă în cupe. Apoi pieri. Și atunci Livardi se închină în fața cucoanelor și spuse :

— Grațioasele mele doamne ! Imi pare bine că vă pot da o veste bună. Nu mai plec în sara asta. Ar fi păcat să nu-mi iaă ziua bună dela acest frumos bal Bullier. Vom merge deci la bal în seara asta. D-v. veți avea bunăvoința a ne însoți ?

Fetele făcură cîte-o reverență adîncă :

— Incîntate.

Sticlele fură repede golite. Obrajii se aprinseseră, ochii licăriaă.

— La Bullier ! strigară tinerii fluturîndu-și pălăriile.

— La Bullier ! La Bullier ! repetară fetele.

Porniră doi cîte doi : în frunte Livardi cu *Ninette* ; după ei Limpezeanu cu *Yvette* ; apoi Mătăsaru cu *Blanchette* și în urmă Kamenitzky cu *Lisette*.

Acest Kamenitzky era un Polonez ale cărui frumoase maniere făcuseră să se scorniască și să circule credința, că el ar

fi un nobil revoluționar, surghiunit de urgia moscovită din patria lui sfîșiată. Era un pianist de forță și trăia dînd lecții de pian. Câștiga foarte mulți bani, dar bea tot ce cîștiga.

În clipele acele ale înserării străzile erau pline de mișcare. Omnibuse, tramvaie, trăsurî, camioane grele treceau, curgeau cu un huruit necurmat. Automobilele fugeau cu un sfîrîit metalic, sbîrnîind. Pe trotuoare furnicaă oameni și femei de toate vîrstele și de toate ocupațiunile, alergau vînzători de gazete, cari strigaă răgușiți : «*La Patrie !... Le Français !*». Afișe luminoase se iveau la cîte-un colț de stradă, luminaă o clipă-două și se stingeau dintr'odată, ca supt o puternică suflare de vînt.

Pe bulevardul *Saint-Michel* rătăciaă aceleași ființe : studenți cari trîndăviaă în cafenele și berării ; ucenici în arta paletelî, mofturoși și îngîmfați, înfășurați în pelerine largi din cari răsăriaă : în jos pantalonii de catifea, lungi, cu crețuri la glesne ; în sus fețe gălbejite, slabe, încadrate de bucle în neorînduială, peste cari plutiaă berete largi studențești sau pălării cu marginile

marî; crai bătrîni foarte eleganți; femei spoite amarnic cu pudră pe față — toată spuma deșărtăciunii acestui bătrîn cartier latin.

Cînd și cînd se vedea și studenți muncitori. Aceștia treceau cu cîte-o carte saucăet în mîna, cu gîndurile departe de furnicarul de lume prin care se strecura.

Și iată că la un colț de stradă, într'o arie de lumină veselă, se ivi deodată un om slab, deșirat, a cărui față era par'că străvezie, ai cărui ochi aveau o licărire ciudată, ale cărui haine zdrențuite păreau puse pe un schelet. Ai fi zis că-i o stafie, stafia înfiorătoare a mizeriei orașelor mari, rătăcind batjocoritoare în strălucirea bulevardelor.

«*Bibi la Purée!... Bibi la Purée!*» rîseră fetele.

Umbra cea de om se apropiè, trecu pe lîngă ei, vorbind.

Era o figură cunoscută în tot cartierul latin acest *Bibi la Purée* (Bibi Sărăcia). Venit spre a studia la Paris, el a dat cartea pe petreceri, a amînat mereu examenele, a cîntat, a băut, a rîs, a petrecut, s'a plimbat

cînd a avut bani, a suferit ca un cîne cînd n'a avut, și anii trecură unii după alții, din ce în ce mai greu, din ce în ce mai triști. El însă a rămas neclintit în acest cartier latin, student îmbătrînit, șters de mult din registrele Sorbonei.

Un oare-care Franțuz i-a pus într'o zi porecla de *Bibi la Purée* și astăzi nimeni nu-l mai cunoaște sub alt nume. Rătăcește și se stinge zi cu zi pe trotuarele pline de lumină pînă ce într'o bună zi va fi băgat saū într'un balamuc, saū într'un azil.

Era un simbol, un simbol îngrozitor a-
ceastă ruină de om.

Tinerii noștri nu-l luară însă de loc în seamă ci, strîngîndu-și drăguțele mai mult la braț, începură a sări, a șuera, a cînta.

Cînd intrară la Bullier, balul se începuse. Perechile curgeau, lunecau pe parchetul strălucitor. Apoi musica sfirși de cîntat și chiote ca de sălbateci răsunară în sală: se cerea repetiția jocului.

Musica începu acelaș joc și tinerii noștri se amestecară prin lume.

Eraū acolo fel de fel de fețe, fel de fel de națiuni. Eraū Engleji lungi, slăbănogi,

cu fălcile încleștate în seriositatea ursuză a neamului lor; erau Spanioli smoliți la față și arțăgoși ca niște cocoși; erau Romîni foarte eleganți și foarte obrasnici; erau Ruși, veniți în frac și în ghete de lac; Unguri mîndri; Nemți grași și gravi; Greci spilcuiți; Negri strînși în haine tăiate după cele din urmă jurnale de modă.

Erau cocote, îmbătrînite în meserie și care se cunoșteau cît de colo, par'c'ar fi avut o pecetie în față; erau altele mai tinerele și îmbrăcate foarte elegant; erau altele îmbrăcate foarte simplu și care țineau în mîini reticule bătătoare la ochi, spre a face pe cei proști să creadă că ele sînt niște biete lucrătoare cinstite care abia aș scăpat din ateliere și — în drumul lor spre casă — s'aș abătut și pe la bal să joace o polcă. Erau apoi și lucrătoare, adevărate lucrătoare, cărora nu le ajungea simbria lor cinstită și care veniau aici să-și cumpere pe bani murdari vre-o pălărie mai frumoasă, vre-o aplicație de bluză, vre-o dantelă sau cine mai știe ce cîrpă.

Erau în sfîrșit și familii cinstite — familii streine, în treacăt pe la Paris — care ve-

niseră să priviască acest bîlciu de femeii, această involburare a deșărtăciunii, această vultoare a vițiului. Iar muzica aceea avea în ea ceva ascuțit, biciuia nervii destrămați, țipa, comanda : « Joacă ! Joacă ! Petrece ! »

Livaridi era nespus de fericit. Juca ușor, elegant, ca la un bal mare. Își luă mai apoi prietenii și prietenele, îi duse la o masă în galerie și acolo comandă vin înfundat. Bea și rîdea și erau fericiți. De la masa lor vedea jos șuvoiul de lume ce se frămînta în sunetele muzicii. Și după cît-va timp, Mișu chemă la o parte pe Mătăsaru, îi șopti ceva la ureche și pieri.

— Unde-î, *Miche*? — întrebă *Ninette*.

— Vine acum! — îi răspunse Mătăsaru.

Un sfert de oră trecu, apoi altul, apoi altă jumătate de oră și Livaridi nu mai venia.

— Trebuie că i s'a întîmplat ceva! suspina *Ninette*.

Cei-lalți prieteni se uita unii la alții și fie-care zîmbia șiret, par'că fie-care ar fi știut de rostul lui Livaridi.

Cînd mai era puțin pînă la spartul balului, acesta se arătă la intrare. Mătăsaru

sta cu ochii într'acolo și-l zări. Se repezi jos și-î eși înainte, aducîndu-l apoi la masă. Muzica începu un vals.

— *Miche*, ultimul vals!

Cele patru perechi se coborîră în sală și începură a valsa. Ninetta plecase capul pe umărul lui Livaridi și închisese ochii, surizătoare, amețită, topită de fericire...

Apoi ultimul vals se sfîrși și lumea se îndreptă spre eșire.

Livaridi luă două trăsuri și împărți perechile în ele. Apoi porunci pe șoptite birjarului din nainte. Dădură iar pe bulevardul *Saint-Michel*, trecură Sena, o luară la stînga pe strada Rivoli și ajunseră în fața unui restaurant în apropiere de marile bulevarde. Femeile se îndreptară bine de mijloc și intrară mîndre în restaurant, la brațul bărbaților.

Livaridi îi conduse în camera pe care o oprise, chelnerul întrebă de poate servi, se înclină și eși.

— Frumoasă surpriză! Bravo!

Fetele se înveseliră și limbile se deslegară. Cînd ajunseră la dessert, erau toți în voie bună.

Ninette își da aere de gazdă : « Uite-o pară delicioasă, *ma chère!* — Nu vrei o piersică, *Blanchette?* — Un strugure, *Yvette!* Numai o boabă ! »

Iar cele-l'alte făceau fasoane, abia atingeaŭ acele roade minunate.

Șampania înfierbîntă și mai mult capelele. *Kamenitzky* se urcă pe un scaun :

— Doamnele mele ! Beaŭ pentru d-v. care reprezentați aici grația și farmecul neîntrecut al Parisienei !

Femeile înclinară din cap ca niște ducese, în semn de mulțumire și-și înmuiară buzele în șampanie.

Polonezul își deșertă cupa, apoi se dădu jos de pe scaun, se gîndi cît timp se umplu al doilea rînd de pahare și vorbi :

— Grațioasele mele Parisiene și iubiții mei prieteni !.. În istoria ce ni se predă nouă în școală, Romîniî sînt arătați ca niște oameni foarte vicleni și mișei... Da ! Mișei !.. Am păstrat această credință în-tipărită în mintea mea încă de pe cînd eram copil, pînă ce am venit la Paris unde am avut prilejul să cunosc pe prietenul

nostru de față *Miche* Livaridi și pe d-voastră, dragii mei.

Atunci am băgat de seamă că istoria ce ni se predă în școli e falsificată».

Aci Polonezul se opri și sgiu ochii înaintea lui ca un om speriat.

Apoi își trecu mîna prin păr și urmă :

— Am constatat în prietenul nostru Livaridi calități cari fac dintr'un om o glorie a unei țări. El e întruparea celui mai ales cavalerism. Și astăzi cînd împrejurările îl zmulg din mijlocul nostru, eū, prietenul lui nedespărțit, nu pot decît să plîng pe mormîntul unei adevărate prietenii, căci odată plecat dintre noi...»

Polonezul nu putu sfîrși fraza. Căzu pe scaun și, ascunzîndu-și fața 'n mîni, izbucni în hohote de plîns.

Iar *Ninette* se plecâ la urechea lui Livaridi și-i șopti o glumă veche :

— E beat ca un Polonez !

Cînd Kamenitzky se mai domoli din plîns și putu asculta, Livaridi se sculâ în picioare, serios, drept, cu cupa'n mîină. Vorbi de nobilul popor polon îngenunchiat sub Rusul barbar și sub Prusacul brutal (uitase c'o

parte din Polonia mai e și în Austria) și urâ ca din pământul sfânt al Poloniei să răsară cît mai multe vlăstare de valoarea lui Kamenitzky, spre a putea duce la desrobire poporul pe care el îl iubește și-l stimează prin reprezentantul său de față.

Cînd sfîrși, Polonezul se repezi la el și-l luâ în brațe. Două șiroaie de lacrimi îi alunecă pe obraji. Erau lacrimi de bucurie. Și atunci ușa se deschise, ca atinsă de vînt, o față oacheșă se ivi prin crăpătura ei și fiorul unei coarde de vioară adiè de-odată în odaie. Tinerii înebuniră de plăcere, femeile băteau din palme:

— Țigani!, Țigani!

— Bravo, Șuviță! Fă-te'ncoaci, artistule!

Lăutarii intrară înăuntru, ploconindu-se în fața mesenilor. Încercară două-trei clipe coardele și valsul «*Amoureuse*» începu a curge din viori, dulce, ușor, leneș, cald, molatec ca o desmerdare. Femeile-l cîntău în cor, Mătăsarul îl șuera, Kamenitzky bătea măsura. Și cînd cele din urmă note se pierdură tremurătoare, Mătăsarul sări de pe scaun:

— Briu', Șuviță!

Romîniî începură a tropăi din picioare, stînd pe scaune. Numai Mătăsaru îl juca, îl juca de foc și-l chiuia ca un flăcău de la țară. Polonezul nu se putu răbda fără să joace și se prinse lîngă Mătăsaru...

Lăutarii sfîrșiră brîul. Un Romîn ceru să se cînte o romanță franțuzească la modă pe atunci. Dar Polonezul puse mîna pe vioara lui Șuviță:

— Tacî!

Și întorcîndu-se către Romîni:

— D-voastră n'aveți nici un cîntec național?

Leahul surghiunit, fără patrie, dădea o lecție.

— Zi doina, Șuviță!

Sărmană doină! Ce să caute ea'ntr-o mătăsuri și strălucire?! Ce putea spune ea unor suflete veștede, cari nu înțeleg simțirea aceluî oropsit norod care o cîntă pînă moare? Ce putea spune ea unor Franțuște cochete?! Ce putea spune ea unui Leah amețit de băutură?!

Și cu toate acestea, cînd sunetele ei tremurără pe coarde și înfiorară tăcerea ca un îndepărtat freamăt de pădure, Kame-

nitzky se dădu mai aproape și tot mai aproape de lăutari, sorbind cu urechea revărsarea caldă a celui mai frumos cîntec romînesc.

El, numai el singur, rămase pe gînduri purtat prin țări necunoscute de cîntarea aceea străină și năvalnică.

Iar cînd doina muri pe coarde, ea tot mai tremura în sufletul lui, ca un suspin de despărțire.

— E o bucată foarte tristă asta. Cine-a făcut-o ?

Și nu s'a găsit atunci nimeni să-i spue că doina noastră dragă n'a fost *făcută*, ci a răsărit în sufletele romînești din freamătul pădurilor, din murmurul izvoarelor, din cîripitul ciocîrliilor, din strălucirea soarelui, din noapțile cu lună, din chiotul voinicilor, din suferința adîncă a întregului neam romînesc.

Livaridi îi răspunse într'un căscat de om somnoros :

— E un cîntec pe care-l cîntă numai țărani.

Apoi rămase cu ochii țintiți în tavan, răsturnat într'un fotoliu moale....

I se părea că e un prinț bogat care *supează* cu artiste de la Operă, pe cînd doi cai sprinteni înhămați la o trăsură elegantă abia așteaptă să porniască mai repede, să-î ducă la *Bois de Boulogne*.

Pleoapele i se făceau din ce în ce mai grele. Intr'un rînd i se păru că aude pe Mătăsaru vorbind cu Șuviță lăutarul:

— Știi tu cine sînt eu, mă?

— Cum să nu, conașule, păcatele mele!... Nu mai ții minte?... In București...

Apoi mintea i se învălui într'o ceață groasă... I se părea că se află într'o corabie pe marea bătută de furtună și simția cum îl ridica în sus talazuri năpraznice, încet, apoi din ce în ce mai iute, pînă pe culmile verzi înspumate, de unde se prăbușea în prăpastii întunecate. Atunci deschidea ochii, dar nu vedea nimic... Și valurile iar îl lua, îl fura, mai la larg, tot mai la larg, în mijlocul mării, unde nu se mai vede decît cerul și apa... Valurile se mai potoliră și corabia fugea acum mai iute, spre o limbă de pămînt. Acolo se zăresc persici ninși de flori roșii...

— Livaridi doarme! zise Polonezul...

— Să mergem! zise *Ninette*.

Chelnerul aduse nota pe un taler de argint și sta drept, fără să clipească din ochi, gata să facă o plecăciune adâncă sau o strîmbătură de nemulțumire și dispreț.

Livaridi plăti nota și svîrli cu un gest de milionar un bacșiș de doi poli.

— *Merçi, mon prince!*

Ceata eși. Străzile Parisului erau pustii la ora aceea. Parisul uriaș dormia...

Tinerii rătăciră prin piața Concordiei, pe cheurile Senei și la *Pont-Neuf* se despărțiră, dîndu-și întîlnire pentru a doua seară la Gara de Est.

Peronul era negru de lume.

Livaridi se mai sărută încă odată cu *Ninette*, apoi cu cei-lalți prieteni și se urcă într'un vagon de clasa I-a.

Conductorul pofti în vagoane, mașina șueră ascuțit și smuci trenul din loc.

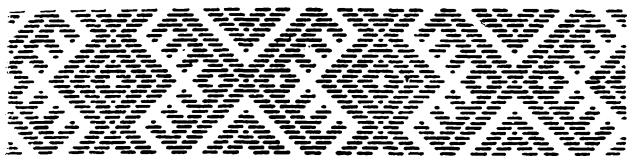
— *Bon voyage! Bon voyage!* Să ne scrii!

— *Adieu, Miche, adieu!*

Șirul de vagoane se îndepărtă, se înde-

părtă, se șterse în noapte, se topi în întunec. Numai trei lumini se vedeau în urma lui, trei lumini rotunde, roșii, mari, sîngeroase, sinistre, ca niște ochi de monstru..

III.

LA ȚARĂ

lie Măcieș înmărmurise ca o statuie în balconul înecat de lumină.

Din seninul înaltului cer înstelat se revărsa și plutia peste întreaga fire acea nețarmurită și aromitoare liniște care ne face să uităm, să visăm, să iubim.

Cîmpia 'ncărcată de holde dormia supt poleiul lunii. Plopîi din fața caselor aveau pe trunchiuri o strălucire de argint viu. Apele Dunării licăriau printre buchete de sălcii și pîrtia de lumină zvîrlită pe ele de lună părea o vărgătură lată de aur, țesută într'o pînză uriașă.

Era o lumină dulce, o lumină ce odihnia

ochii, mîngîia sufletul, poleia tot ce atîngea, ștergea umbrele, dădea o 'nfățișare deosebită locurilor și lucrurilor, deslușia depărtările și 'nvăluia tot pămîntul într'un vâl străveziu.

Boierul stătea acolo singur-singurel, aromit, uimit, fermecat de această armonie de lumină, și pentru întia oară înțelegea că nu se poate spune prin vorbe ceia ce soarbe un suflet omenesc prin ochi, prin auz, prin miros, prin adîncea, dulcea și tainica înfiorare a tuturor simțurilor.

Printre pomii din sat se deslușiau ici-colo căsuțele albe 'n bătaia lunii, liniștite, mici ca niște cuiburi... În ele trăiau Vultureștenii lui muncitori și săritori la vreme de nevoie, oameni dezghețați și voinici cum sînt mai toți locuitorii acestui cîmp întins și rodnic, plin de un farmec deosebit și care cuprinde un colț din Ilfov, o poală din Buzău, Ialomița și Brăila aproape întreagă : Bărăganul, Bărăganul cel plin de lumină multă și de poezie adîncă, mare de aur în coptul holdelor, nemărgenită și dogorită de soare. Și o viață întreagă trecută în mijlocul acestor țărani se deslușia în

mintea boierului, o viață de care el acum era departe...

...Într'un târziu se rupse din poleiul lunii și se duse la culcare, cu sufletul umezit de o rouă de jale.

A doua zi îl deșteptară niște rîndunele gureșe și neastîmpărate. Se sculă, se spală cu apă rece pe obraji și se întoarse cu fața spre răsărit, închinîndu-se după obiceiul apucat din bătrîni.

Apoi ieși prin curte.

Soarele răsăria, aprindea focuri de diamanți în stropii de rouă, însuflețea orice firisor de iarbă. Măcieș se duse prin grădină și rătăci vreme de-un ceas pe cărările-î umede.

— Da' de noapte te-ai sculat, boierule!

— Să nu m'apuce soarele 'n pat.

Arendașul îl duse pe la magasia cu bucate, pe la porumbar, pe la șopronul de unelte, îl răsuci prin toată curtea spre a-i arăta că, deși arendaș, pe el îl dorea inima de Vultureasca.

Se duseră apoi în balcon și luară dulceață și cafea neagră.

— Ai început la fîn?

— Chiar erî băgai coasele 'n el. Azi scot fete la 'ntors, că-î soarele iute.

Arendășița ieși într'un matineu ușor de muselină albastră. Se sculase mai de dimineață spre a face cinste proprietarului.

— Bună dimineața, domnule Măcieș! Ați dormit bine?

— Ca un copil după scaldătoare!

— Și cum vi se pare pe la noi?

— Frumos! De miî de ori mai frumos ca 'n pustiu'ăla de oraș.

— Așa-î spun și eă lui Iani-al meu. Dar unde-î chip să mă 'nțeleg cu el?... Unadouă: nu! El se lasă de arendășie. Îl plouă ploile, îl bat vînturile, îl arde soarele, se întinde cu toți nebunii... bucatele nu se mai fac ca înaintea vreme...

Boierul pricepu unde vrea să bată arendășița și spuse așa trăgănat și bătînd cu degetele darabana 'n masă:

— Și arenda mare!

Caliopî surise și dete din cap par'c'ar fi vrut să zică: «mare vulpe mai ești!», apoi urmâ:

— El ci-că să ne așezăm la oraș. A muncit destul pînă acum. Să trăim și noi mai tihniți

la vreme de bătrînețe... Slavă Domnului, băiatul ni s'a făcut mare, 'și-a luat drepturile lui...

Arendașul surîdea.

Măcieș se uita la un joc de raze aurii răsfrînte pe tăvița de argint. Par'c'ar fi fost un vârtej de lumină fierbinte, și lui îi venia să 'ntindă mîna, să-l prindă, și să-l oprească din fierberea ceea neîncetată.

Apoi, ca și cum s'ar fi trezit dintr'o visare :

— Să vă trăiască! De-acuma, numai noroc să aibă de o femeie cum se cade...

...Mă ieși și pe mine'n trăsura pînă'n luncă, Iani?

Arendașul glumi :

— Nu! Mă duc singur. D-ta vii pe jos, că ești tînăr.

Trăsura veni la scară. Ceî doi bărbați se urcară în ea. Arendașița le strigă din capul scărilor :

— Să nu întîrziați de la masă!

Vizitiul pocni din biciul cu sfîrcul de mătasă, sumuță și strigă la cai :

— Hi!

Trăsura porni ușoară, trecu prin sat și o luă pe drumul țarinii Vultureștenilor. Era

un drum lat acesta, un drum străjuit de porumburi fragede pe care mai tremura ici-colo cîte-un strop de rouă. Spre stînga, departe, se zăria un puț cu cumpănă, ca o cruce suptire, înnaltă și strîmbată de vînturi. Trăsura o luă apoi la dreapta și intră în moșia lui Măcieș pe un drumeac mai îngust, prin mijlocul căruia crescuse iarbă. Pe de marginile lui, un grîu răruî și pipernicit. Arendașul venise înnadins pe aici spre a se văita lui Măcieș.

— Uite, boierule! Uite ce rușine de grîu. Pus între Sîntă-Mării! Nicî sămînța nu mi-o scot!

Proprietarul nu zise nimic. Se uita pe cîmp, dus pe gînduri, și părea că nu vede ce-î pe de lătura drumului. Cînd și cînd, cîte-o ciocîrlie venia glonț spre pămînt, ca moartă. Apoi se opria dintr'o dată, bătea din aripî și se înnălța sus, mai sus, pînă pieria din ochi, ca înneacă în albastrul înnalt. Cîmpul strălucia și surîdea în tine-reța lui netrecătoare. Flori de sulfină, de drăgaică, de corovatic, de mierea-ursului, de orajniță, de rochița-rîndunicîi, de cicoare, de mac sălbatec, răsăriaū, pe lîngă tră-

sură, fragede, proaspete, înviorate de somnul de peste noapte.

Trăsura trecea acum printre tarlale cu grîu mai bun, și proprietarul opri.

— Ia să-ți văd și eu grîu', Iani!

Arendașul își mușcă mustața dreaptă, și nu zise nimic. Era grîu înfrățit bine, săltat bine 'n paiu, înspicat tot.

— Uite, boierule, grîu pus după Ovidenie. Toată lumea spunea c'o să-l întorc în primăvară, și vezi că nu l-am întors. Aici tot scot eu o chilă la pogon, dar la ăl de ți-l arătai mai adineaori... mai bine nu mai stricam bunătate de sămînță.

Măcieș surîse :

— Țsta-î grîu de-o chilă la pogon, Iani? Pe puțin, pe puțin scoți două chile bătrînești, auzi? Numai să te terească Dumnezeu de vre-o piatră și de vreme rea la seceră...

Boierul ar fi vrut să mai spuie ceva, dar se opri de odată și 'ntoarse capu'n spre luncă.

Îl izbise mirosul de păragină pălită, și sta așa ca un ogar cu nasu 'n vînt, sorbind cu nesaț undele de parfum ce se ri-

dicaŭ din spre luncă și plutiaŭ rătăcitoare în văzduh ca un suflet al fînului.

Apoi, întorcîndu-se către arendaș:

— Aî multă păragină 'n el?

— Unde?

— In fîn!

— Ce-î aia păragină?

Boierul se îndreptă spre trăsura:

— Cogea-mite arendaș!... Și să nu știi d-ta ce-î păragina!... Mai mare rușinea!

Trăsura porni iar. Măcieș se simțea întinerit la suflet, întinerit de lumina cîmpului, de strălucirea soarelui. Cînd ajunse la malul luncii și se dădu jos din trăsura, călca repede și era vesel ca un om pe care nu-l mînîncă nici-un necaz.

Oamenii își săltară căciulele din cap:

— Sărutăm dreapta, boierule!

— Noroc, flăcăi!

— Aî mai venit și pe la noi?

— Precum vedeți.

— Bine-aî făcut, boierule, că uite: boierul nostru de-acum nu vrea să ne dea rachiŭ la coasă.

Omul care spusese acestea, rîdea și fă-

cea cu ochiul la ceilalți, parc'ar fi vrut să le spuie: așa-î c'am adus-o bine?»

— Mai cosiți și voi fără rachiü... Uite, apă bună, și rece, și limpede: vioară... Ce bună-î, șoimana!

— Să facem broască, boierule?!

Cel ce aruncă gluma aceasta, era un popondete de Rumîn, cu fața rotundă și mică s'o cuprinzi în găvanul palmei.

Boierul îl zări și nu se putu ține să nu mai rîză nițel.

— Aici ai fost, Năstase?... Dați-vă la o parte, să-l văz... Da' mult ai mai crescut, mă Năstăsică, de cînd nu ne-am văzut!

— L-a plouat, boierule!

— I-a pierdut dracu' măsura!

— Mă, da' ce Rumîni iabrași sînteți! Lăsați buricu' pămîntului în pace!

Arendașul rîdea să se prăpădească. Oamenii cosiau înnainte...

Măcieș nu mai rîdea. Se uita la ei fără să clipească, și'n sufletul lui adie de-odată o undă de adîncă și caldă milă pentru aceste fețe arse de soare, pentru aceste mîni noduroase și pline de pămînt, pentru aceste trupuri muncite, pentru aceste

suflete simple, adînci și bune și neînțelese.

Și pricepea că tot lustrul aruncat pe orașe, toate mătășurile în care se îmbracă miile de cucoane ușurele, tot aurul ce zăruie pe mesele de joc, toată fericirea celor ce se cred mari în lumea asta, vine din pămînt, din sudoarea, din lăcrămile amare, din sîngele și zbugiumul acestor mucenici ai ogoarelor.

O iubire ca de frate bun se sălășlui în sufletul lui, încălzindu-l. Îi venia să ia și el o coasă și să cosească 'n rînd cu ei.

De-asupra lor soarele strălucia acum în răscrucile cerului și lunca surîdea în lumină veselă și fînul cădea valuri-valuri și păragina pălită își împrăștia mireasma-î dulce în undele aerului curat.

Și iată că de odată un cîntec veni pînă la cei din luncă. Venia pe sus, plutind, de departe, de pe deal.

— Ne vine tinereța, boierule!

Erau fetele mari ce veniaū la 'ntorsul fînului. Glasurile subțirele se apropiară, se apropiară, și fetele se zăriră departe, la cellalt capăt al luncii.

Veniaă cîntînd, cu furcile pe umere, legîndu-se 'n mers ușor, scăldate în lumina veselă a zilei de vară, plutiaă, ferice de tinerețe și de sănătate.

Și în curînd furcile intrară în brazdele de fîn, luîndu-le pe de desupt, răsucindu-le cu partea pălită 'n jos, cu cea umedă 'n sus, într'un necurmat fișit de mătasă nouă.

Și soarele le surîdea la toți, îi încâlzia, îi ardea și fînul mirosia de te îmbăta, iar fetele cîntaă seninul vieții lor sufletești.

Proprietarul și arendașul porniră în luncă. Merșeră departe, înnotînd prin fînul înflorit și ajunseră la o fîntînă cu ghizduri mărunte. Acolo se lăsară jos: arendașul într'o rîină, boierul lungit cu fața 'n sus, cu mîinile pe după cap, cu pălăria pe piept. Vorbiră de lumea din Vultureasca, de preotul Niță Vărsătoreanu, cam fudul de-o ureche, și de un arendaș nou ce intrase acum un an pe o moșie vecină.

— S'a făcut de rîs, domnule Măcieș! S'a făcut de risul tuturor... Cine dracu' și-o fi bătut joc de el, nu știu. Destul că la pusul porumbului astă-primăvară, nu: că el are o *doftorie* să crească ciocanul

mare și să lege cîte zece știuleți. A scris la Viena, la un «doftor de pămînt»—după cum spun oamenii învoiți pe moșia lui—și ăla i-a trimis un clondir plin c'o zeamă neagră care puțea de nu te puteai apropia de ea. În fiecare cuib trebuia să se pice trei picături din zeama aia, pînă a nu se pune boabele de porumb. Nicî la un pogon de loc nu i s'a ajuns «doftoria Neamțului». Și mai bine c'a fost așa, căci porumbul pus în cuiburi cu «doftorie» s'a ars din rădăcină. Arendașul a trebuit să-l întoarcă mai acum o lună și să puie meiū în locul lui.

Arendașul se ridică repede în sus :

— Bine că-mi adusei aminte. Mă tot țiu de vre-o trei săptămîni să mă duc să-mi văd niște meiū dintr'un clin de loc de pe deal. Mi-a fost tot peste mîna. Tot sînt eū acū aici, m'aș răpezi să-l văz. Mergî și d-ta? De ești obosit, stai aci că viū eū acuș.

— La ce să mai merg și eū?! Să te apăr de cîni?... Doar nu-î peste pămînt. Du-te d-ta singur.

Arendașul plecâ.

Măcieș se lungi iar în finul înalt. Soarele-l frigea, îl moleșia, și el sta acolo, nelintit, pe pământul cald, îngropat în finul înflorit. Ținea ochii închiși și asculta... Nică-o mișcare, nici-un sunet. Din cerul înalt curgeau vâpăi de foc spre pământ...

...Un glas de fată mare-î veni 'n auz. Ridică nițel capul și se uită în jurul lui : o fată venia spre el, de sigur la fântână. Fata se apropiè cîntînd, trecu la doi stînjeni de el fără să-l bage 'n seamă. Era înaltă, frumoasă, voinică și mlădioasă ca o creangă de alun.

Pe cap purta o basma înflorită, trasă până pe ochi, să-î apere de soare. Scoase o cofiță de apă și se spală nițel pe obraji, ștergîndu-se cu un colț de șorț... Apoi se sprijini de ghizdurile fîntînei și rămase pe gînduri cîteva clipe. Avea ochi mari, negri, adînci ca umbra codrului în amurg și sprîncenile îi erau negre ca trase cu cărbunele, și codate. Răsufările, sînului rotund și pietros erau line și adînci.

Măcieș se uita la ea cu băgare de seamă și nu putea ghici a cui era fata asta care

îi răsăria atît de frumoasă înnainte... Unde mai văzuse el ochii aceia frumoși și obrazul rotund și rumen ca mărul sintiliesc?... Unde?... Cînd?...

Un calul-popei zbîrnii pe lîngă fată, și ea se apără cu mîna.

Atunci boierul se ridică de unde era și veni domol la ea :

— A cui ești tu, fa fetiço ?

Fata răsări, dar, văzînd că-î boierul Măcieș, începu a-î surîde :

— A lui Dinu Crivăț !

— A lui ești ?

— A lui ?

— Ti ! Da' mare te-ai mai făcut, Mari-oaro, să nu-ți fie de deochiū ! Cînd am arendat eū moșia, tu erai numai o copilă.

— Cine trăește, crește, boierule ! Cine moare, putrezește !

— Așa-î !

Boierul se uită la ea cu o căutătură plină de dragoste părintească, și fata nu putu răbda privirea aceia, ce-î intra ca un sfredel în suflet, și plecă ochii în jos.

— Vrei apă, boierule ?

— Aș vrea și eū nițică.

Fata vărsă apa din cofiță și scoase alta. Boierul puse genunchiul drept în pământ, ca un flăcău, așeză cofița pe ghizdurile finții și o plecâ încet-încet spre gură. De mult nu mai băuse el apă atît de bună.

— Să trăești, Marioaro!

— Să trăești și d-ta, boierule!

Fata plecâ ușoară. Înnota în finul înalt, ducîndu-și cofița pe cap, să nu cadă flori de fin în ea. Boierul rămăsese cu ochii după ea. Și ochii senini ai Mărioarei îi jucau în suflet.

— Ce frumoasă s'a făcut! șopti el.

Fata se depărta în zările calde, voinică, mlădioasă, scăldată 'n luminoasa poezie a cîmpului. Măcieș se lungi iar în finul înflorit, și o căldură mare i se ridică de la inimă, năvălindu-i în tot trupul. Ședea într'o rînă, cu capul sprijinit în podul palmei stîngi, cu cotul răzimat în pământ, cu ochii țintă la o tufă de corovatec. Rupse din ea o crenguță și o frecă între degetele mîinii drepte, apoi mirosi adînc mirosul acela puternic de iarbă proaspătă și de pământ...

Și clipe luminoase i se deslușiau în suflet, trecînd una după alta, dulci ca niște

miresme. Apoi o lumină mare se făcu în el, lumina unei dragoste aprinse și ascunse, știută numai de el, de o nevestă frumoasă din Vultureasca și de Dumnezeu din cer. O dragoste mare care-i răsărise 'n suflet cu doi ani mai înainte de a lua pe coana Ruxandra. O dragoste sănătoasă, rodnică, înflorită în mijlocul cîmpului încărcat de miros de tămîioară, în dulcile amurguri ale primăverii...

Și nu se mai simția atît de străin pe lumea asta. O iubire de părinte, de părinte necunoscut, încolți, se deschise în inima lui, cum se deschide mugurul la căldura soarelui...

Dar în adîncul acestei tîrziî iubiri de tată era totuși amarul unui gînd: el nu-și putea strînge copila la piept; el nu putea spune în fața lumii că Marioara cea frumoasă e fata lui. Va trăi strein, pribeag, îngropînd în sufletul lui taina unei iubiri din tinerețe.

Șaisprezece ani a trăit cu Ruxandra lui, șaisprezece ani încheiați și nu l-a miluit Dumnezeu cu un urmaș, dar din iubirea cu păcat a răsărit copila asta frumoasă

care a crescut voinică și mlădioasă la lumina soarelui dătător de viață.

Oare nu e asta o palmă de la Dumnezeu?

Pe el, pe cel din urmă vlăstar al unui neam străvechiu de boieri îl bate Dumnezeu.

Pentru ce? Pentru ce?

Ce rău a făcut el în lumea asta? Cine a venit să i se plîngă lui și a plecat nemiluit de la el? Pe cine a bătut, pe cine-a năpăstuit el?!

Boierul ridică ochii spre cer. Dar cerul era sus, sus de tot și surîdea din înălțimea lui albastră spre pămîntul plin de roadă.

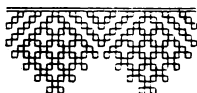
Apoi închise ușor din ochi, uitîndu-se așa printre gene. Îi jucau înaintea frișoare supțiri și vinete, țesute unele 'n altele ca niște ochiuri de plasă, și el se căznea să le prindă odată drept în luminile ochilor, dar nu putea. Firele subțiri se întorceau, fugiau, îl amăgiau...

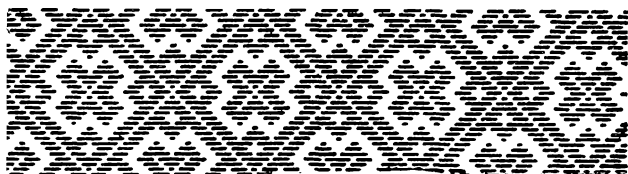
Soarele vărsa foc pe pămînt, și Măcieș era fript de sete. Se sculă, își scoase o căldare de apă și se răcori.

— Ți-a plecat foamea 'n sete, boierule?

Arendașul era vesel: meiul lui era încheiat perie, și făgăduia mult.

Porniră amîndoi spre trăsură. Din ea boierul Măcieș își mai întoarse încă odată ochii spre lunca rodnică în care cîntău fete mari la 'ntorsul finului. Trăsura porni și glasurile slăbiră, slăbiră, se șterseră în liniștea mare a zărilor... Dar un glas de fată mare tot mai răsuna 'n sufletul lui Măcieș, și el îl asculta cu iubire, pierdut în gînduri.

IV.

A C A S Ă

Arendașul se sculase de noapte și pornise de grabă spre gara Sălcuței. Îi telegrafiaseră Mișu că sosește în dimineața aceea și el se grăbia să ajungă la timp în gară.

Luceafărul de ziuă-i răsări prin dreptul grădinilor bulgărești din Tigăița. Noaptea era senină și răcoasă, drumul pustiū.

Arendașul se 'nvăluise într'o șubă groasă, iar pe picioare își așezase o pătură. Ședea răsturnat în trăsură, cu minile petrecute în mincile șubei, cu capul lăsat puțin într'o parte, cu ochii închiși. Părea că n'aude, părea că nu vede.

Bucuria că-și va revedea băiatul era mohorâtă de o umbră de îndoială, care nu-l mai slăbia de cînd primise cea din urmă scrisoare a lui. Oare ce se va fi ales din băiatul lui? E atît de ispititor acest Paris îndepărtat! Pe cîți tineri nu i-aș ameuît plăcerile lui nebune?! Pe cîți tineri nu i-a stricat, nu i-a frînt, nu i-a nenorocit vîrtejul lui uriaș?...

Trăsura fugia ușoară prin praful umezit de rouă și moale ca zăpada proaspătă. În urma ei plutiau două linii alburii ca două șuvițe de fum. Și caii mergeau repede, strănutînd din timp în timp. Iar vizitiul încremenise ca de piatră pe capra trăsuri, cu ochii înaintea cailor, cercetînd întinsul drumului.

Apoi gîndul arendașului o luă pe alte cărări mai înflorite. «Nu e doctor în drept? Ei și? N'o să-l pot eu căpătui și fără acel petec de hîrtie stampilată și iscălită? Slavă Domnului: Jani Livaridi are proptele bune și gardul cu proptele nu cade la vremuri grele...»

Cînd ajunse la gară, mai era un cias pînă la sosirea trenului. Arendașul spuse

vizitiului să tragă la o crîsmă din dosul gării și să aibă grijă de cai. El se duse în gara singuratecă. Intră în salonul de clasa I-a și se lăsă pe o canapea. Mai era cine-va acolo, dar el nu-l putea vedea bine din pricina acelei lumini nedeslușite, gălbui, a luminatului de ziuă. Îi auzia numai răsuflarea adîncă, sgomotoasă....

Apoi lumina se învioră, năvăli din ce în ce mai multă și desluși colțurile. Cel ce dormia se deșteptă de-odată, se întinse, căscă și se uită prin prejur. Era un proprietar din apropierea lui Livaridi, un fel de colonel în retragere, dator vîndut. Burlac, el cheltuia foarte mult cu caii și cu femeile. Văzînd pe Livaridi, se ridică și veni spre el cu mîna întinsă :

— A! Salutare, boierule, salutare!

— Bună dimineața, domnule colonel!

— Da' cu ce treabă pe aici?... Pleci unde-va?

— Ba nu. Aștept băiatul. Vine de la Paris.

— A! Așaa! A terminat?

— Da! E doctor în drept.

— Bravo! Bravo! Te felicit!

— Mersi !

Apoi, proprietarul se așeză lângă masă în fața lui Livaridi.

— Ei, da' cu afacerea ?

— Rămîne cum am vorbit !

«Afacerea» era următoarea : după ce se va termina contractul lui Livaridi cu Măcieș, Livaridi să ia în arendă moșia acestui colonel.

— A venit mai zilele trecute Chirițescu pe la mine. A auzit că vrea să arendez moșia și venise să i-o dauă lui. I-am spus că-s vorbe lumești. Eă vrea să trăiesc înainte pe moșia mea... Să i-o arendez lui ?

Livaridi tăcea și se uita într'un colț al odăii.

Se gîndia că acest colonel urmărește, de sigur, vre-un plan ascuns și el se întreba cum i-ar putea lua pentru totdeauna moșia ce-î rămăsese de la părinți și pe care el o fărîma zi cu zi, împrumutîndu-se cu sume mari, pe care le zvîrlia pe cai de curse și pe femeii ușoare.

Pe peron începu a se simți mișcare : veniseră copii și fete cu buchete de țintaură proaspătă, cu legăturile de sparanghel săl-

batec verde și amăruș; veniseră chirigi cari așteptau să le pice vre-un călător cu drum mai depărtat; un popă de țară cu o fată îmbrăcată ca o cucoană de oraș, și un soldat dela vînători, stins la față de boală grea...

Un șuer cald veni pînă în gară și trenul se zări venind repede și suffînd sulite de aburî pe nările-î uriașe. Sosi, se opri.

Dintr'un vagon de clasa I-a sări sprinten un tînăr slăbuș, îmbrăcat într'un elegant costum de călătorie, pe cap cu o șapcă ușoară de mătase, în gură cu o pipă albă de spumă de mare.

— *Bonjour papà!*

Livardi strînse la piept acest trup supțiratec și fraged al copilului lui și îl privi apoi lung în ochi, spre a citi în ei răspunsul la întrebarea ce-l chinuia de cîteva zile, spre a goni din sufletul lui îndoiala ce nu-l mai slăbia. Tînărul răbdă fără să clipească privirea bătrînului, apoi începu a rîde :

— Nu mă mai cunoști?

— Ba da !... Ba da !... Aî mai crescut, mi se pare !

— La revedere, domnule Livaridi!

Colonelul trecu pe lângă ei, salutându-i pe amîndoi. Par'c'ar fi vrut să spue că și el se bucură de sosirea lui Mișu, dar ca om cu bună educație, nu vrea să turbure prin prezența lui cele d'intîi clipe ale revederii.

— Drum bum! Drum bun, domnule colonel!

Livaridi se simți lingușit de acest salut adînc, pe care i-l făcuse un colonel în fața lumii de pe peron și de pe la ferestrele vagoanelor. Par'că se ridicase și mai mult în ochii lui însuși. Și pentru întîia oară judecă mai puțin aspru pe acest proprietar risipitor, care zvîrlia în cele patru vînturi averea agonisită de părinții și strămoșii lui?..

Trenul șueră și porni; tatăl și fiul se îndreptară spre trăsura.

— Gata, Ioniță?

— Gata, boierule!

— Să te văd ce poți!

Trăsura porni repede. Ceî doi oameni stătea unu lângă altul și se pîndia cu coada ochiului, ca doi străini cari vor să se spioneze unu pe altul, spre a afla ce

le zace în fundul sufletului. Vorbiau puțin ca oamenii cari n'aũ ce-și spune. Trăsura mergea prin sate cu căsuțe mărunte, curățele, cu ulițe pline de praf și de copii desculți și pîrliți de soare, cu cîini obraznici cari se ridicau din țărîna și se năpustiau asupra trăsurei, lătrînd'o cîte o bucată de drum. Apoi gonina pe cîmp, printre lanuri verzi, pline de viață nouă. Ah! Ce departe era acum de Mișu acel Paris fermecat, cu străzi curate, cu case înnalte, cu femei frumoase!

I se părea că plecaseră de un an de zile din el. Depărtarea în spațiu îl făcea să creadă că a trecut la mijloc multă vreme.

Și o întrebare îl chinuia fără încetare: oare se va mai putea el obișnui vreodată să trăiască în țara romînească? I se părea că e o mare cruzime a soartei ca el, omul suptiat, poleit, care a trăit ca un mare boier în cel mai frumos oraș din lume, să fie acum aruncat la țară, între niște țărani proști, aproape sălbateci.

Iar bătrînul simțea că feciorul lui nu e plămădit din același aluat ca el, simțea că sufletul lui e slab și se poate rupe ușor.

Au mers așa o bucată bună de cale, schimbînd cînd și cînd cîte-o vorbă. Bătrînul fuma țigare după țigare, băiatul se prefăcea că-l fură somnul, spre a arăta bătrînului cît e de obosit. Iar vizitiul de pe capră se gîndia că boerii au altfel de suflete, nu ca oamenii de rînd, ca țăraniî cari se sting de dor.

Și tocmai cînd intrară în țarina Vultureștenilor, bătrînul se întoarse către fecior :

— Uite, Mișule, de aici se 'ncepe Vultureasca și merge 'ncolo spre dreapta pînă la puțul cu cumpănă de colo din fund. Îl zărești? De acolo cîrmește spre stînga și ține așa pînă dincolo de Movila Berzii. O vezi?

Băiatul se prefăcea că se uită cu băgare de seamă spre a face pe placul bătrînului.

Increștia fruntea, strîmba din obraz:

— Pînă unde? Aha! Pînă colo, nu-î așa?

— Da, da! Pîn'acolo... Frumoasă moșie!

Și știi că proprietarul e la noi? Mă rugase de mai de mult să nu care cumva să nu-l chem și pe el cînd vei veni tu. Și l-am chemat.

Trăsura ajunse la curte și se opri scurt

în fața caselor boierești. Măcieș era pe câmp. Caliopi sta în capul scârilor, surîzînd, cu sufletul scaldat de bucuria revederii fiului ei, singurei ei odrasle.

Tînărul sări iute și se repezi spre ea cu brațele întinse :

— *Bonjour, maman!*

— Puișoru' mamei!... Ce slab ești!

Și mama se uita cu drag la odorul ei. Ce-î păsa ei că n'a luat diploma? Ce-î păsa ei că a cheltuit treizeci de miî de lei?!

Era acum înaintea ei fiul cel înstrăinat, era înaintea ei, cam slăbuț — ce-î drept — dar așa sînt toți tinerii cari se întorc dela învățătură. Și ce bine-î stă costumul acesta de călătorie, ce bine-î stă șapca de mătase!..

Iată că sosi și Măcieș de pe câmp. Arendașul îl văzu de departe și-î făcu din cap, par'c'ar fi vrut să-î spuie : da' calcă mai repede, omule, dacă vrei să-mi cunoști băiatul.

— Fiul meu Mișu, doctor în drept dela Paris.

— Domnul Ilie Măcieș, *stăpînul* nostru.

Arendașul rîdea. Cei doi oameni își dădură mîna.

— Încîntat domnule!

— Să trăiești, tinere!... Și... cinstit ginere de-acu'ncolo! Ai ochit ceva, Iani?»

Caliopi se rezezi la bucătărie. Tocmai azi cînd trebuia să se miște mai iute toată lumea, tocmai azi i se părea că de-abia se mișcă argățimea. Par'c'ar face înadins!...

Se așezară la masă în balcon: Mișu în fața lui Măcieș, arendașul în fața soției sale. Așa spusese Mișu că se așează mesenii în Paris: boierii de gazdă față în față la mijlocul mesei, oaspeții la stînga și la dreapta lor, după vîrstă și considerație. Tînărul mîncea puțin și făcea fasoane de boier nemuncit. Măcieș îl cîntăria din ochi și se gîndia că acest firfizon se va amesteca mîne-poimîne în politică, va ajunge departe, va răzbate și va pune într'o zi la cale treburile țării, va vorbi despre nevoile țăranului român, va atinge cele mai grele chestiuni cu ușurința omului cu un pospaiu de cultură. În vre-o două rînduri încercă să vază ce-î poate capul, dar tînărul avu o strîmbătură din nas, răspunsuri de sus, ca un om care nu stă de vorbă cu orî și cine, cînd e vorba să se atingă un subiect mai serios.

Nu-î spusese oare tatăl său că acest ghi-zoriiu de boier îl rugase să-l poftască și pe el cînd va veni? Venise deci să-l vadă ca pe-un lucru rar. Dar cînd sosește el dumnealui e pe cîmp. Cît p'aci să-l aștepte și cu masa! Și, acum se obrăznicește și vrea să discute cu el chestiuni mari. Dar ce putea discuta un om incult, un proprietar cu fața arsă de soare, cu el, Mișu Livaridi, eșit proaspăt-prospețel din lustruiala Parisului? Arendașul văzu însă că prin ochii lui Măcieș trece un fulger de mînie și călcă pe supt masă pe Mișu pe picior, apoi abătu vorba despre țărani din Vultureasca :

— Dar știi, boierule, că Vultureștenii noștri sînt cam lungi de mînă?

Măcieș se uită la el, întrebîndu-l din ochi :

— Ei, cum?

Și atunci arendașul începu a înșira cum a prins el pe unul cu carul încărcat de snopi furați din clăile arendășești, cum a prins altă-dată pe altul cu caii în grîul verde și cum i-a bătut pînă i-a lăsat lungiți în drum.

— Hoți, boierule, hoți și mincinoși!

Boierul Măcieș dădu să zică ceva, dar Mișu îi luă înainte.

— Numai Vultureștenii sînt hoți?... Toți țăraniî noștri sînt hoți și leneși. Toată iarna dorm ca niște trîntori și vara se vaită că mor de foame. Cînd le vine bine, fură de sting. Cîste la ei, nu se pomenește... Rușine? Nicî atît!... În Franța țăraniî sînt muncitori și cinstiți... Noi sîntem un popor de barbari.

Vorbele cădeaū grele, rari, ca spuse de cine știe ce bărbat învățat. Caliopi rămăsese cu ochiî la băiatul ei și nu mai putea de dragul lui; arendașul se uita la Măcieș, întrebîndu-l din ochi :

— Îți place?

Atunci boierul nu se mai stăpîni și țîntind drept în ochi pe băiatul arendașului, vorbi :

— Domnișorule, să mă ierți că îndrăsnesc și eū care n'am școală înaltă ca d-ta să spun un cuvînt în chestiunea aceasta. Ceea ce spuî d-ta acum, e lucru pe care-l știm cu toții. Toți gazetărașii, toți oamenii neisprăviți ne spun pe toate glasurile: țăranel romîn e leneș, bețiv și hoț. Toți oamenii aceștia cari ne vorbesc astfel despre țărănimea noastră, o cunosc tot atît de

bine cum cunoaștem noi limba chinezească. Stat-ai d-ta multă vreme la țară? Intrat-ai d-ta vre-odată în vorbă tihnită cu ei să vezi ce le poate și lor capul? Văzutu-i-ai d-ta la muncă?...

Mi se pare că d-ta mi-ai stat mai numai pe la București și pe la Paris. Ei ți-au stors din pământ tot bănetul cu care-ai învățat d-ta la Paris... Nu-i așa, Iani? Uite: întreabă-ți părintele, întreabă pe Iani, pe care-l plouă ploile și-l bat vânturile pe câmp, în mijlocul acestor țărani pe cari d-ta îi vorbești de rău».

Arendașul dădu din cap și nu spuse nimic. Vedea că boerul se necăjise și nu vrea să mai toarne și el gaz în foc.

Măcieș urmă :

— Țăranii d-tale din Franța nu-ți ies la câmp de cît după ce-aū îmbucat o bucată de brînză și după ce-aū dat pe gît cogeami-te năstrapă de cafea, de cidru sau de vin. Și unde-ți muncesc ei din noapte pînă'n noapte?... Ai noștri se 'nfig la muncă de noapte și nu iaū nimic în gură pînă la prînzul cel mic. Se hrănesc și ei cu aer, bieții. Sînt hoții?... Mie nu mi-aū furat nici

un căpătiu de ață. Că nu prea aū încredere în surtucari?... Aū fost furati, și amăgiți și îngenuchiați atît amar de vreme, de atîți surtucari: proprietari, arendași, logofeți, mai știu eu ce?...

Care cum veniți de peste hotarele țarei, ne vorbiți de ce-î pe-acolo, strîmbați din nas la tot ce vedeți în țara romîneasă. Ceî ce veniți din Paris ne spuneți să ne franțuzim, ceî ce veniți din țara nemțească, ne spuneți să ne facem Nemți... Cînd ne veți spune oare să rămînem Romîni?!

Măcieș tăcu și o liniște grea se lăsă în mijlocul mesenilor. Tînărul își găsisse stăpînul și sta acum cu ochii în jos, cocoloșind între degete un miez de pîne, — obi-ceiū apucat din pension, unde se izbiau băeții pe ascuns cu bile mici de pîne, în ciuda repetitorilor. Iar Caliopi se uita la el cu băgare de seamă, par'c'ar fi văzut pe fața lui un semn pe care pînă acuma nu-l văzuse...

După ce băură cafeaua, se despărțiră. Măcieș dădu nițel ochii 'n gene. Arendașul își luă o condică de socotit oamenii și se duse în grădină supt un pom.

Caliopi rămase cu Mișu într'o odaie înne-
cată în umbră. Băiatul îi spunea cum a trăit
el în Paris, ce minuni a văzut el pe acolo
și ea îl asculta cu drag și par'că vedea
aidoma străzile frumoase, casele înnalte, mul-
țimea, fierberea aceluși oraș îndepărtat. Când
și când însă fața i se îngrijora de odată și
se uita la băiatul ei cu băgare de seamă,
par'c'ar fi descoperit în fața lui vre-o taină.

Arendașul socotia zilele cu palmele și
cu carul ce i se făcuseră pînă acum, cele
ce i se vor mai face, pogoanele de seceră
încăputate din iarnă pe mălai său pe bani
dați înnainte și cele pe care va trebui să le
plătească în bani ghiață.

Iar boerul Măcieș se sculă curînd, se
răcori cu apă pe obraji, își tăie o nuelușă
de salcie și porni domol în sat.

Mergea încetinel prin praful cald, cu pă-
lăria pe ceafă, după obiceiul apucat din ti-
nerețe. Toți Măcieșii purtaseră pălăriile așa:
le plăcea să-î bată soarele pe frunte. Ca-
sele păreau pustii. Din gardurile de dracilă
deasă de pe coama șanțurilor răbufniau
cînd și cînd valuri de căldură ca dintr'un
cuptor înfierbîntat. Pe alocuri se vedea, la

umbra caselor, bătrîne ce-și legănau nepoței și nepoțelele în albi, cîntîndu-le cîntece de leagăn, dulci și pline de dragoste. Băețași, numai cu scurta, se arătau ici-colea la vrămiți și priviau băgători de seamă la boierul Măcieș. Alții, mai mărișori, ridicau tăbi și-și împrejmuiau cuprinsul curții lor închipuie pe șosea, cu praful pe care-l ridicau în spinări ca niște dealuri... Cînd și cînd cite-un cîine mîrîia, somnoros, topit de căldură, dar nu se mișca din loc... În dreptul cîrciumei lui Năstrapă era un car cu coviltir: un Muntean vindea păcură. Boierul se uită înnăuntru, dar nu zări nici un Român... Prin curțile arse de soare se păliau maldăre de papură din care se vor face în curînd legăturile ce vor cetlui znopii mari de holdă.

Cînd ajunse în dreptul școlii, auzi băeți cîntînd. Boierul se opri nițel să asculte. Printre glasurile lor suptirele se deslușia glasul gros al învățătorului. Măcieș intră în clasă. Învățătorul îi eși înnainte, bucurat în adîncul sufletului că boierul și-a mai adus aminte de școală. Îl pofti pe scaun și el rămase în picioare înnainte lui. Vor-

biau domol, să nu-î auză copiii. Măcieș se uita cu drag la acest apostol al Vultureștenilor, care le purta portul și le da lumină. Un om de mijloc, bine legat, tuns militărește, cu cămașă cu rîuri, albă, înflorită, cu un mîncar scurtuleț, împodobit cu flori de arniciu. Era acelaș Român inimos, Vultureștean din moși-strămoși, și care nu s'ar fi dus din satul lui pentru nimic în lume.

— Nu vreți să-mi ascultați vre-un băiat, boierule ?

Măcieș se sculă și se apropiè de banca din față :

— Al cui ești tu, băețăș ?

— Al lui Stan Frunză !

— Și'n ce clasă ești ?

— Intr'a 4-a !

— Știi tu să ne spui vre-o poezie ?

— Știu !

— Ia, spune !

Băiatul se făcuse roșu ca mărul. Se uita cînd la boier, cînd la învățător, par'car fi vrut să-î întrebe: Pe care s'o spui ? Curpen îl îmbărbătă din ochi.

Copilul înghiți un nod ce i se pusese în gât, tuși și începu :

«Plecat-am nouă din Vaslui
Și cu sergentul zece
Și nu-i era, zău, nimănu
În piet inima rece !»

Inima boierului creștea de bucurie. Copilul spunea deslușit, cu ochii când la învățător, când la el. Îl opri pe la jumătate :

— Bine, băete ! Așa să'nveți mereu !

Măcieș întrebă apoi pe altul din Istoria Romînilor. Două chipuri din trecutul țării noastre îi erau lui mai dragi : Mihaï Viteazul și Tudor Vladimirescu. Acestuia el îi zicea Tudorel Vladimirescu. Și băeții răspundeau pe placul lui :

— Mihaï-Viteazul fu cel mai mare domn al Munteniei. El băgă spaimă în Turci, și vru să uniască Muntenia, Moldova și Ardealul. Dar l-aū răpus mișelește Nemții !

— Tudor Vladimirescu a fost ucis tot mișelește de Greci.

Uciși ! Uciși mișelește !...

Măcieș simția că învățătorul nu făcea cu copiii lui numai o înșirare de domni și de ani, ci dezgropa măririle țării noastre, le

însufleția, le întipăria ca într'o ceară moale în sufletele copiilor de școală...

Eșiră prin curte.

— Eî, cum te mai împaci cu arendașul meu?

— Rău, boierule! Rău!

Era o poveste veche asta. Arendașul nu s'a putut nici odată apropia de învățător. Simția că în acest om Vultureștenii vor găsi totdeauna un sprijin în îndărătnicia lor, că acest om le va arăta cum îi ingenunche zi cu zi «veneticul.» Iar învățătorul simția că arendașul n'are nici o legătură cu pământul sfânt al acestei țări și știa că-i poate face 'n orice zi rău, prin proptelele ce și le făcuse din bărbații cu trecere în țară. Era o ură ascunsă care le cocea în suflete, care clocotia în amîndoi, cum clocotește izvorul supt pământ, nerăbdător de a eși la soare.

— Cit ține plivitul, toți copiii mai mărișori mi-î ia la plivitul grîului. Îi amăgește cu cîte-un ban pe zi, cu cîte-o acadea, cu cîte-un covrig uscat, cu cîte-o roșcovă pe care le primesc copiii seara de la un Grec care s'a pripășit cîrciumar aci de trei ani de

zile, de sigur, omul lui Livaridi. M'am plîns revizorului, dar el dă din umeri, bag'seamă că lui îi e mai mare teamă de arendaș de cît mie.

Măcieș îl asculta cu băgare de seamă, cu sufletul mohorît de un ghimpe de gînd pe care el îl simți la cîtă-va vreme după ce și-a arendat moșia: «De ce a arendat el moșia unui Grec? Era abătut, pierdut din cauza morții soției lui și a închis ochii, a arendat Vultureasca lui rodnică celui dintîi venit!»

I se părea că întregul norod din Vultureasca vorbea prin gura învățătorului, îi imputa că l'a dat legat de mîni și de picioare streinului.

— Cînd aŭ cules bieții oameni porumbul de pe cîmp — urmă învățătorul — cînd l'aŭ curățat de foi și l'aŭ făcut grămezi, nu vine să-i dijmuiască. Nu! Intîi să-și pue el grîul în pămînt.

Par'că n'ar putea dijmui în două-trei zile și să-și semene apoi grîul! Anul trecut dăduse zăpadă la Vineria Mare și bieții oameni erau tot pe cîmp. Adecă oamenii, nu! Numai femeile și copilașii se părpă-

liau pe lîngă vre-un foc ce ardea ca pe ghiață.

Și, știți ce dijmă le ia? Nu din trei una, cum le luați d-v., din două una. Le-a pus cîte două pogoane de-resfet, cîte șase chile de dus la gară la Sălcuța.

Și bieții Vultureșteni rabdă, dar Dumnezeu știe până cînd.

Unde sînt ghiociurile de altă dată care păcăniau vesele din bucșile roților de le auziaî de cît colo?!... Unde sînt cele trei perechi de boi pe care le înjuga mai fiecare gospodar?... Unde-î tamaslicul de vite al Vultureștenilor?...

S'aũ dus toate pe apa Sîmbetei... Ghiociurile mari care aũ mai rămas nevîndute, se ruginesc și se părăginesc. Vitele s'aũ împutinat, căci arendașul a spart islazul cel frumos să pue grîu în el și ca loc de iarbă nu lasă de cît smîrcurile din spre Sărata și rîpile sterpe.

Boierule, cît îl mai ții pe moșie? Svîrle-l afară!... Svîrle-l!

Ăsta e cîine, nu om!

Învățătorul tăcu.

Măcieș își răsuci o țigare dus pe gînduri.

Așa era! Așa era! El cunoștea prea bine nevoile în care se sbăteau țărani. Vedea cum boierimea băștinașă fugea de la moșii la orașe, vedea cum se desgrădina tot mai mult credința la sate și cum se aciua pe moșiile rodnice arendașii de neam strein, storcînd averi din pămîntul frămîntat în singele strămoșilor noștri.

Invățătorul intră în clasă și dete drumul băeților, apoi veni lîngă Măcieș. Școlarii trecură pe lîngă ei cu căciulele în mîină, se împrăștiară pe uliți, umplînd satul de larma lor veselă.

Boierul chemă pe Curpen în școală și-i dădu o hîrtie de o sută de lei :

— Ține, Marinică, pentru cărți de premiū!

Apoi plecă.

Se duse pînă'n cel'lalt cap al satului și veni pe supt mal. O dungă de nori fumurii alerga de-alungul cerului ca o cărărușă în seninul înălțimilor.

Ajunse la curte pe înserate. Îl aștepta cu masa. Mișu se arăta foarte prietenos. Arendașul îl primi cu o glumă :

— Cît p'aci să-ți legăm lingurile de git — cum se zice pe la noi, pe la țară!

Drept răspuns Măcieș îl întrebă :

— Am să-ți fac o supărare. Imi dai trăsura să mă duc la oraș?

— Dar cum se poate? Să plecî așa de grabă?

Și cheful nostru bătrînesc cum rămîne?

— Nu se poate! Nu se poate! sări și Mișu.

— Cu dragă inimă aș rămîne, dar nu prea sînt bine...

— I s'a urît la noi domnului Măcieș— zise Caliopi.

— Dar cum ghiciși d-ta atît de bine? Ai dat cu bobii?

— Ba nu, dar se vede!

— Nu! Nu! Fără glumă... Sînt cam bolnav.

Și boierul nu se lăsă. După ce bău cafeaua, ceru să vie trăsura. La urma urmelor, arendașul porunci lui Ioniță și boierul plecâ. Tînărul se duse în grădină. Arendașul rămase cu soția în balcon. Și atuncî Caliopi se dădu aproape de el, parc'ar fi vrut să-i spuie vre-un secret.

— Te-ai măi gîndit?... Ce vrei să facă Mișu?

— Cum «ce să facă»? Nu ți-am spus?

După ce voi isprăvi de treerat, mă duc la București să vorbesc cu Oțeleanu.

— Va să zică nu vrei să-l mai ții pe lângă noi vre-un an-doi?

— La ce? Trebuie să-i fac rost de-un loc bun în magistratură.

— Și eu îți spun că rău faci! Mișu nu poate pleca de lângă noi... Nu vreaș eu. Auzi?

— Și de ce, mă rog?

Arendașul era foarte mirat de această împotrivire din partea soției sale și aruncă întrebarea cu un ton batjocoritor, ca un om care nu dă voie nimănuș să se atingă de planurile lui.

— Pentru-că eu cred că de'l vom lăsa de lângă noi, îl vom pierde.

Iani începu a rîde cu hohote.

— Va să zică la Paris l-ai lăsat să stea cinci ani de zile și nu ți-a fost teamă că'l vei pierde și acum ți-e teamă de București?

— Ascultă-mă, Iani, și pe mine odată. Știu eu ce spun!

— Eș, ce spuș tu? Ia să te aud.

Caliopi nu putu spune mai nimic. Aș fi zis că-i i-e rușine, aș fi zis că are ceva

pe suflet. Cu glasul domol și trist ea îngînă :

— Nicî eă nu știă bine ce să-ți spun...
[Dar mie-mă spune inima să nu-l lăsăm de lîngă noi.

— Cum ți-au venit în minte fleacuri de-astea?

Arendășița oftă ușor și'si pierdu privirea în amurgul liniștit.

— Veî vedea tu!

Apoi rămase pe gînduri...

Din trecutul vieții ei îi răsărise în minte un chip de om, un chip de rudă și acest chip îi juca acum înaintea ochilor, plin de umbră ca un liliac uriaș.

Dar cum putea spune ea ce-avea pe suflet?! Îi era rușine, îi era teamă să n'o rîdă Iani. Și cu toate acestea un glas din adîncul ființei ei, îi spunea să nu dea pe Mișu de lîngă ea.

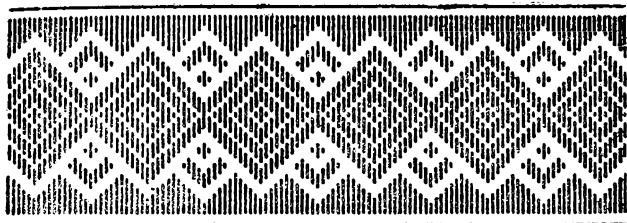
A văzut bine, a văzut par'că pînă în fundul sufletului fiului ei și un fier roșu i-a trecut prin inimă....

Aidoma rîsul unchiului ei Mihalis, aidoma tremurătura buzei lui de jos... Mișu semăna leit cu un unchiu al ei, un bogătaș car-

tofor și crai care și-a tocat la cărți cel de pe urmă ban și s'a înecat în Dunăre. Cum n'a văzut ea pînă astăzi această asemănare? Pentru ce chipul lui Mihalis nu i se arătase nici-odată atît de lămurit? De sigur asemănarea a fost și pînă acum, dar ea n'a putut-o descoperi, de oare ce i-a trebuit anî pînă să iasă bine la iveală, lămurită ca o pecetie, în ființa copilului ei.

Arendășița simți un fior de frig în spate. Un liliac trecu pe dinaintea lor, înotînd în aerul umed al serii, pierzîndu-se în întunerecul ce se lăsa pe pămînt. Nu! Ea nu-l va lăsa pe Mișu de lîngă ea. Cu nici un preț nu-l va lăsa!

V.

T I N E R E Ț E

înd mai era ca vr'un cias pîn' la ziuă, Curpen fu în picioare. Își ridică ochii în sus, să vadă cum e vremea, apoi începu să care și să așeze în căruță tot ce-i trebuia în ziua aceia : merinde, găteje de foc, cuzba, pripoanele cailor, nicovele și ciocane de coasă, bota de apă astupată cu un șomoiegel de miez de papură, și un buriaș cu rachiū. Unse apoi osiile, adăpă caii și-i aduse la căruță, le puse gurile de ham în piept și legă tivgește opritorile în capătul oiștei. Cîinele se repezi la poartă, lătrînd. Două umbre se apropiară, crescură și din

ele se lămuriră doi flăcăi cu coasele pe umere : Neculai Pleșea și Onea Plavie.

— Bună dimineața, neică Marine !

Așa-i ziceaū învățătorului toți flăcăii și toate fetele din sat. Oamenii mai bătrîni îi ziceaū «nepotul Marinică.»

— Să trăiți, flăcăi!... Ați și făcut ochi?

— Băieți vrednici ! — răspunse Onea, rîzînd.

Flăcăii puseră ochiurile ștreangurilor în capetele crucioaielor, iar învățătorul desfășurâ hățurile. Și, cît ai trage o brazdă cu coasa, aū și picat : Ioniță Custură, Mihalache Mazîlu, Toader Leasă, Marioara Crivăț, Ileana Mocanului, Marița Hergheligiului, Smaranda Plutașului și Ioana Ispas — fiecare cu coasa pe umăr.

Cu totul cincî flăcăi și cincî fete mari. Oare să poată da ei jos pînă seara zece pogoane de grîu?... Curpen deprinsese din tinerețea lui așa : cînd i se făcea grîul numai bun de coasă, își lua flăcăi și fete mari, și într'o zi era tot grîul pologit.

Fetele se cuibăriră pe podina căruței, flăcăii se rezemară de scoarțe — ținînd fiecare cîte două coase —, iar învățătorul își

făcu loc în gura căruții și luă hățurile în mână :

— Gata, flăcăi?... Gata, fete mari?

— Gata, neică Marine !

— Hi, călușeii moșului !

Călușeii smuciră căruța din loc, ieșiră binișor pe poartă și o luară în trap mărunț pe drumul umezit de rouă.

Prin întunerecul suptiat de lumina slabă, sfioasă a răvărsatului zorilor se deslușiau căruțe încărcate cu cosași. Ieșiau de prin oboarele înecate în întunerec, treceau ca niște umbre, într'un necurmat zîngănit de oțele. S'auziau une ori întrebări și răspunsuri zvîrlite din fugă :

— Mai ai, mai ai ?

— Pină pe la un prînz !

Apoi nu se mai auzia glas de om. Numai păcănitul innăbușit al bucșilor de la roți te vestia că în lupta aceia între întunerec și lumină, zvîrcolirea muncitorimii începuse. Un neastîmpăr ciudat, puternic plutia par'că în văzduh, cuprindea sufletele.

E secera ! Strînsul roadei sfinte de pe ogoare.

Să ne grăbim, flăcăi, să nu ni se scuture spicele !...

Intunerecul slăbia, lumina cuceria văzduhul. Stelele păliau în cer, se stingeau ca niște lumină sfârșite de veghere, se topiau în înnălțimile curate. Numai luceafărul de ziuă scînteia mereu în singurătatea nemărgenită și albastră, parc'ar fi vrut să înfrunte soarele. O ciocîrlie cînta în undele înviorătoare ale aerului. Din aria de foc a Răsării! lui se ridica încet-încet rotundul înflăcăat al soarelui dătător de viață, și cîmpul plin de rouă surîdea în străluciri de diamante...

Căruța ajunsese la capul locului, și învățătorul opri. Flăcăii și fetele săriră repede jos și-și aleseră fiecare coasa. Curpen deshămâ caii și-i legă la căruță pînă să se facă loc de priponit pe postață.

— Eî, care-o iea înaintea ?

— Eū, neică Marine !

— Să mi te văd, Neculăiaș !... Să mi-i lași în coadă pe toți.

Neculai Pleșea nu zise nimic. Zîmbi nițel, înfipse coporîia în pămînt și trase de cite-va ori cu gresia pe coasă. Apoi își

făcu cruce și începu a cosi. În pământul umed picioarele lui lăsară două urme arcuite. Lîngă el prinse brazdă Toader Leasă, lîngă acesta Ioniță Custură, apoi Onea Plavie și Mihalache Mazîlu. Iar cînd Mazîlu trase brazda lui, s'aũ prins și fetele : întiũ, Marioara Crivăț, lîngă ea Smaranda Plutașului, lîngă aceasta Ileana Mocanului, apoi Marița Hergheligiului și Ioana Ispas. Se înșiruiseră ca cocorii : fiecare în stînga și în urma celui d'innainte, cu cîte-o lățime și o lungime de brazdă.

Aduși de mijloc pe coporîi, flăcăii și fetele cosiaũ fără să zică nimic. Coasele scrișniaũ amarnic, retezaũ grîul din fața pământului, îl rezemaũ pe vergele și-l culcaũ în pologuri groase. D'innainteacoasei lui Ioniță Custură, o prepeliță făcu de odată : svîrrr !

— I-ai tăiat coada, Ioniță ! — glumi învătătorul. Uite-o, săraca, a rămas bearcă !

Flăcăul se opri din cosit, se rezemă în coporîie și fluieră a pagubă :

— Scăpai bunătate de friptură... Zvirle cu căciula după ea, Oneo !

Dar Onea Plavie începu a fluiera un cîntec ieșit de curînd. Fluieratul lui se în-

gîna cu scrișnirea coaselor. Iar fetele'1 ascultaău cu drag, cosind înnainte, căci fie-care din ele avea cîte un dor în suflet, și cîntecul acesta scutura în inimile lor miresme dulci venite de prin alte locuri și legăna în sufletele lor dragostele simple și adînci, plămădite în lumina soarelui și în farmecul cîmpului plin de holdă.

Marioara se opri să ascuță coasa, își trase basmaua pe ochii umbriți de gene lungi și furișă o privire spre Neculai Pleșea. Flăcăul cosia harnic, cu capul gol. Și tot sufletul fetei se ducea spre el într'un val năprasnic de văpaie ascunsă.

Ei de mici copii s'aău avut bine și s'aău iubit frățește.

Puneaău o scîndură de-a curmezișul proțapului de la car și se daău în leagăn ceasuri întregi. Cînd se duceaău cu vițeii la cîmp, el îi culegea flori de mac sălbatec și de țintaură, pe care ea și le așeza la tîmple între șuvițele de păr negru. Apoi s'aău făcut mai mărișori și nu s'aău mai jucat împreună. Simțiră într'o bună zi că nu le venia bine să-î vază lumea stînd de vorbă. Cînd se întîlniaău însă, aveaău priviri calde

în care surîdea o simțire nelămurită încă, dar care le umplea sufletele de o bucurie curată și adîncă. El se ridica voinic și sprinten, ea se sbura frumoasă și mlădioasă. Își făcea drum pe din-naintea casei lui Crivăț și fluiera o horă, iar fata îl auzia și inima începea să-i bată des în piept, ca la o pasăre speriată. Și din zi în zi se doriau mai mult.

Iar, cînd s'aū prins la horă, simțiră că o dragoste dulce, adîncă, senină, crescuse în sufletele lor. Acum erau flăcău și fată mare, și el îi ieșia în cale în amurgurile albastre de toamnă, cînd ea se'ntorcea de la gîrlă cu cobilița pe umere. Vorba lui era dulce și ochii plini de lumină. Îi lua floarea de la ureche și și-o'nfigea la pălărie, o ținea de mîna și i se băga din ce în ce mai adînc în suflet. Apoi el îi fură o batistă și niște bete, și nu și-aū mai vorbit trei săptămîni de zile. Iar într'o Duminică seara Neculai veni în amurg pe malul Dunării, și acolo îi prinse un colan nou-nouț pe mijlocul ei frumos de fată mare. Și, de atunci Marioara nu mai putea de dragul lui. Îi rămăsese în suflet chipul lui Neculai, cum ne rămîne în ochi soarele cînd sfințește...

— Ia mai stați nițel, tinerețe!

Curpen ținea buriașul cu rachiū supt brațul stîng și păhărelul în dreapta.

— Mai stați, mai stați, să ne stea norocul !

Apoi se duse lîngă Pleșea și turnă un păhărel de rachiū printr'o țeavă de trestie înfiptă în gura buriului în chip de canea :

— Iea de colea, cosașule !

Flăcăul întinse dreapta și luă paharul :

— Hai noroc, neică Marine ! Spor și berechet să dea Dumnezeu !

— Domnul să te auză, băiete!... Te și uitași în fundul paharului... Mai vrei unul ?

— Nu-î mai da, neică Marine, că pune coasa supt polog și se culcă.

— Lasă, Oneo, că-ți rămîne și ție... Nu duce grijă ! Iea de colea, Neculai băiete, să ai putere să tragî cu coasa... Și lasă că ți-oiū căra și eū la nuntă apă cu ciurul.

Curpen trecu pe rînd la toți flăcăii și, cînd ajunse la fete, se întoarse spre ei :

— Ia, acum să băgați seamă că n'o să vrea să bea nici-una, ca să nu le iasă ponosul de bețive.

Turnă apoi un păhărel, și-l întinse Marioarei :

— Ține, fină!

Fata clătină din cap:

— Nu beaŭ rachiŭ de cînd sînt !

— Hai, bea !... Hei, bea !... Las' că nu te văd flăcăii... Ce vă uitați încoaci, măi pehlivanilor ?

Dar fata nu vru să iea în ruptul capului, și celelalte fete tot așa.

— Norocul vostru, măi flăcăi! — zise învățătorul.

Apoi așeză buriul pe un mănunchiŭ, întinse o velință pe miriștea țepoasă și puse masa: pîne de casă, un batog afumat și vre-o trei fălii de caș îndulcit. Cosașii lăsară coasele din mîni și se așezară roată în jurul mesei. Și, pe cînd mîncaŭ, trăsura arendașului trecu repede pe la capul locului și se opri ca la două-trei zvîrlituri de băț de la ei.

— S'a oprit la locul lui Stan Frunză! zise unul din flăcăi.

— Să vă uitați că'l bate! — zise altul.

Flăcăii și fetele puseră mîinile streășină la ochi.

Arendașul sări jos din trăsura și porni

spre Rumîn. În liniştea mare a cîmpului, glasul lui se auzia lămurit:

— La bani şi la mălaiu ştiaî să-mî vii astă iarnă, dar la coasă nu vrei să ieşi la grîul meu, hai?

Rumînul îşi lăsase mîncarea şi se sculase în picioare:

— Ţi-am făcut pogonul, boierule!... Chiar aseară l-am strîns în jumătăţi.

— Tacî, hoţule!... Pe cine minţi tu?

Palma grea şi butucoasă a arendaşului căzu aspră pe obrazul omului.

— Ce mă baţi geaba, boierule?... Poate c'a uitat să mă trecă isprăvnicelul pe listă.

Arendaşul îşi aduse pe semne aminte că omul îşi făcuse datoria, căci nu mai izbi a doua oară. Porni spre trăsură, înjurînd. Era o patemă veche a lui ca, atunci cînd era înneacăjit de cine ştie ce, să pâlmuiască aşa din senin pe vre-un om, pe cîmp. Azi fu rîndul lui Stan Frunză, mine va fi al altuia...

Cosaşii lui Curpen se ridicară de la masă şi începură iar a cosi; învăţătorul schimbă pripoanele cailor şi aduse o botă de apă proaspătă.

Soarele urca încet în răscrucile cerului, lăcustele și greierii țîrîiaū necurmat, pămîntul frigea, florile de cicoare se închi-deaū pălite, căldura începuse a juca în valuri albe în fundul zărilor albastre, coasele fulgeraū, scrișniaū, grîul pîrîia, și văz-duhul era par'că de pară. Pe întinsul cîmpului se vedeaū muncitorii în cămăși albe, făuritorii aurului lucitor, cei legați toată viața lor de pămîntul negru. Și nici-o adiere de vînt nu răcoria frunțile pe care șiruiaū sudorile fierbinți. Fluturii frumoși filfiaū cînd și cînd peste grîu, ca niște pete de lumină colorată.

Și'n lumina aceia strălucitoare, în liniștea mare a cîmpului, un cîntec prinse aripi și pluti departe :

«Foaie verde și-un bujor,
«Plînge-mă mamă cu dor,
«Că și eū ți-am fost fecior :
«Ți-am scos plugul din obor,
«Șapte brazde c'am brăzdat,
«Cu grapa nu le-am grăpat,
«Și'n casarmă m'a băgat :
«Frumos păr mi-a retezat!»

Mîinile strîngeaū cu tărie coporîiele, iar fetele își trăsese ră basmalele pe ochi. O

turburare adîncă se ghicia în sufletele lor, și turburarea aceasta tremura în glasurile tuturor și da aripă coaselor.

Ca mîine, ca mîine vor pleca la oaste toți flăcăii cari cosesc azi la grîul învățătorului și vor rămîne fetele mari să-î plîngă pe-ascuns în amurgurile tainice, și vor rămîne boulenii pe mîinile bătrînilor sau ale frățiorilor mai mici, și ei nu vor mai vedea florile ce cresc în Vultureasca, nu vor mai auzi glumele clăcilor și vioara lăutarului.

Într'acestea, învățătorul chiui de la căruță să vie o fată să facă fiertura de amiază și fetele se îndemnau una pe alta: «du-te tu, surată»; «du-te și tu, verișoară!».

— Să se ducă una, care știe să mestece mămăliga! zise Onea Plavie.

— Duceți-vă, fa, una, c'apoî mă duc eu și vă fac de rușine! zise Mihalache Mazîlu.

Atunci Ioana lui Ispas porni la căruță, și învățătorul îi dete'n primire mălaiul și cele trebuitoare, apoî veni de cosi în locul fetei. Coasele dărîmau mereu, și grîul rămînea în urmă în pologuri aurii peste care soarele vărsa valuri de dogoare. Cîte-un spic răscopt se frîngea uneori din încîrli-

gătură și zbura departe, într'o săritură repede de lăcustă. Pe alocuri vre-o tufă de alior, retezată din fața pământului, plîngea stropi de lapte...

— Mamă Călino — zise învățătorul unei bătrîne ce cosia alături de locul lui — mai poți, mai poți?

— Ia, fac și eu umbră pământului de geaba, maică.

— Să vii să mănînci cu noi de amiază, mamă Călino!

— Viu, Marinică maică, viu!...

Soarele dospia pământul, vărsa potopu-î de lumină albă peste roada bogată a țarinei. Și atunci glasul fetei lui Ispas se auzi de la căruță:

— Neică Marine, mîncarea-î gata.

— Hai, băieți!

Tineretul porni spre capul locului: flăcării fluierînd, fetele cîntînd. Învățătorul se duse de adăpă caii, apoi le mai schimbă odată pripoanele, cu toate că bieteles dobitoace nu mai puteau paște o gură de iarbă din pricina muștelor, pe care le iuțise soarele.

Două fete umplură străchinile și împăr-

țiră lingurile de lemn, pe cînd alta aduse apă rece. Baba Călina veni și ea, domol, cu coasa pe umere:

— Dar ori ți-e 'n gînd să treci pe postața noastră, mamă Călino, de-ai venit cu coasa?

— Ba nu, mamă! Ia să-și facă pomană vre-un flăcău să mi-o bată nițel, că nu mai taie de loc, custura.

Care cum mînca, se scula, se așeza la soare, înfigea nicovala în pămînt, și începea să-și bată coasa. Onea Plavie luă și coasa babei Călina cu el. Ioniță Custură se băgă supt leșițele căruței, și începu a glumi cu fetele, strigînd către Pleșea:

— Măi fra'miū Neculai, bate și coasa mea, că ți-oiū căra și eū cu furca vre-un sac de făină de la moară.

Ciocănelele izbiaū des în gurile coaselor, se îngînaū ca niște cîntece de oțele, și flăcăii staū în soare, aduși de mijloc spre nicovele. Fie-care luase și cîte o coasă de fată. Numaī Ioniță Custură se odihnea la umbră și rîdea cu fetele. Apoi într'un tîrziū sări și el grabnic:

— Heheī fetelor, cu voi îmi rămîne coasa nebătută.

Neculai Pleșea isprăvi de bătut coasa, și se sculă. După el se ridică și Mihalache Mazîlu și veni spre el, cu umărul 'nnainte, să-l izbească. Pleșea îl văzu, se sprijini în picioare și-l primi în umărul drept, dîndu-l îndărăt.

— Măi, da' ce vi-e 'n gînd să faceți? — le strigă Curpen.

— Neică Marine, lasă-mă să dau odată cu el de pămînt! răspuse Mazîlu.

— Așa vi-e povestea?... Să vă văd!

Ceilalți cosași se sculară de pe unde erau și se strînseră roată în jurul celor doi flăcăi. Fetele se urcară în căruță. Iar învătătorul rămase la umbră cu mama Călina.

Cei doi flăcăi stătură nițel față 'n față, măsurîndu-se din ochi de sus pînă jos, apoi se cuprinseră strîns în brațe.

— Nu te lăsa, Neculai!

— Îngenunche'l, Mihalache.

Mîinile se infipseră în brîiele roșii, și brațele strîngeau cu putere. Se ridicau unul pe altul de la pămînt, se învîrtiau, se amăgiau și cădeaă tot în picioare, izbind greu în pămînt.

Mihalache pîndi cînd îi veni bine, și se smuci din strînsoarea luptei drepte, alunecă repede înapoi și apucă pe Neculaî de brațe, mai din jos de umeri. Apoi îl smuci spre el, îl aduse scurt și repede spre stînga, spre a'l suci apoi de odată la dreapta. Îl împinse înapoi, îl mai smuci de câte-va ori și îngenunchiè de odată pe genunchiul stîng, vrînd s'aducă astfel pe Neculaî, pe neașteptate, la pămînt. Dar cel-lalt îi aflase toate meșteșugurile și se feri, proptindu-se la timp în piciorul drept. Văzînd că nu i-a izbutit viclesugul, Mazîlu se ridică repede și se înfipse iar la luptă. Neculaî îl strînse bine în brațe, îl săltă de la pămînt și începu a-l învîrți ca'ntr'un joc repede, spre a'l ameți.

— Zvîrle'l la pămînt!

Dar mînile-î alunecară din încleștarea lor din pricina sudorii, și Mazîlu îi scăpă.

Sudorile le curgeau pe frunți, și răsuflarea li se iușise. Își strînseră bine briele pe mijloc și se cuprinseră din nou în brațe.

— Merge cu șiretlicuri?—întrebă Curpen.

— Merge! răspunse Mazîlu.

Și, cît ai clipi din ochi, căzu pe spate, ridicînd genunchiul drept în pîntecele lui Neculai, spre a-l zvîrli peste cap. Și cu toate că mișcarea fu destul de repede, Neculai nu zburâ pe sus, ci căzu în patru buși pe pieptul lui Mazîlu :

— Scoal' măi vericule, că te-ai umplut de praf!

Mihalache Mazîlu se înfuriè. Se sculă și înfipse mîna stîngă înnainte, mîna dreaptă la șale în briul lui Neculai. Acesta îi băgase brațul stîng pe supt brațul lui drept, brațul drept îl aruncase pe de-asupra umărului lui stîng și își prinsese pe la spate cu stînga încheietura mîinii drepte. Se răsuci apoi cam cu umărul drept în pieptul lui Mazîlu, și, cînd îi veni bine, îi aruncă piedecă piciorul drept, cetluindu-î bine acel picior, și furîndu-î sprijinul piciorului stîng.

— Acum e acum, Mihalache !

Mihalache văzu însă bine că nu mai e scăpare. Neculai îl împingea cu umărul, îl aducea din brațul drept și'l cetluse cu piedeca. Se zbātu el să scape, dar nu fu chip. Se plecâ, se plecâ — știi ca un pom tăiat

din fața pământului, — și în urmă căzu dovedit.

— Cît p'aci să cazî, Mihalache! — îi strigă învățătorul, rîzînd.

Apoi se îndreptă spre baba Călina.

— Ce zici, mamă Călino, să le dau cîte un rachiū?

Lelea Călina își șterse cu mîneca lacrămile din ochi, și oftă jalnic :

— Dă-le, mamă, dă-le!... Că-s voinici amîndoi, flăcăii!... Așa era și Răducu meu!... Oof, Doamne!... Doamne!... De tînăr mi l-ai mai luat!

Baba Călina avuse un singur fecior, care murise la oaste, și de atunci îl plîngea pe toate cărările. O biată vădană tristă și amărîtă, care-și trăia ca vai de mama ei zilele ce-o mai despărțiau de mormînt.

Tineretul tăcu în fața acestei dureri de mamă. Onea Plavie trase cu gresia pe coasă și îi pipăi gura cu degetul :

— Taie ca briciu', mamă Călino!

— Să trăiești, puiu'mamei!...

Apoi bătrîna se sculă și porni încet-încet cu coasa pe umăr spre locul ei.

Fetele strînseră masa și se prefăcură că

vor să se odihnească de nămiezi, dar flăcăii nu le deteră pace. Rupeau cîte-un firisor de iarbă și le gîdilau pe la ochi, pe obraji, pe buze, pînă le stricară culcușul. Apoi Onea Plavie, care fusese multă vreme după oi, scoase fluierul de la brîu și zise un Pandelaș. Tineretul sări îndată la joc, și astfel răgazul de la amiază fu dat horilor.

Apoi coasele începură a scrișni din nou. Cîte-o șopîrlă luneca repede prin miriștea proaspătă, pierind supt poloagele de grîu. Din belșugul de roadă ieșiau în răstimpuri văpăi de arșiță. Numai floarea de orajniță părea mai fragedă, însîngera printre firele de grîu. Iar locurile cu porumb păreau niște insule de smarald răsărite ca prin minune în marea de aur a grîului ce se întindea pînă unde se 'mpreuna cerul cu pămîntul. Brațele oțelite în muncă trăgeau voinicește coasele, și grîul cădea, cădea mereu. În piepturile tinere năvăliau dorințele dulci, și dragostile frumoase și adînci legănau sufletele...

Soarele se lăsa în chindii și cosașii se odihniră nițel pe cotoarele poloagelor. O

prepeliță își striga numele dat de cărturari: pitpalac. Printre norii ce-î ieșiau în cale, soarele țesea trîmbe late de lumină blîndă. Spre miază noapte se ridicau, se îngrămădiau niște nori albi, ca niște munți înalți, troeniți de zăpadă.

— Zor, flăcăi!

O răcoare binefăcătoare se lăsase acum pe cîmp.

— De-om ieși pînă'n sfințitul soarelui la capul locului, să ne cununî pe toți, neică Marine.

— Vă cunun, mă, că nu mi-e rușine cu niște finî ca voi!

Griul cădea, cădea, cădea, și soarele grăbia pe drumu-î de seară. Cosașii nu mai ziceau nimic. Umbrele lor se lungiau uriașe și plutiau negre pe pologuri, pe miriște. O pace adîncă se lăsa în sufletele lor. Soarele începuse a zvîrli jăratec spre sfințit și scobora din ce în ce mai iute. Norii din spre miază noapte aveau acum surpături de stînci fantastice, colțuri străvezii, picurî înalte, care plutiau în înaltul cerului ca o măiastră dantelă de cristal.

Și atunci Neculai Pleșea mai trase de vre-o două ori cu coasa spre a tăia cele din urmă fire de griu, și ieși la capul locului. Apoi rînd pe rînd ieșiră și ceilalți flăcăi și fetele. Curpen puse mîna streășină la ochi și se uită în urma lor, pe cîmpul plin de aurul poloagelor :

— Te pologiră zmeii miei de cosași, hai?

Și, după datina strămoșească, oamenii răsufară la capul locului.

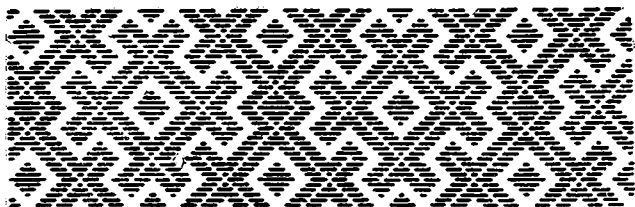
Soarele se măria, se înroșia, scăpăta, și din pragul asfințitului se uita ca un ochiuri uriaș spre lumea împrăștiată pe ogoare.

Rotundul lui rămînea în ochi, și ori încotro te uita, îl vedea ca un ban mare de aur care fugia, odată cu privirea, peste griu, peste porumburi, peste miriști.

Lumina se împutîna și întîrzia viorie pe cîmp. Apoi soarele peri în norii de jăratec ce ardeau în sfințit. Părea un foc năprasnic care cuprinsese și cerul și pămîntul, și acest sfîrșit de zi avea o măreție de taină dumnezeiască. Norii din spre miazănoapte se întunecau, luaū fețe de granit vînat, și lanțul

acesta de munți fantastici părea acum grozav de înalt, întuneca mereu, și par'că dincolo de el răsăriau lumii pe care noi nu le putem cunoaște..... Iar pe cîmp începu a pluti amurgul dulce de vară....

VI.

NEPOTUL LUI MIHALIS

Ci băiatul arendaşului se simţia mai nenorocit decît un osîndit. Amintirile celor cinci ani trăiţi la Paris erau proaspete în sufletul lui şi-l nefericiau prin farmecul trecutului şi amărăciunea depărtărei, prin acel sentiment dureros ce-l lasă în inimile noastre despărţirea de locurile ce ni-au fost dragi, de fiinţele pe care le-am iubit. Avea uneori momente de răzvrătire năvalnică, şi-i venia atunci să spargă casa de bani a arendaşului, să ia dintr'însa cît va putea mai mult şi să plece în lume.

— Ah! — îşi zicea el adese ori — de ce

nu se găsește cineva care să-mi dea bani să mai pot trăi un an, numai un an în Paris și pe urmă să mă omor!

Dimineața se scula târziu, se plimba vreme de două ceasuri numai în halat și'n papuci, apoi se îmbrăca a lene ca o cocoană care n'are nimic de făcut și trîndăviă pe canapea, cu vre-un jurnal în mîină, până la masă.

Într'un rînd scăpă la București și se întoarse abia după o săptămînă, stins la față și mort de somn. Se încuiè într'o odaie și dormi o zi și o noapte, fără să se simță. Arendașuța nu zise nimic, dar se uită odată drept în ochii arendașului, și acesta înțelese că soția lui avea de ce se teme, nelăsînd pe Mișu să plece la oraș. Necăjit la început de împotrivirea ce-i făcea Caliopi în îndeplinirea planurilor lui pentru viitorul lui Mișu, Iani Livaridi văzuse în cele din urmă că o ședere de cîtva timp la țară nu poate fi decît în folosul băiatului lui, care era slab și avea nevoie de aer curat, de viață cu rînduială și de liniște. Cînd i-a spus soția lui ce avea ea pe suflet, arendașul a rîs cu hohote în fața ei, dar, cînd fu pe cîmp, singur, simți și el o teamă ne-

înțeleasă furișîndu-i-se în suflet, și văzu că tot e bine să asculte odată și de ea.

Incepură decî a lăuda amîndoi viața cîmpenească și a huli viața de oraș în care sînt atîtea neajunsuri. Și era o plăcere să ascuți cum înnumăra Livaridi toate frumusețile acestei vieți cîmpenești, de și pentru el cea mai aleasă frumusețe, cea mai adîncă plăcere a arendășitului era ușurințe cu care putea îngrămădi în casa de bani teancurile de bancnote și aurul zimțuit și greu. După cîtva timp începu a lua cu el pe cîmp și pe Mișu. Îi arăta amănuntele muncilor ce se făceau pe atunci, îl duse la arman să vadă cum se prășește locul de arie, îl duse pe la plugurile ce făceau ogoare și-i arătă cum se bagă plugul mai afund său cum se scoate mai în fața pămîntului, cum i se dă brazdă lată orî îngustă, apoi se duseră amîndoi să arvunească mașina de treierat spre a vedea și el cum se face ruptoarea prețului pe chilă. Într'o zi îi spuse că are de gînd să cumpere o moșie frumoasă și să plugărească amîndoi. În acest chip Mișu va face parte din aristocrația rurală a județului, se va înscrie într'un par-

tid și va ajunge mîine-poimîine deputat: vara va sta la moșie, iarna, cînd nu mai e nimic de făcut pe cîmp, se va duce la București, va vorbi la Cameră, va ajunge departe.

Mișu vedea bine că în potriva dorinții lui aprige de a trăi la oraș se ridicau amîndoi părinții și la urmă înțelese că, atît timp cît va sta închis în casă și nu se va amesteca în treburile moșiei, el nu va putea ieși din curte fără știrea părinților, sau va fi silit să iasă pe ascuns, sărind peste gard în loc să iasă pe poarta mare. Și se gîndi că trebuie să cîștige neapărat încrederea părinților, se gîndi că va trebui cîtă-va vreme — o lună, două, trei, un an chiar — să dea ajutor arendașului, să se zbată după treburi spre a putea ieși din curte la orice ceas din zi și din noapte, nesupărat de nimeni, supt ochii părinților și ai argaților. Și-ar face azi un prieten, mîne altul, s'ar întîlni din cînd în cînd, ar pune la cale vre-o petrecere, și acest timp de corvadă ar trece mai repede. Cine știe dacă nu i-ar ieși în cale și un pic de dragoste care să-l mai

mîngîie de pierderea Ninetei din Paris?!
Și într'o bună zi se sculă de noapte, și,
cînd se crăpa de ziuă, era în curte. Arendașul se cruci cînd îl văzu :

— Dar tu?

Tînărul surise șiret și nu răspunse nimic.

— Te-ai sculat de noapte, hai?

— Ca plugarii!

— Zău? — făcu arendașul. Da'ce-ai visat
astă-noapte?

— Am visat că-mi cumpăraseși un cal
de șea, să mă pot duce pe cîmp călare și...

— Și, cînd te-ai deșteptat, ți-ai adus
aminte că nu știi să călărești!... Nu-î așa?

— Chiar așa!...

— Acum ce-î de făcut?

— Să mă 'nvăț să călăresc, și să-mi ieș
un cal.

Arendașului îi pieri zîmbetul acela în
care se vedea și șiretenie și puțină batjo-
cură. Se uită la băiatul lui cu luare-aminte,
și o rază de bucurie trecu luminoasă prin
sufletul lui :

— Băiatul meu se dă la brazdă!

Și, după ce luară cafeaua cu lapte, tatăl
și cu fiul veniră în fața grajdului.

— Simioane ! — strigă arendașul. Pune șeaua pe Bălan, și adu'l încoa !

Argatul veni după cîtva timp cu un cal înșăuat : un Bălan bătrîn și blînd, de putea călări și un copil pe el.

Mișu începu să rîză :

— Țta fuge de mîncă pămîntul !

— Cel puțin știu că nu te trîntește ! — îi răspunse arendașul.

Caliopi strigă din pridvorul caselor :

— Să ție doi oameni pe Bălan, că-și face vînt și zboară în nori.

Argatul îi ținu piciorul stîng, și tînărul se urcă în șea. Se plecâ repede pe greabănuțul calului și'și înfipse mîinile în coamă. Atunci arendașul arse cu biciușca armurile lui Bălan, și calul porni într'un trap săltat care făcea pe Mișu să-și piardă cumpătul :

— Mai încet ! Mai încet, mă ! — zbera el la argatul ce ducea calul de frîu.

Apoi piciorul îi ieși din scară, și tînărul alunecă de pe șea în stînga calului :

— Ține-mă, Simioane !

Argatul sări repede și'l urcă iar pe șea :

— Șeaua-î de vină, boierule !... Noî nu

mai cădem de pe cal, căci călărim pe deşelatele! zise rîzînd argatul.

Arendaşul se urcă în docăraş şi porni la cîmp, strigînd din fugă lui Mişu:

— Pîn' la amiază să mi te ţii în picioare pe cal!

Dar Mişu se căzni trei ceasuri în ziua aceia şi nu putu învăţa să se ţie la trap. Picioarele îl dureau din armuri de nu le mai simţia. A doua zi însă încălecă iarăşi, a treia zi iar, o săptămînă întregă s'a căznit pînă a'nvăţat să se ţie bine pe cal. Atunci luă un cal mai tînăr din grajd şi ieşi pe cîmp, pe lingă docăraşul arendaşului. Oamenii de pe cîmp îşi puneau mîinile streaşină la ochi şi se uitaŭ după el. Apoi îşi strigaŭ unii altora :

— Uite, vere, ăla de la Paris, s'a băgat logofeţel la tat'-său!

Arendăşiţa mulţămia lui Dumnezeu că a dat băiatului ei gînduri bune, iar arendaşul se gîndia că bine a făcut de a ascultat odată şi pe Caliopi.

Şi nu trecu mult, şi Mişu porni într'o seară cu isprăvnicelul, să scoată cîtiva îndărătnici de oameni la ogoare pentru a doua zi.

Argatul se opria înaintea vrămiței și spunea :

— Aici stă cutare.

Apoi ciocănia cu codiriștea harapnicului în stîlp.

Iar Mișu aștepta la poartă și, cînd se arăta cel cu pricina, începea să se răs-tească la el :

— Dacă nu-mi ieși mîine la ogoare, să știi că te ridic cu jandarmul de unde vei fi!

Apoi pleca la altul și iar la altul, pînă se ducea la toți. Atunci se întorcea spre curte, se abătea pe la cîrșma lui Nicolî și cinstia isprăvnicelul cu cîte-o cinzeacă de rachiù, pe cînd el își cumpăra țigări și pornia repede spre a nu crede oamenii că-î place să stea de vorbă cu crîșmarii....

Și, după cît-va timp, începu a se duce noaptea pe cîmp, singur. Iși lua cu el totdeauna revolverul, și pleca la arman să vază de nu doarme pîndarul, în luncă, să vază de n'ar putea prinde vite streine în otavă, la porumburî, să vază de nu fură flăcăii porumb de copt.

Iar cînd mașina începea a urla, el se urca pe batoză, supraveghia nițel mersul trebu-

rilor, se uita pe furiș la fetele frumoase și ardea cîte-o nua pe spatele vre-unui țigănuș ce căra cu trăgătoarea.

Hotărît lucru: Mișu vrea să s'apuce de plugărie!

Într'una din serî, arendașul întîrziè la masă mai mult ca de obicei și porunci slujnicii să mai aducă o cană de vin. Afară începu de odată să plouă, și un miros de pămînt ars năvăli în odaie prin fereastra deschisă.

Livaridi se sculă, se duse la fereastră și se uită la cer:

— Are de gînd să ne stropiască nițel! — zise el închizînd fereastra.

Ploicica asta numai bine frăgezià pămîntul pentru ogoarele ce-î mai rămăseseră de făcut.

Mișu sta răsturnat pe speteaza scaunului, cu mîinile 'n buzunare, picior peste picior, iar Caliopi se sprijinise de marginea mesei, plecată puțin spre lampa ce-î cuprindea pe cîteși trei într'un cerc de lumină blîndă și veselă.

Arendașul povestia cum aū și 'nceput părinții cu fete de măritat să-î dea tîrcoale.

Un misit care venise să-î vadă griul, îi abătuse vorba despre fata unui proprietar din vecinătate: «fată frumoasă, cu zestre, crescută în pension, știe franțuzește, nemțește, pian, lucru de mîină... un boboc!»

Și arendașul imita jocul feței și gesturile misitului și făcea haz mare de această întâmplare. Arendașuța se uita pe furiș la băiatul ei, care fuma făcînd pe nepăsătorul, căznindu-se să croiască din fumul de țigară cercuri frumoase. Mișu se uită de vre-o două ori la ceas, ca omul care a întîrziat prea mult la masă și pe care-l așteaptă patul său vre-o lucrare de seamă. Apoi cînd bătrîniș se ridicară, el le dădu noapte bună, le urî somn ușor și porni spre odaia lui, mormăind într'un căscat prelung:

— Sînt mort de somn!

Își scoase haina și ghetele și-și luă halatul și pantofii. Apoi suflă în luminare și se întinse pe pat, așa îmbrăcat. Cîțva timp ascultă cu băgare de seamă. În odaia de mîncare se auzia zgomot: servitoarea strîngea masa. După un răstimp auzi un cîne lătrînd, apoi pe tatăl său strigînd:

— Cine-î la arman în noaptea asta, Costache?

O liniște adîncă se lăsă apoi pe curtea boierească. Mișu sta cu ochii deschiși, cu urechea la pîndă, ca un cîine de vînătoare. Odaia lui da cu ferestrele spre Dunăre, căci venia în dosul caselor. Afară nu mai ploua, și un întuneric greu apăsa pe pămînt. O ploaie de țărîină izbi deodată într'o fereastră. Mișu sări din pat, își scoase halatul și îmbrăcâ haina, apoi deschise binișor fereastra:

— Ai venit?

— Da!

— Staî acoloa, că viū și eū acum.

Un sfert de ceas i-a trebuit pînă să se strecoare afară, un sfert de ceas înspăimîntător de lung. I se părea că în dosul fie-cărei uși e cineva care-l pîndește, și în fie-ce clipă se aștepta să auză deschizîndu-se ușa de la odaia părinților și să'l vază pe tat'-său, răsărind în prag cu luminarea în mînă:

— Da' un'te ducî, Mișule, așa de încetinel?

Cînd se văzu afară, se lipi de părete și

așteptă cîteva clipe. Apoi scoborî repede scările de piatră și se furișă în grădina din dosul caselor. Se apropie de fereastră, dar nu văzu nimic.

— Unde ești? — întrebă el pe șoptite.

— Aici! — se auzi o voce, încet.

Bîjbîiră prin întunec, pînă ajunseră în niște brazde de cartofi, și acolo se așezară pe cîte-un mușuroi.

— Știi la ce te-am chemat?

— Nu!

— Să-mi faci un mic serviciu... Uite ce e: ai să te duci într'o zi, cînd ți-oîu spune eu, la gară la Sălcuța să aduci de acolo o cocoană acasă la tine. Te'ntreabă cineva: cine e?... O rudă de a ta, profesoară de oraș, care vine să stea la tine vre-o două săptămîni. Eă voiă veni la tine noaptea, voiă sta un ceas-două, și voiă pleca fără să mă simță nimeni.... Să te 'ngrijești de pu și de vin bun.... Ce zici?... Faci?

Cel întreat nu zise nimic deocamdată. De sigur, se gîndia. Mișu se apropie de el, să-î vază fața, dar n'o putea desluși în toate amănuntele ei.

— Ce zici?... N'auzi?

— Greu, boierule!

— Ce greu?... Unde ți-e greutatea?

— O să afle tatăl dumitale și o pățesc cu el!

— Ești prost!... Cine-o să-î spuie?.. Nu vezi că sînt și eu la mijloc?

— Așa e; dar...

Mișu scrișni din dinți pe înfundate... Cum? Nicolî pe care l-a adus Livaridi în Vultureasca, ajutîndu-î să-și deschiză cîrciumă, stă și se gîndește cînd e vorba să facă o mică înlesnire băiatului binefăcătorului său?... Un val de mînie trecu prin el, fierbinte ca o adiere de flăcări... Cine l-a pus, cine l-a pus să se dea prins astfel unui prost de cîrciumar sărac?!...

Apoi se gîndi să-l întrebe aspru: «ia ascultă-mă, cît ceri?», dar se opri cu întrebarea pe buze, căci îi era teamă să nu'l piardă de tot... Și repede îi veni în minte un șiretlic: să-î spuie că a abătut vorba pe departe către Cristea Năstrapă, cel-lalt cîrciumar din sat, și acela era bun bucuros să-î facă această înlesnire.

Dar Nicolî era destul de șiret ca să nu se lase prins în cursă. Și el vrea să arate

că n'are nevoie să cîştige ceva bani în acest chip, și vrea să știe dacă nu cumva s'ar putea pune la cale acest lucru cu Năstrapă.

— Nu s'ar putea să vorbești cu Năstrapă despre asta, boierule?

Mișu înțelese numai decît că avea a face cu un om șiret și răspunse:

— Ba bine că nu!... Dar nu vrea... E mai aproape cămașa decît cojocul!... Înțelegi tu : degeaba n'are să fie ; eă tot plătesc. De ce să-i dau lui și să nu-ți dau ție?!

Nicoli înțelese cum staă lucrurile, tăcu nițel, apoi vorbi rar :

— Pentru feciorul domnului Iani fac orice.

Mișu îi șopti :

— Să te duci la gară de Sîmbătă ce vine într'o săptămîină, la trenul accelerat care vine de la București. Pe cocoană o veă cunoaște astfel : e înnaltă, suptiratecă, oa-cheșă. Cînd se va da jos din vagon, se va opri puțin pe peron și se va uita ca cineva care se miră că n'a venit nimeni să'l întîmpine. Apoi se va da aproape de

un stîlp de pe peron, ținîndu-și umbreluța de capete de-a curmezișul armurilor... Du-te la ea atunci și spune-i: *Zozo!*... Numai atît!... Ea va înțelege că ești omul mieu, și va începe să-ți povestească noutăți de prin București... Pe drum să vorbești despre școală, despre rude, despre ce veți pofti spre a înșela pe chirigiū... Auzi?»

— Da!

— Să nu uiți nimic din ce-ți spun eu!

— Nu!

Tinărul îi strecură în mîna o hîrtie de douăzeci de lei.

— O mică arvună, Nicolî... Și să mi te văd ce poți!

Cîrciumarul strînse hîrtia bine 'n mîna, și întrebă:

— Mai ai nevoie de mine, boierule?

— Nu! Te poți duce.

Se despărțiră, și Nicolî pieri ca o umbră în întunec. Sări peste gard sprinten ca un flăcăiandru, și porni răpede acasă, pierdut în gînduri.

Adus în sat de Livaridi bătrînul spre a se pricopsi, Nicolî simți în curînd că, atît

timp cît va ține numai băutura și covrigi uscați, nu va putea să ia mușterii lui Năstrapă, nici să facă pe flăcăi să strămute hora de Duminecă în bătătura cîrciumei lui, nici să ia bucate de la oameni. Trebuia să-și încarce prăvălia cu mărfuri de care are nevoie în orice zi un gospodar sau o gospodină de la țară, și el n'avea bani pentru a face o asemenea cumpărătoare. Ar fi cerut lui Livaridi, dar îi mai era dator, și știa bine că acest zgîrcit de arendaș nu-î va da un ban pînă nu se va plăti de tot. Sta și se gîndia cît e ziulica de mare, și nu vedea unde i-ar putea fi scăparea. Mare-î fu mirarea cînd se pomeni ieri pe supt seară cu băiatul arendașului :

— Ai țigări de damă?

Tînărul se uită împrejur, cu o căutătură pe furiș, și, nezărind pe nimeni, îi șopti repede, dar deslușit :

— Vino la noapte în grădina din dosul caselor, să-ți spui ceva.

Apoi, cu voce tare, spre a'l auzi vizitiul ce oprise docărașul chiar în fața cîrciumei :

— Cînd te vei mai duce la oraș, adu și ceva pachete de țigări regale. Auzi?

Nicolî simți ca o fluturare de noroc în sufletul lui. Nici el nu-și putea da bine seama de ce, dar parcă'i spunea inima că de aci încolo vor veni zile mai bune și la el. Iar, cînd îi spuse tînărul de ce e vorba, el surîse în întunericul nopții, sigur că nu'l vede Mișu...

Ajunse acasă și se trînti pe pat, fără să aprinză lumina. Își puse mîinile pe după cap, și stătu nemișcat. Era ca un om peste care cade de-odată norocul unui cîștig de loterie și care stă și se chibzuiește bine cum trebuie să întrebuițeze banii.

Nu îndrăznia să facă nici o mișcare, de frică să nu-și turbure mersul gîndurilor...

Abia după un ceas se sculă și începu a se plimba prin odaie, cu mîinile la spate, prin întunec.

Vultureșteniî nu vor să'i calce în prăvălie, flăcăii nu vor să facă horă la el, bucatele nu i se îngrămădesc în hambare.

Dar vor veni toți, și bărbați și femei, și flăcăi și copii. Vor veni toți, căci no-

rocul a sosit și la Nicolî. El va lua bani de la băiatul arendașului pentru o mică înlesnire făcută cînd și cînd, îi va cere bani cu împrumut spre a se mai sălta din nevoie și va aduce încet-încet marfă nouă în prăvălie, va avea într'o bună zi tot ce trebuie la o casă: stambă și chembrică pentru polci și cămăși, bumbac de toate numerele pentru pînză, arniciu și fluturi pentru mîncare și bete, nasturi, ace, ață, văpsele pentru tras brînele la case, frînghii de cînepă, curmeie de tei, furci și lopeți pentru arie, coase, coporîi, gresii, brățări și lulele de coasă, căldări de apă, căpestre și chingî, piedici de cai, sare-bolovanî pentru vite, și fel de fel de băuturi. Va cinsti oamenii cu rachiu tare, femeile cu rachiu dulce, copiilor le va da acadele, flăcăilor vin profiriu, și treaba va merge bine.

Ah! Ce zile frumoase vedea Nicolî în mintea lui!

Și nu trecu mult, și oamenii din sat aflară că o profesoară de oraș, o vară de-a lui Nicolî a venit să stea la el cît-va timp. O femeie frumoasă, care sta toată

ziua 'n casă și cetia, iar pe supt seară ieșia la plimbare pe malul Dunării. Iar, când pământul era învăluit în pace adîncă, băiatul arendașului se strecura ca o umbră pe supt mal pînă ajungea în dreptul cîrciumei lui Nicolî. Apoi urca malul, săria șanțul printr'o știrbitură de dracilă, aluneca ușor prin grădină, și se opria la o fereastră luminată, în care bătea încetinel.

Ușa se deschidea repede, și două brațe rotunde, albe îl cuprindeau pe după gît, trăgîndu'l înnăuntru...

...Treî săptămîni trecură ca treî zile, și Mișu rămase iar singur. Se ducea și acum pe cîmp, dar n'avea astîmpăr la un loc. I-se păreau toate pustii și fără nici-un înțeles, și nu mai avea tragerea de inimă de mai acum cîte-va săptămîni. Părea un om obosit, îmbătrînit fără de vreme, și care nu mai poate prinde dragoste de nimic. Zilele i-se păreau lungi, și nu știa cum să'și mai omoare urîtul. Une orî pleca pe cîmp de dimineață, dar după cîtva drum cotia și o lua la goană spre sub-prefectura din Tufeni, spre a se întilni cu sub-prefectul. Dacă-l găsia acasă, jucau pocker

toată ziua, și tocmai seara târziu se întorcea.

Nu trecu însă mult la mijloc, și într'o bună zi se pomeni cu un prieten din București, un fost coleg al lui de Universitate. Mișu simți o bucurie copilărească la vederea acestui prieten care știuse să vie atât de bine, în acest timp plin de gânduri negre. Prietenul îi aducea vești din Capitală, îi spunea pe cine-a văzut, ce cunoștințe a mai făcut în timpul din urmă, cum își petrecea serile, și toate aceste nimicuri aveau în ele ceva din aierul Bucureștilor, ceva din fișitul rochilor de mătasă, din eleganța parfumată a unei vieți duse'n deșărtăciuni.

În cele d'intîi zile porniau cu trăsura pe cîmp și goniau caii nebunește; după masă dormiau cîte trei ceasuri, iar pe supt seară se duceau la Dunăre să se scalde ori să se căruțe cu luntrea. În cea d'intîi Duminică se duseră la horă, căci prietenul lui Mișu ținea foarte mult să vadă «cum se amusează țărănimea». Priviau din trăsură la acel joc minunat care se chiamă «Brîul» și la care se cunosc jucăușii de frunte. Auziau strigături și chiote și vedeaă acea fur-

tună de tinereță, bătînd pămîntu 'n tacturi scurte; se uitaū neconținut la fetele strînse la marginea horii, și vorbiaū franțuzește spre a nu 'i înțelege vizitiul. Apoi Briul se sparse, iar lăutarii ziseră «Hora dreaptă». Cîți-va flăcăi o'ncepură, și între doi din ei se prinseră repede trei fete, apoi între două din ele alte două, alte cincî, altele și altele mereū; iar flăcăii se prindeaū fiecare 'n dreapta fetei cu care vrea să vorbească. Și hora se măria, creștea, se'ntindea, în răvăsări de valuri, mlădiind în tactul viorilor.

Tinerii noștri rîdeaū cînd și cînd, spre a arăta lumii că ei găsesc lucruri de rîs în petrecerea tineretului. Și cum ar fi putut ei înțelege acel joc în care adia o tainică sumeție, cînd toată viața lor trăiseră atît de departe de țărănime? Ei nu puteaū ghici că în sufletele acelea simple trăia o mîndrie deosebită, o cerbicie ce înfrînge durerea și oboseala, o adîncă batjocură pentru feciorii de bani gata.

Un Rumîn se apropiè de trăsura și își săltă nițel căciula de pe cap:

- Cum vă place hora noastră, boierilor?
- Frumoasă, moșule!

— Aşa-i?

— Da!

Şi încet-încet se adună pe lângă trăsura o ceată întreagă. Cîți-va Rumîni şireți ieşiră mai în faţă şi se'nfipseră la vorbă cu tinerii. Iar aceştia se ridicaseră în picioare spre a privi de sus, vorbeiau ca nişte boieri deprinşi să fie totdeauna mîndri, şi vroiau să pară că ştiu cele mai mari taine.

— Doamne, măi fra'miū — vorbi un Rumîn către vecinul său — boieri de aştia cari aū învăţat carte multă ştiu şi toaca din cer!

Şi în surîsul tăinuit în colţul buzelor vedeai ce vrea să spuie omul.

Mişu vorbi ceva pe franţuzeşte cu prietenul.

— Ai înţeles ce-a spus boierul, măi Chi-riţă? — întrebă un Rumîn oacheş, făcînd cu ochiul.

— Cum să nu!... Ci-că să ne dea vre-o trei vedre de vin!

— Aşa-i, boierule?

— Aşa-i mă! — luă altul vorba. Domnu' Mişu-al nostru e alt-fel de om, nu ca domnu'

Iani. El e mai darnic, căci vede ce pot Vultureșteniî la muncă.

— Te lucrează ! — șopti prietenul lui Mișu.

Băiatul arendașului se gîndi nițel, apoi răspunse :

— Da' de unde știți voi că eu sînt darnic ?

Un Rumîn își înfipse mîinile 'n brîu :

— Eî, parcă nu se vede, domnule Mișu?.. Se cunoaște ziua bună de dimineață !

— Vezi, *mon cher*, țăraniî sînt psihologi ! — zise rîzînd prietenul.

Rumînii se uitară unul la altul, întrebîndu-se din ochi : «ce spune ăsta, mă?». Apoi unul din ei se îndreptă spre Mișu :

— Ce zici, boierule : să chem pe Cristea ?

Dar Mișu păru că se gîndește, și după cîteva clipe zise :

— Vă dau o vadră de vin, mă, dar nu aici, la Nicolî.

— La *domnu'* Nicolî ? Ce ziceți — mă : mergem la Grecu' ?

— Hai, mă, și la el, c'o fi avînd vin mai bun !

Tinerii porniră cu trăsura, oamenii pe jos. Mișu chemă pe Nicolî, și-î spuse :

— Să dai o vadră de vin oamenilor în socoteala mea !

— Foarte bine, domnule Mișu ! — făcu Nicolî.

Era bun-bucuros cîrciumarul de acești mușterii ce-î picaū pe neașteptate, și nădăjduia să mai desfacă o vadră-două peste vadra dată de băiatul arendașului. Iar acesta-î făcu din ochiū, parc'ar fi vrut să-î spuie : «Vezi ? Îți aduc mușterii... Poate vom mai avea ceva de pus la cale !»

În acest timp Rumîniî sosiră, trăsura porni repede la curte.

— Te incasară, hai ? — șopti prietenul.

Mișu avu drept răspuns un surîs viclean prin care vrea să spuie : «știū eū ce fac !».

Dar zilele treceaū și mai încet, și cei doi tineri nu mai aveaū ce'și mai spune. Ar fi dat marea cu sarea să poată juca toată ziua pocker, dar n'aveaū unde. În casă nu puteaū juca decît noaptea, căci ziua i-ar fi prins Caliopi ; pe cîmp îi ardea soarele și i-ar fi văzut oamenii. Nu le rămînea decît un singur mijloc : să treacă 'n vre-un ostrov, și să se așeze la umbră. Planul era bun, și tinerii l-au urmat zile de-a rîndul.

Bătrînii nu le ziceau nimic cînd întîrziuă une ori prea mult de la masă ; din potrivă, le părea bine că Mișu mai are puțină distracție.

— Dedați-vă bine cu apa — le spuse într'o zi arendașul, — căci la Sîntă-Mărie e bilciu la Tufeni și vă poștește sub-prefectul.

Și Iani dădu lui Mișu o scrisoare venită în ziua aceia. Sub-prefectul poftia familia Livaridi la el în ziua de Sîntă Mărie — onomastica soției lui și ziua de deschidere a unui bilciu mare, la care venia lume de la trei poște 'mprejur.

Ca pe jăratec stătură tinerii pînă la Sîntă-Mărie. Plănuiseră să se ducă pe apă, de oare ce e mult mai de-adrept și mult mai frumos.

Iar, cînd veni sărbătoarea mult așteptată, se sculară de dimineață, se îmbrăcară frumos și porniră la gîrlă cu doi argați. Bătrînii nu vrură să meargă. Luntrele treceau la vale încărcate cu Vultureșteni și Vultureștence. Era o zi plină de viață zgomotoasă.

Argații sleiră bine luntrea, bătură strapa-zanele în găurile broaștelor, așezară un că-

pătiu de scîndură de-a curmezișul luntrei, peste scîndură puseră două perne moi pentru cei doi boieri, și deteră luntrea la apă.

Dunărea curgea liniștită la vale, plină de-o tainică viață. Sălciile și tufele roșii de cătină se vedea răsturnate în oglinda apei, ca crescînd într'o altă lume, într'o altă lumină.

Cei doi tineri se așezară pe pernele moi și argații împinseră luntrea, apoi săriră sprinteni în piscul ei și se așezară la lopeți. Luntrea se clătină și porni. Ajunseră repede la capul satului, și o luară prin mijlocul Dunării, unde era apa mai iute. Luntrea luneca ușoară. În piscul ei, apa fișia neîncetat, iar lopețile băteau cadențat, zmuceauă la come, învolburău pîlnii de apă, stropiaū în zborul lor pe de-asupra apei mărgelile albe, care picuraū răpezi, cu un zgomot metalic.

Pe alocuri, se vedeaū netezimi de oglinzi, dar pe dedesupt simțeaī cum fierbe necontentit șuvoiul de apă...

O luntre silia să-ī ajungă din urmă. Din spre ea se auzeaū cîntece. Eraū glasuri de

flăcăi, peste care tremurau glasuri subțirile de fete mari.

— Flăcăi și fete din Vultureasca, boierule!

— Se duc la bîlcu?

— Da!

Luntrea se apropie, se apropie și cîrmaciul ei ținu chiar pe lîngă luntrea boierească. Patru flăcăi voinici trăgeau la lopeți, și vre-o șese fete staū pe podină, reze-mate de păreții luntrei.

Cei două tineri se uitară de-odată unul la altul, cum fac oamenii cînd se întrebă din ochi la vederea unui tablou frumos. Apoi își pironiră ochii pe chipurile din luntre. Fetele erau gătite de sărbătoare: cămăși alese, înecate în fir și în fluturi, peste cămăși ilice înflorite; mijlocurile strînse în bete frumoase încărcate de mărgele. Flori albe de nufăr proaspăt străluceau ca niște stele de argint în întunerecul pletelor negre. Treceau cîntînd la vale cei ce munciseră o vară întreagă, și cîntecul lor răsuna limpede, pătrundea în adîncul pădurilor de sălcii, sbura cald și plin de dor pe pînza de oțel a apelor călătoare.

— Ați văzut ce ochi avea una din ele?—
întrebă prietenul.

Mișu dădu din cap, aprinzându-și țigara,
apoi întrebă pe argați:

— A cui e fata care sta lingă flăcăul
de la cîrmă?

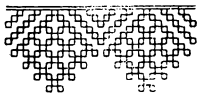
— A lui Crivăț.

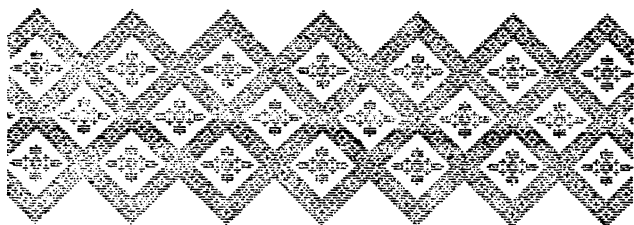
— Cum o cheamă?

— Marioara!

Tinărul își plimbă privirea pe întinsul
apei, și rămase pe gînduri... Își aduse aminte
că în huetul și 'n viscolul batozei fata asta
îi răsări într'o zi înaintea ochilor ca o ve-
denie gingașă, scăldată 'n rîs și 'n lumină.

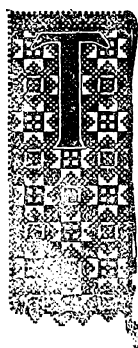
De-atunci o mai văzu odată la horă, și
i-se păru și mai frumoasă. Iar azi trecea
cîntînd, fericită de lumina zilei de sărbă-
toare. Pentru întîia oară chipul Ninetei se
ștergea din amintirea lui, cum se șterge
umbra în fața luminii, și o nădejde dulce
îi picura în suflet gînduri de fericire...

VII.

SERÎ DE IARNA

toamna ținuu mult în anul acela. Lumina ei aurie plutia în singurătatea câmpului ruginiu, muria în apusuri de soare însingurate. Prin grădini se iviră tufănelele albe și vinete, aceste flori fără miros, care aū în ele ceva din sfiata unor Cenușărese din lumea florilor.

Pe câmp muriaū cîntecele de peste vară și în liniștea mare a zărilor tremura o ușoară melancolie.

Foile de salcîm se îngălbenuiră, cele de oțetar și arțar se înroșiră și zile de-a rîndul căzură tremurînd la pămînt. Apoi zilele

începură a se mohori, a se întrista și cerul cenușiu plîngea ploaie mărunță și rece care învăluia depărtările și împăenjenia vederile. Vânturi aspre de toamnă spulberau frunzele veștede, le învîrtejau, le făcea să alerge repede, cu un fișuit deosebit, ca niște mici viețuitoare.

Și nu trecu mult și tufănelele muriră de frig.

Iar într'o bună dimineață ferestrele se împodobiră cu feregă de argint și zăpada începu a curge liniștit, ușoară și albă.

Ilie Măcieș se plimba ciasuri întregi și aerul rece, lumina răsfrintă pe zăpadă în sclipiri de diamante, îl înviorau, îi întineriau sîngele. Iar cînd seara se lăsa albastră pe pămîntul îmbrăcat în alb, venia domol acasă, uitîndu-se din cînd în cînd la palele de fum ce se înălțau în văzduh ca niște văluri suptiri.

... Tîrziu, sufla în lumină și rămînea întins pe canapea, cu mîinile pe după cap, cu ochii deschiși, cu gîndurile departe... Lumina focului din sobă juca pe pereți și pîlpîirea flăcărilor avea în ea o tainică viață.

Crivățul șuera une-orî pe-afară spulbe-

rînd zăpada în bătăi de aripi uriașe și gîndul lui Măcieș pribegia pe la Vultureasca. Chipuri, clipe din trecutul boierului răsăriau lămurite în sufletul lui. Apoi chipul lui Livaridi îi juca înaintea ochilor, deslușit pînă 'n cele mai mici amănunte. Și boierul nostru simția atunci cîtă depărtare e între sufletul lui și sufletul acestui arendaș, își da bine seamă că ei întrupaū două neamuri, două neamuri deosebite prin urzirea lor sufletească. Apoi îi veniaū în minte alți arendași streinî și o jale mare îi cuprindea sufletul. Vedea cum de la un capăt al țării la cellalt se pripășeau pe moșiile frumoase arendașii streinî cari sug mana pămîntului și vlaga neamului. Și atunci mustrarea aspră îi rupea sufletul: «oare nu ești și tu unul din acei boieri nesocotiți cari-își arendează streinilor moșiile strămoșești și vin la orașe?»

Par'c'auzia lămurit cuvintele lui Curpen, plînsoarea înăbușită a țaranilor asuprași și par'că vedea cum i se înșirua pe dinaintea ochilor gloata numeroasă a celor legați de un petec de pămînt îmbucătățit din ce în ce mai mult prin moșteniri, a

celor ce n'aũ nici odatã dreptate, a celor ce cad, se stîng neștiuți și neînțeleși.

Și vîntul avea atunci vaete de durere...

Alte orî însă o copilã frumoasă îi rãșaria în suflet și boierul ținea ochii închiși spre a o păstra cît mai mult în el.

Iar cînd vedenia aceia de tinerețe surîzătoare pîerea ușoară, boierul deschidea ochii în lumina aceia dulce și plină de povești, îi șoptea numele, o ruga să vie iar, să i-se așeze la căpătîi, să'i închidă ochii obosiți, să'i mîngîie bătrînețele necăjite. Și într'un tîrziu, cînd îl biruia somnul, i-se pãrea c'aude un glas limpede de fatã mare, un cîntec frumos care venia de departe, se stîngea une-orî ca înecat în vînt și iar isbia pale-pale 'n ferestre...

Iar într'o bună zi primarul din Vultureasca bãtu binișor în ușã la Măcieș.

La doi anî dupã ce i s'a prãpãdit soția, boierul chemã la el pe primar și-i spuse cã vrea să înzestreze cu cît va putea cincî fete sãrmane care se mãritã în iarna aceia. Aceste fete trebuiesc însă bine alese: să fie vrednice și cinstite. Cum aũ aflat, oamenii aũ venit la primãrie, ca la învoeli,

și după multă desbatere, s'au putut alege cele cinci fete. Anul al doilea tot așa; cel al treilea, la fel. Boierul avea de gînd să înzestreze în fie-care an cîte cinci fete. Alegerea însă devenia din ce în ce mai grea din pricină că oamenii mai cuprinși cari 'și puteau înzestra singuri fetele, începură să ceară să fie trecute și fetele lor pe listă. Primarul alerga în cele din urmă la popa Vărsătoreanu și la învățător, li se plîngea de împotrivirea ce-i fac unii din oameni și-i chema să-i vie în ajutor. Și nu se putea să nu se liniștească Rumîniî auzind vorba popii saū a lui Curpen. După ce în sfîrșit nu mai era nici o neînțelegere, primarul pleca într'un suflet la boierul Măcieș spre a-i arăta pe cine au ales. De aceia venise și 'n ziua aceia.

— Ei, le-ați ales, primarule? — întrebă Măcieș.

— Da, boierule!... Acum... ce veți zice și D-voastră.

— Ia să văd și eū.

Ochii boierului alunecară de-odată pînă în josul listei, căutînd un nume pe care nu'l găsi. Apoi luă pe rînd numele scrise,

întrebâ pe primar despre unele amănunte ce-î scăpau din minte și dădu din cap:

— Bine!... Foarte bine!... Văd că ați pus și pe fata lui Stan Frunză pe listă.

— E o fată vrednică, boierule, și săritoare nevoe-mare. Adevărat, tat-său se îmbată une-orî, dar știți și d-v. ce om era el înainte. De cînd 'și-a băgat flăcăul în pămînt, a început să ia încet-încet daru' beției. Dar cine n'are păcate 'n lumea asta, boierule?!

— Bine, bine! — făcu Măcieș. S'o lăsăm și pe Ileana lui, că-î vrednică fată; și eu o știu.

...Acum știți ce ai de cumpărat: cîte-o vacă, mai tînără, cu lapte, cîte o căldare mare, cîte o tingire și cîte o tavă de aramă, cîte-un hîrdăiaș de muls și cîte-un putineiu.

— Știu, boierule!

— Nicî cincî bani în mînă!

— Înțeleg!

— Și mie îmi aduci chitanțe în regulă de la negustorii de la cari cumpărați.

— Ca și pîn' acum, boierule.

— Da!... făcu Măcieș și începu a socoti.

Apoi scoase banii și'i numărâ în fața primarului :

— De nu-ți ajung, știi unde șez; de'ți măi rămîn, știi ce trebuie să faci... La cumpărătoare să fie de față și părinții fetelor.

— Negreșit! — făcu primarul, băgînd banii într'o pungă de piele, atîrnată de gîtul lui.

Strînse bine băerile pungii și o băgă în sîn.

Cînd să plece, Măcieș îl opri în prag:

— Și spune'i lui Stan Frunză, că-i cunun eă fata! Să-mi spuie cînd e nunta!

— Înțeleg, boierule!... Mi se pare c'aũ pus nunta a doua Duminică după Bobotează.

...Sărut dreapta!

— Mergî sănătos!

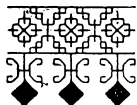
Rumînul ieși binișor din casă și își puse căciula în cap cînd fu aproape de poartă.

O ciată de Vultureșteni îl aștepta afară. Oamenii se strînseră repede în jurul primarului care le spuse ceva, apoi porniră cu toții în tîrg.

Boierul îi urmări cît-va cu privirea, ascuns pe după perdele, apoi se așeză într'un fotoliu, la gura sobei, pierdut în gînduri.

O nădejde nouă îi însenina acum în suflet, cum se înseninează une-orî vara numai cîte-un ochi de cer albastru. O luptă grea s'a dat în sufletul lui între iubirea de tată și o teamă neînțeleasă. Văzuse lămurit că nu e cu putință să-și apropie pe Marioara lui de el și după multă frămîntare înțelesese că cel mai bun lucru ce putea îndeplini, era să facă pe Marioara fericită acolo, în lumea ei de jos, în lumea în care crescuse și înflorise. Și nu putea ajunge aci de cît cununînd'o și înzestrînd'o cu o dărnicie boierească, în dosul căreia să se ascunză iubirea lui de părinte. Dar pentru aceasta trebuia să înceapă mai din vreme, spre a nu se băga de seamă, trebuia să cunune încă o fată-două înaintea ei, sporind încet-încet darul lui de nun. Atît, numai atît putea face pentru ea — cel puțin cît mai e în viață.

Iată de ce se hotărîse boierul Măcieș să cunune în iarna aceia pe fata lui Stan Frunză...

VIII.

ÎN VRAJBIȚI.

ar plecî, măculiță?... Iar?

Flăcăul nu răspunse nimic. Își îmbracă bine zeghea pe mînci, puse mîna pe o scurtătură de corn de după ușă și ieși afară, în noapte și'n viscol.

Mama lui clătină din cap :

— Nu-î a bună cu băiatul nostru !

Crivățul șuera ca un voinic, spulbera zăpada, o zvîrlia repede în fața flăcăului. Neculai Pleșea își îndesă bine căciula pe ochi, înfipse scurtătura în carîmbul cizmei drepte și își petrecu mînilor în mîncile zeghieii. Ajunse în dreptul cîrciumei lui Năstrapă și se strecură în curte. Se apropiè de

fereastra unei odăi din dos, și se uită înnăuntru: nici-un flăcău.

— S'aă culcat de cu seară ca gămile! — șopti el nemulțămît.

Ieși iar în uliță, și porni mai depart. Cînd ajunsese în dreptul casei lui Crivăț, o pri de-odată, fără să știe nici el de ce și spionă ca un hoț împrejurimile. Țipen de om nu se simția. Zăpada îl izbia față, îl pișca, îl ardea. Crăcile uscate ale pomilor se izbiau unele de altele întră frămîntare uriașă, și din cînd în cînd vîietul lor avea izbucniri de durere, geme de tortură ca niște ființe.

Flăcăul stătu așa cîteva clipe, apoi se întoarse deodată în loc și porni repece înnapoă. Văzu lumină la casa unui priete și intră înnăuntru:

— Bună seara!

— Bună să-ți fie inima, Neculăiaș!

— Da' Stoica nu-î acasă?

— S'a repezit să adape caii. Staî nițe că vine și el acuș!... Ce mai faceți?

— Ia, mai nimic... cu vremea asta. Er să ne repezim în baltă să tăiem niște stur dar am mai lăsat pînă s'o liniști viscolul.

— Tot așa și noi... Și-apoi nu știu cum o fi pîrtia, că n'am eșit zilele astea nicăieri.

— E bună!... Ne-a spus Ene Herghelegiu, care și-a adus alaltă-ieri o sanie de fîn din baltă.

— Așa?

— Da!

Afară se auziră deodată tropăituri de cizme. Cineva se scutura de zăpadă. Apoi ușa de la tindă se deschise și Stoica intră înăuntru.

— A!... Văru' Culai! — făcu el, dînd cu ochii de Pleșea.

Flăcăii dădură mîna amîndoii, și se înțeleseră din ochi.

— Am adăpat caii, bătrînu! Le-am așternut paie curate și le-am pus fîn în iesle... Ne ducem!

— Unde, mă?

— Unde te duceai d-ta cînd erai ca noi? — întrebă Neculai Pleșea.

— Nicăieri! Stam acasă și făceam mamei țevi la cicîrîg — răspunse bătrînul, zîbind șiret.

— Fie vorba 'ntre noi!... Cine știe pe

unde stai noaptele... Hai? Ce zici, mamă Catrino?

— Da' cine mai știe, măicuță! — răspunse bătrîna, mușcînd cu dinții firul ce curgea din pămînzalcă și care se îngroșase prea mult într'un loc.

— Haida hai! zise bătrînul. Numai să nu ne-duceți cîte-o golancă în casă.

Flăcării plecară. O luară prin mijlocul drumului și merșeră repede. Vîntul îi izbia în față, se încurca prin poalele zeghiilor, le șuera pe la urechi. Zăpada cădea mereu, spulberată de vînt. Ei mergeau repede, fără să-și spuie nimic. Cînd ajunseră în dreptul lui Nicolî, Stoica zise :

— Hai la Grecu-ăsta, că nu ne turbură nimeni.

— Hai!

Se apropiară de ușă și se uitară cu băgare de seamă. Nu era nimeni în cîrciumă. Intrară înnăuntru, și se duseră de-a dreptul în odaia din fund.

— Adu-ne lumină aici, Nicolî! strigă Stoica. Și mai pune vre-un butuc de lemn în ghețaria ta de sobă!...

Grecul aduse repede o lampă, și o așeză

în mijlocul mesei, apoi rîcii cu cleștele în sobă spre a ațîța jăratecul și băgă cîte-va căpătiie de lemne în ea.

— Ce bem? — întrebă Stoica.

— Vin!

— O ocă de profiriū turbat! — zise iar Stoica, îndreptîndu-se către Nicoli.

Acesta se'nvîrti repede și aduse vinul. Apoi plecâ.

Flăcăii rămaseră singuri, luminați de lumina mică a unei lămpii cercuite cu o brătară de tinichea. Umbrele lor innegriaū uriașe pe pereți. Stoica lui Radu Năvodaru își făcuse oștirea la flotilă și se liberase în toamna aceia cu gradul de sergent. Umblase mult pe mare, văzuse multe orașe străine, și adusese cu el apucături de om dezghețat, de om purtat prin lume. De multe ori spunea chiar că'i pare rău că s'a liberat. Mai bine s'ar fi reangajat: ar fi ajuns sergent-major, mai apoi aghiotant, și și-ar fi făcut un viitor mai frumos. Dar astea le spunea numai cînd se afla într'un cerc de flăcăi, după mai multe pahare de vin. Atunci avea în el o frămîntare neînțeleasă, o mîndrie de marinar încercat, o

revărsare de vorbe, un fel de dezlănțuire a tinereții ținute cinci ani în disciplină temeinică. Atunci căuta pricină de ceartă ori-cui și trebuia să se încaiere cu cineva. Încolo, era tot flăcăul bun de mai înainte, nițel cam trecut la față, dar tînăr la suflet și sprinten în mișcări. De cum a venit din armată, Neculai s'a înțeles frățește cu el. Se căutaū pe-acasă unul pe altul, se duceaū împreună la clăci, la nunți și-și ziceaū unul altuia «văr».

În seara aceia staū unul în fața altuia și vorbiaū încet despre nunțile ce se puneau la cale în sat.

Stoica, de și de curînd venit, știa dragostea fiecărui flăcău și afla cu mult înainte cum se puneau la cale căsniciile viitoare.

— Eū nu înțeleg, măi vere Culai — zise el după cîțva timp — cum le vine unor flăcăi să se însoare pînă nu și-aū făcut armata. Se însoară azi, și mîine se duc la oaste!... Ce viață-ī aceia?... Ceī cu schimbul... treacă-meargă. Dar ceī permanenți?... Eū n'aș fi putut face niciodată acest lucru. Tu te-aī însura?

— Dacă m'ar lua cu schimbul, da!... Dar să-ți spuî drept: eî mai mult m'aş trage la permanenţi. Multe 'nvaţă omu 'n oaste.

— Da' pe Marioara cui o laşi?

Neculai nu răspunse deocamdată. Luă paharul în mîină, şi bău tot vinul din el. Apoi îl trînti pe masă cu zgomot:

— Da' ce-am eî cu ea?

Cel-lalt se uită la el cam cu coada ochiului şi începu a surîde:

— Va să zică aţi rupt-o amîndoi, haî?

— Despre mine, măi vere, facă ce-o şti. Eî nu-î rup mînecile!

Stoica Năvodaru pricepu de unde venia această purtare a lui Pleşea şi turnă vin în pahare:

— Eî lasă, măi Culai! Nu măi pune la inimă toate fleacurile... Haî, iea de coea!... Noroc să dea Dumnezeu şi bucurie!

— Norocul mieî, măi vere..., l-a mîncat lupu'!

Flăcăul spusese vorbele astea cu un ton de adîncă tristeţă, şi glasul-î tremura.

Stoica crezu că văru-său Culai e gata să plîngă, şi începu să povestească din

viața lui de șalupar. Dar cel-lalt se îmbărbătă iute, și fața i-se înveseli de odată. Numai ochii îi străluciau mai mult ca de obicei. Iar Stoica văzu că se înșelase amar, crezând că are a face cu un suflet slab. Vedea acum că văru-său Culaî nu dezminția întru nimic neamul Pleșeștilor. Era același suflet tare ca un arc de oțel care se îndoieste nițel, o clipă, spre a veni la loc cu o putere înzecită.

— Ai mai văzut-o pe Ileana lui Frunză?
— întrebă Neculaî.

— Am văzut-o și azi la gîrlă.... I-am spus că batista ei e sănătoasă și stă bine la tine.

— Și ea ce ți-a spus?

— Mi-a spus c'are să te vînză.

— O crezi?

— Eū o crez... Nu-î vorbă: ție ți-ar părea bine să auză Marioara că ai luat o batistă de la fata lui Frunză. Nu-î așa?

— Poate să afle, poate să n'afle; mie tot una mi-e. N'avem nimic de împărțit amîndoî.

— Care va să zică, v'ați supărat foc, hai?
Nicolî intră în acest timp în odaie să

vază cum arde focu'n sobă, și aduse într'o farfurioară cîte-va măslina pe care le puse pe masă.

— Să meargă vinu' mai bine, *chir* Nicolî?... Ei, mai dă-ne o ocă!

Afară eraurgia lui Dumnezeu. Viscolul nu mai contenia. Vîntul frămînta valuri mari de aier, le arunca 'n ferestre cu un muget uriaș, cu un vuiet de mare înfuriată, și într'un rînd Stoica Năvodaru ascultă cîteva clipe cu urechia la pîndă, apoi zise :

— Ia, așa urlă marea cînd e întăritată!

Apoi rămase cît-va timp pe gînduri. Iar cel-lalt se vedea departe, între străini, pe cînd o inimă de fată îl plîngea în satul lui...

Într'un tirziu, ieșiră de la Nicolî și se despărțiră cînd ajunseseră la casa lui Năvodaru. Pleșea intră binișor în curte, se apropiè de fereastră și bătutu în ea. În casă se auziră șoapte, apoi o mîna bijbîi pe'n-tunerec să tragă zăvorul, și vocea lui Pleșea bătrînul îl întîmpină :

— Aî venit, haimană?...

Părinții uită că și ei aũ fost odată flăcăi și țin de rău pe băieți cînd întîrzie une ori prea mult în sat. Cel puțin Ne-

culai Pleșea nu mai avea nevoie de nici-o dojană, căci îi era destul de neagră inima și fără ea. El nu zise nimic. Se scutură de zăpadă pe zeghie, pe cisme, tropăind tare, și se strecură înnăuntru. Se duse în odaia din fund, și se culcă răpede. Dar somnul nu venia să-l atingă cu aripa lui fermecată, și flăcăul sta cu ochii deschiși în întunec, cu gândurile la ceia ce i-a turburat liniștea.

Dintr'o nimica toată, a venit neînțelegerea asta. Peste floarea gingașă a dragostei lor a căzut brumă rece, și floarea tînjește, se ofilește.

Îi venise într'o zi la ureche că Marioara ar fi primit la bilciul din Tufeni o brățară frumoasă din partea lui Mișu al arendașului, și din vestea asta s'a scornit tot răul. Deși sigur de credința Marioarei, flăcăul nostru făcu pe supăratul față de ea. Cînd o vedea, o ocolia și se uita într'altă parte spre a nu'i da bună-vremea; la horă nu se mai prindea lîngă ea; iar, dacă o vedea la vre-o clacă, pleca repede, într'un chip băttător la ochi. Și, de unde la început plănuise să ție așa numai vre-o două săptămîni și pe urmă să se împace, iată-î acum

ajunși în toiul iernii, și ei tot nu-și vorbesc unul altuia. Fata nu se știa vinovată cu nimic, și nu putea începe ea vorba cînd el o ocolia sau se făcea că n'o vede. Avea însă credința că nu va trece mult și flăcăul lui Pleșea va căuta să se împace cu ea. Dar zilele treceau și flăcăul părea că nici nu se gîndește la împăcare. Din potrivă, părea că vrea din ce în ce mai mult să se depărteze de ea. Într'o seară, pe cînd Marioara trecea pe lîng'o ceată de flăcăi în care era și el, îl auzi zicînd în pofida ei, dar făcîndu-se că n'o vede :

— Așa, măi băieți, a'nceput să le placă boierilor fetele din Vultureasca!

În vremea aceasta, pețitori voioși intrau în casele unde erau fete de măritat și logodnele urmau unele după altele. Iar într'o seară îi veniră și Marioarei pețitori din partea unui băiat de tîrlaş cu stare. Se află în curînd că nu se putuse face nimic, dar nu se știa bine din ce pricină. Unii spuneau că Marioara n'avea destulă zestre; alții spuneau că pricina e alta. Fata lui Crivăț stătuse puțin în casă, apoi ieși și nu

mai veni decît după plecarea pețitorilor. Se ascunsese după o șiră de stuf și acolo plînsese toată vremea, iar părinții intrau în pămînt de rușine și ieșiau cu rîndul prin curte s'o caute.

Neculai Pleșea simți cum i se rupe ceva înăuntru, în inimă par'că. De sigur, Marioara a plecat din casă, a dat de rușine și pe părinți și pe pețitori, și s'a ascuns după șira de stuf spre a-și plînge, neturburată de nimeni, amarul ce i-se îngrămădise în suflet. Și aceasta numai pentru el, numai de dragul lui. Flăcăul îi mulțămia în gînd pentru purtarea ei inimoasă, și tot sufletul lui se frămînta în valurile acestei dragoste adînci. O simțire de mîndrie ascunsă, o adiere de caldă milă îi înneacău ființa. Și totuși nu se putea duce într'o zi drept spre ea și să-i spuie: «ce-a fost s'a trecut Marioaro! Eū m'am prefăcut numai așa, să văd ce faci tu!».

Nu, nu putea. Îi era teamă să nu se fi supărat acum Marioara, să nu se fi supărat cu tot dinnadinsul, și atunci?... El ar începe vorba, ea ar trece fără să se uite la el, lăsîndu-l împietrit de rușine... Ce mai

flăcău!... Și un glas ascuns, diavolesc îl îndemna să ție înaintea așa, să stăruie mereu în purtarea lui ciudată, de și el simțea bine că rupe două inimi, că un necaz mare, o nenorocire plutia neagră, se rotia ca o pasăre nelămurită încă, în zilele pline de negura viitorului. În cele din urmă, începu a vorbi cu fata lui Stan Frunză, a juca numai lîngă ea. Dar seara pornia une ori, ca un hoț în sat, ajungea pînă'n dreptul casei lui Crivăț, sta o clipă-două'n loc, apoi se întorcea repede, mergînd iute ca un om ce se teme să nu fie văzut.

În acestea, sărbătorile Crăciunului se apropiau. Băieții se prinseseră tovarăși pentru colind și pentru pluguleț. Flăcăii puneau la cale Brezaia, și se prinseseră și ei tovarăși pentru colind, căci prin partea locului băieții colindă la orice fereastră de Rumîn, dar flăcăii intră numai în casele unde sînt flăcăi sau fete. Băieții își împleteau bice pentru pluguleț, și în răstimpuri împănau ulițele și pocniau din ele ca din pistoale. Apoi, cînd li se ura cu împletitul, porniau la ghiață cu *vitioara*, o sănioară așezată pe oase și mînată de cel ce stă în

ea cu ajutorul a două bețe, în capetele căroră e înfipt câte-un cuiu spre a prinde bine în ghiață.

Ajunul Crăciunului sosi. De noapte, tare de noapte începură a fierbe băieții. Îi vedeai curgînd pe ulițe cete-cete, cu săculețele pe după gît, cu bețe în mîini. Întrau în curți, și cîinii tăbărau pe ei. Ei se apărau cum puteau mai bine, se apropiau de ferestre, și strigau cu glasuri suptirele:

«Bună dimineața la Moș-Ajun !

«Bună dimineața la Moș-Ajun !

«Bună dimineața la Moș-Ajun !»

Iar femeile ieșiau în pragul caselor, cu sufletul vesel de bucuria darului, cu șorțurile pline de mere, de nuci și de covrigi.

Une ori se întîlniau cete vrăjmașe. Ceii mai slabi stăteau de se socotiau ce-î de făcut : să dea piept ori s'o tulească la fugă și să-și scape nucile strînse cu-atîta alergătură.

Iar, cînd se luminase bine de ziuă, alt rînd de vestitori ai Crăciunului ieșiră de prin case. Erau copilași de cîte trei, patru, mult cinci anî, cari plînseseră la mamele lor să le facă și lor săculețe spre a striga și

ei. Și îi vedeai mergînd domol, ținîndu-se de mîna, cu cîte-un frățior mai mare, care'i apăra de cîni. Și glasul lor răsuna suptîre și sfios pe la ferestre :

«Bună-dimineța la *Mos-Azun* !»

Ziua de ajun se sfîrși și seara veni, o seară frumoasă și rece, datătoare de sănătate. Și atunci Marioara fu coprinsă de un neastîmpăr ciudat. Trecea din casă 'n tindă, din tindă 'n casă, rumeni colacii, așeză grămejoare de nuci pentru colindătorii mai mici. Fața îi era tot o văpaie. În minte'i veniaū viersurî de colinde frumoase, clipe din alte serî de Crăciun, cînd venia și *el* s'o colinde. Veni-va oare și în seara asta? — se întrebă ea... După cîtă-va vreme se repezi să aducă un braț de lemne. Aierul rece îi învioră ființa. Răsufli adînc, și zăbovi mai mult, înnadins. Ar fi vrut să vie în acest timp colindătorii și ea să nu fie în casă. Iar, cînd ei vor ajunge la viersurile :

«Leagăn verde de mătasă,

«Dar în leagăn cine-mî șade?»...

atunci să între și ea, să le dea bună-seara, să le zică printr'un surîs «bine-ați

venit» și să se lipească de sobă spre a asculta colindul lor, stînd în picioare, cu ochii în pămînt.

O ceată de flăcăi intră în curte la ei. Ea se căzni să le deslușească fețele cînd trecea prin dreptul ferestrei luminate, dar nu putu. Mai stătu nițel pe-afară, apoi intră în casă. Neculai Pleșea nu era printre ei, și fata simți atunci că i-se face negru înaintea ochilor, că viața se întunecă din ce în ce mai mult pentru ea, că viersurile colindului aŭ-în ele tristeța unui cîntec de îngropare.

O altă ceată de flăcăi veni după plecarea celei d'întăi, apoi încă una, și încă una. Tot cete mari de cîte opt-zece flăcăi...

Acum nu mai avea cine veni. Veniseră toți flăcăii din sat, toți, afară de unul pe care ar fi dorit mai mult Marioara să'l vadă intrînd în casa lor în ajunul unei zile mari ca aceia.

Dar el nu veni.

— Ah! Răul! — suspină fata, ieșind din casă. Pentru ce mă chinuește așa?

Și, în prag, două șiruri de lacrimi îi alunecară calde pe obraji...

Sărbători ca acelea n'ar vrea să mai trăiască fata lui Crivăț. Masa nu-i tihnia, somnul nu se lipia de ea, iar la horă nu putea sta, căci i se părea că o rîd toți flăcăii și toate fetele. Și-atunci fata își pleca încet capu 'n piept, se 'nclina ca o floare ruptă de vînt și se 'ntorcea acasă cu sufletul frînt de jale.

Dar vremea trecea și încet-încet veni și ziua tragerii la sorți. De cu noapte se strînseră căruțele la primărie. Un fost gornist sufla în răstimpuri «adunarea», și sunetele acelea metalice se împrăștiaă vesele în satul înecat în întunec. Șeful de garnisoană ieși în pragul primăriei și întrebă :

— Ați venit toți?

— Toți!

— Hai!

Căruțele porniră în chiuitul prelung al flăcăilor!

Era moină, și o răcoare umedă se simția în văzduh. Cînd se lumină de ziuă, cîmpul negru, plin de umezeală, desfundat de ploii, se înfățișă vederilor pustiū, întins, încărcat cu o tristeță care pătrundea sufletul.

Iar lumina aceia de dimineată moinoasă și mohorîță avea în ea ceva bolnăvicios, ceva care nu se poate spune prin cuvinte.

Flăcăii își țineau bine cumpătul și glumiau, dar, dacă te-ai fi uitat cu băgare de seamă la ei, ai fi văzut că fiecare tănuia în el o necurmată frămîntare, că fiecare aștepta cu nerăbdare ceia ce va aduce ziua aceia, ziua de tragere la sorți.

Ajunseră la suprefectură, și șeful de garnisoană întrebă pe un furier dacă mai e mult pînă să vie rîndul Vultureștenilor. Mai erau două comune înaintea lor. Flăcăii se'mprăștiară cete-cete prin preajma sub-prefecturii.

Neculai Pleșea se rupse din mijlocul lor și se așeză chiar în pragul clădirii. Se uita cu băgare de seamă la flăcăii ce intrau și ieșiau din acea odaie tainică în care se puneau la cale cîți-va ani din viața lor. Unii intrau tăcuți, îngrijați, posomorîți; alții se duceau veseli, cu căciula pe-o sprînceană, par'că s'ar fi dus la vre-o clacă. Unul ieși de-odată repede, sărind, se opri la vre-o doi pași de el și trînti căciula la pămînt,

cu un zgomot mare, ca de detunătură de pușcă :

— Noroc, flăcăi!... Cu schimbu'!

Acela nu se putea plînge că n'are noroc : îl luase călăraș cu schimbul.

Neculai Pleșea se uită lung după el. Îl văzu luîndu-se de gît cu vre-o doi firtați și intrînd în cîrciuma din fața sub-prefecturii.

Alt flăcău ieși de la recrutare. Acela era trist de tot, și părinții lui se strînseseră repede lîngă el :

— Un' te-a dat?

Flăcăul își puse căciula 'n cap, și răs-punse scurt :

— La flotilă!

Ochii pironiți pe el, nerăbdători de a ști, se plecară încet-încet în pămînt, și glasurile amuțiră. Iar, după cîte-va clipe, bătrînul luă vorba :

— Eh!... Să fii sănătos, băiete!... Așa ți-a fost norocul!

«La flotilă», se gîndi Pleșea. «Cinci ani de zile dus din satul lui! Fetele de seama lui vor fi de mult măritate cînd se va întoarce el».

Și în sufletul lui pluti de-odată chipul

luminos al Marioarei lui Crivăț, pe care el o chinuia de atât amar de vreme. Un val de căință caldă îl zgudui, și toată ființa lui îi cerea iertare.

— Numai de-aș avea noroc să mă iea și pe mine cu schimbul! — se gândi el.

Bătrînul avea bani gata pentru calul de călăraș, și chiar la iarna viitoare ar porni nunta fiului său.

— Vultureștenii să se pregătească! — strigă un furier.

Flăcăii intrară într'o odaie, și se pregătiră pentru constatare.

— Ioniță Custură!

Flăcăul se duse. Ușa se închise după el, și ceilalți se uitară unii la alții, ca niște oameni cari se văd pentru întâia oară. Clipele treceau grele...

— Onea Plavie!

In acest timp Ioniță Custură intră.

— Un' te-a dat?

— La artilerie!

Toți tăcură, și tăcerea aceia apăsa greu pe sufletele tinerilor...

— Neculai Pleșea!

Flăcăul avu atunci o strângere de inimă

deosebită, și înțelese că de minuta aceea atîrna, poate, soarta vieții lui întregi. Își ținu însă bine cumpătul, și intră.

— A!... Ce mai tunar! — făcu doctorul, vesel, cînd îl văzu.

Îl pipăi, îl ciocăni pe piept, îl măsură și îi dete o palmă ușoară pe spate:

— Țsta fuge cu tunul pe umăr!

Flăcăul se întoarse cu fața spre ofițer.

Acesta se plecâ spre un scriitor, întrebîndu'l ceva, scriitorul întoarse foaia, o petrecu din ochi pînă jos, apoi răspunse: nu!

Ofițerul îi șopti apoi ceva, dar așa de încet, că nu se putea auzi. Dar Pleșea înțelese de pe buzele lui, mai mult cu sufletul decît cu urechile, și o căldură mare începu a'i fierbe prin vine.

— Neculai Pleșea! La flotilă!

Un alt flăcău fu strigat, dar Pleșea nu'i înțelese numele. Se îmbracă repede și ieși în vînt să se răcorească. I se părea că o apă mare, năvalnică, furioasă, sfărîmase cu valurile ei năprasnice clădirea în care își tăinuia el cele mai curate gînduri de fericire. Și ca prin farmec se schimbaseră toate: și tovarășii lui, și sub-prefectura, și

cîmpul, și căruțele îngrămădite mai încolo. Văzu că viața are viltori ascunse care te ieaă, te fură și te duc departe. Dar toate acestea se petrecură repede în mintea lui, și, cînd făcu vre-o cîți-va pași de la ușa sub-prefecturii, Stoica Năvodaru îi ieși în cale, iar el îl prinse pe după gît ca pe-un frate bun, îl strînse în brațe ca în luptă dreaptă, îl învîrti de vre-o două ori, și'i strigă :

— M'aă dat la flotilă, măi vere!

Iarna era pe sfîrșite. Numai prin locuri ferite de soare măi rămăsese cîte-o pată de zăpadă care se suptă, se micșora, pierrea suptă de căldura pămîntului. Și, cînd ieși într'o dimineață din casă, flăcăul lui Pleșea simți o adiere caldă atingîndu'l pe obraji, și toată fința lui tresări de bucurie: e primă-vară. Iar, la cîte-va zile, cel d'intîiū stol de cocori trecu pe de-asupra satului. Mugurii plesniaă de viața îngrămădită în ei, și viorelele începură a se ivi sfioase ici-colea: se deschideaă albastre și gingașe la dezmiardarea soarelui. Plu-

gurile înnegriaă ogoarele rodnice și ciocirliile duceau solii de la pămînt la cer.

Marioara lui Crivăț ieșise slabă 'n primăvară, ca după o boală grea, și biata mă-sa nu mai știa pe la ce babe să alerge spre a'i descînta. Vestea că Neculaï e luat la flotilă pe cincî anî o lovise drept în inimă și fata n'avea cui să se mai destăinuie, ci se închidea tot mai mult în sufletul ei, nemaï dorind nimic, nemaï putînd nădăjdui. El o ocolea mereu, trecea întunecat pe lîngă ea, și fata nu știa ce să mai creadă. Sta toată ziua la argea și 'n zgomotul vătaleselor își măcina zi cu zi puterea.

Și, într'o zi frumoasă de primăvară, cînd toată firea surîdea la soarele cald și dătător de viață, fata se opri din bătutul vataleselor și din călcatul potnogilor, și rămase cu suveica 'n mîna dreaptă, sprijinită de marginea pînzei, cu ochii la strălucirea de afară. Mama ei plecase de-acasă. Și de-odată fata își aduse aminte că Neculaï îi spusese de mai multe ori că tatăl său, Misăilă Pleșea, vorbise cu un domn mare de la oraș care'i făgăduise că va stărui să'l dea cu schimbul. Domnul acela luase

chiar și niște bani de la ei pentru niște acte de care spunea că e nevoie.

— Unde-s făgăduielile acelea?

A fost o minciună, se vede, o minciună, din partea lui Neculai care căuta s'o amăgească, s'o facă să cadă, făgăduindu'i că în iarna ce vine se vor lua, de oare ce el va fi soldat cu schimbul. Care va să zică a mințit-o, a mințit-o! Cum n'a văzut ea pînă acum aceasta?... Era atît de ușor de văzut!

...A! Dar ea s'a ținut tare și n'a căzut, și acum îl cunoaște pînă'n adîncul sufletului, și nu vrea să mă știe de el...

Apoi îi veniră în minte pețitorii de astătoamnă, oamenii pe cari i-a rușinat și cari-i aduceau poate norocul ei...

O rîndunică săgetă de-odată drept pe lîngă fereastră, și fata simți în ea o tresărire de bucurie: aū venit rîndunelele!

Aū venit rîndunelele, s'aū trecut de mult viorelele pe cîmp și liliacul prin grădină, a venit primăvara albastră, și la suflarea ei dumnezeiască florile se deschid: numai el nu mă vine, nu va mă veni. Fata în-

chise binișor ochii și își plecă ușor capul spre pînză...

Soarele avea din zi în zi mai mult drum de urcat și de scoborît, și fata mai văzu încă odată pe Neculaî. Era într'o zi de sãrbãtoare, și el umbla îmbrãcat ca în zi lucrãtoare, și fața lui pãlitã de soare avea o adîncã mîhnire în ea, și ochii priviaũ în jos. Fata simți cã într'un rînd ochii flãcãului se îndreptarã spre ai ei, vrînd sã le spuie ceva, dar, neîntîlnindu'i, se plecarã repede 'n jos și se întoarserã 'n altã parte.

Și înțelese cã Neculaî Pleșea se frãmînta între dor și rușine, înțelese cu inima ei de fatã cã el avea suflet bun în fund, dar prea se lãsa pornirilor. Și se gîndea : «Doamne, de ce nu îndrãznește sã vie odatã drept spre mine și sã'mi spuie... Ce sã'mi spuie?... Ce ar putea sã'mi spuie?... Nimic sã nu'mi spuie... Sã-mi dea bunã-ziua numai, și sã se opreascã o clipã-douã. Atît ! Și vorba ar fi începutã și, ceia ce a fost, s'ar uita îndatã».

...Dar el nu venea, și vremea trecea...

Dumineca Floriilor sosi. Cireșii erau în floare, o floare albã, gingașã, care strãlucia

în liniștea zilei ca o presărătură de argint, ca o zăpadă ușoară ce nu apleca ramurile. Fata se furișă în grădină, alunecînd ușoară pe lîngă gardul de stuf ce hotărnicia proprietatea lui Crivăț. Și, cînd își ridică ochii înnainte, în spre fundul grădiniî, rămase în loc, împietrită, izbită puternic, fulgerată în suflet de acea izbucnire de primăvară care se vedea la un cireș bătrîn al lor, un cireș cunoscut mai acum cîți-va ani în tot satul prin roada lui îmbielșugată. De vre-o trei ani începuse să nu mai lege ca mai 'nainte, și Crivăț spunea să'l mai lase vre-o patru-cinci ani și să'l taie.

Dar astăzi iată'l întinerit ca prin farmec, sărbătorind în veșmînt alb de înger sosirea primă-verii.

Fata se apropia de el ca luată pe sus de o putere mare, apoi se opri, și se uită la el ca la o minune.

Ramurile din vîrf, rămurelele suptîri nu se mai vedeau : erau numai niște linii, niște arcuri de flori care se atingeau, se sărutau lin, plîngeau petale albe și fragede, care tremurau în strălucirea zilei ca niște fulgi de argint. Pe alocuri răsăriau vîrfuri de

crenguțe scuturate, și ele aveau înfățișarea unor mici sulițe cu mînerile împodobite. Iar prin greul de floare al crăcilor mai groase pătrundea lumina veselă a soarelui de primăvară.

Fata se dădu mai aproape, intră supt pomul înflorit, și atunci o adiere blîndă trecu prin el, și florile ninseră pe ea, sărutîndu-i părul, furișîndu-i-se 'n sîn.

— Ce frumos e, Doamne ! — suspină ea, și rămase acolo unde era, pe cînd o jale mare îi înneca sufletul.

...Un om zdupăi de-odată peste șanțul din dosul grădinii, și fata își întoarse privirile într'acolo. Era Neculai Pleșea. Venia pe-acolo, ca și altă dată, și fetei i-se păru că n'a fost nimic între ei pînă acum ; i-se păru că ea venise acolo spre a'l aștepta, și el, el trebuia să vie, trebuia să răspundă la această chemare a florilor.

Îl văzu cum venia răpede spre ea... Iată'l numai la doi pași. Inima fetei bătea să'i rupă coșul pieptului, și un zîmbet blajin, încărcat de mîhnire, de dulce dojană îi încremenise pe buze.

— Știi?

— Știu!

— Cinci ani!

— Da!

El tăcu, păru că se gîndește ce să mai spuie, și întrebă iarăși:

— Viî azi la horă?

— Viû!

Și privirile calde, pline de iubire adîncă și sănătoasă, se întîlniră, se pătrunseră.

— Marioaro! — se auzi din spre casă.

Flăcăul se depărtă iute, și pieri supt mal: iar fata se îndreptă spre casă. Și mama ei, văzînd-o cu obrajiî rumeni, stătu 'n loc și oftă.

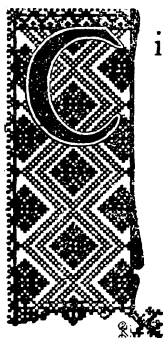
— Bodaproste lui Dumnezeu Sîntul, că ți-a mai venit nițică față, fata mea! Îți priește vîntul de primăvară!

IX.

O A F A C E R E

ine nu cunoștea 'n Vultureasca pe baba Iordăchioaia Țiganca? O vedeaî colindînd din casă'n casă cu desagiî pe umeri, cu o nuia lungă'n mîna spre a se apăra de cîini, cerșind ici un găvan de mălai, dincoace o coadă de pește sărat, dincolo o fiertură de fasole. Știa să 'ntinză cărțile, să dea cu bobii pe fundul sitei, să descînte de deochiū, de friguri, de lingoare, de gîlci, să facă de dragoste, de urît, să ia laptele vacilor și mai presus de toate să bage zîzanie între femei. Vecine bune pînă mai erî se certau azi furcă din pricina ei, iar ea rîdea atunci, sgriptoroaica, sorindu-se pe prispa casei, trăgînd a lene din luleaua

înnegrită și ținînd ochii închiși ca o vulpe care se preface că doarme.

În răstimpuri se abătea și pe la cîrciumă, cerșind și acolo un «pac» de tutun sau vre-un pahar de rachiù.

În timpul din urmă, începu să bată mai des drumul spre cîrciuma lui Nicolî. Se așeza pe o laviță lingă tejghea, se uita mirată la marfa tencuită pe poliți, vrăfuită prin rafturi, spînzurată pe părăți și clătina din cap :

— La d-ta găsește un Rumîn tot ce'î trebuie în casă, d-le Nicolî, nu ca la sărăcia de Năstrapă!

Iar Grecul părea că pleacă urechea la ce'î spunea baba și o cinstia cu cîte un rachiù. Azi așa, mîne așa, Iordăchioaia crezu la urma urmelor că are aface cu un om cam ageamiù la minte și într'o bună zi încercă marea cu degetul: ceru o jumătate de oca de rachiù pe datorie. Se jura pe toți Sfinții că pînă'n trei zile vine cu banii 'n dinți. Cîrciumarul îi dete rachiul și însemnă pe cerceveaua ferestrei o linie albă cu tibișirul. Aceasta, pentru babă. El scoase un petec de hîrtie galbenă și însemnă ceva pe el din

fugă. Trecu ce mai trecu și Țiganca iar mai ceru o jumătate. Nicolî îi dete și de astă dată și iar mai trase o linie lîngă cea dintîi. După cît-va timp iar îi mai dădu o oca și alte două linii fură însemnate. Într'o zi baba plăti două-zeci de bani din datorie și cîrciumarul șterse o linie.

Dar chiar în aceeași zi, pe sub seară, Iordăchioaia se înfățișă iar înaintea lui Nicolî, cerîndu-i o oca pe datorie.

— Îmi trebuie, maică, să fac niște leacuri pentru o biată femeie bolnavă... Și mîine pînă 'n ziuă îți plătește baba tot.

Așa trecu un cîrd bun de vreme și baba tot mai mult se 'ncredința că a dat peste o vacă bună de muls.

Dar într'o bună-zi Nicolî se plecâ peste tejghea spre ea și îi zise :

— Mamă Iordăchioaio, mult bine ți-am făcut eû pînă acum, fă-mî și d-ta unul și n'are să'ți fie de geaba!

Baba își aprinse luleaua și trase de cîteva orî pripit din ea, cu un sgomot mare din vîrful buzelor.

— De, maică, numai să pot!

— Ce nu poate baba Iordăchioaia?!

Și cîrciumarul îi turnă încă un pahar de rachiù.

Apoi scoase din buzunar un napoleon de aur nou-nouț :

— Uite : îl vezi?... Ți'l pun în palmă de te legi să 'mă faci un bine.

— Lasă, d-le Nicolì, nu-ți mai bate joc de bătrînețele mele !

— Nu ! Nu ! Fără glumă !

Cîrciumarul se apropie și mai mult de ea și'i șopti cîte-va minute. Baba ascultă pînă la urmă, apoi clătină din cap :

— Vai de mine, boierule, în ce belea vrei să mă bagî... Cum să fac eù una ca asta ? !

Treaba d-tale ! Eù vreaù să'ți fac un bine, căci te văd bătrîna și neajutorată. Dar dacă dai norocului cu piciorul !...

— Pentru un pol de parale să'mi dau eù sufletul Necuratului !

Nicolì crezu că baba ține la preț și întoarse foaia :

— Ia, ascultă, babo : aici nu merge pe tocmeală.

Vrei ? Bine ! Nu ? Ia-ți tîlpășița... dar mai întîi plătește'mi coela datoria că nu te

scapi de mine cu una cu două.... Dă'ncoa luleaua și dășagi!

Țiganca văzu cu cine are aface și-și făcu repede planul.

— Stai boierule, stai, nu fii așa de iute... Mai pune ceva peste pol să bea și baba un rachiū pentru alergătura ei!

Grecului îi scînteiară ochii de bucurie:

— Ei, să știi că mai ai de la mine un leū pe de-asupra!

— Ba să'mi dai cinci leușcani, maică.

— Ba ți-oī da o pereche de palme de nu l'eī putea duce!

Tura-vura, tîrgul se făcu și baba Iordăchioaia plecâ.

Dar cînd se văzu în uliță, cu desagiī 'n spate și cu nuiaua în mînă, baba își făcu repede socoteala: «Heheheī, Neculache... va să zică așa ți-e portul? Baba Iordăchioaia să scoată din minți fetele oamenilor din sat care mă miluesc cu ce'ī lasă inima.... Pentru un pol de parale?... Și cînd m'or simți flăcăii, să'mi dea un par în cap și să mă lase moartă 'n drum!.... Să nu'mi fie teamă, că-ī domnu Mișu la mijloc, hai?... Da' vine el să mă scape din mîinile flă-

căilor?... Heheheî, nu-î proastă baba Iordăchioaia să'şi puie ea pielea pentru nişte venetici!... O să mă mai prindă Nicolî prin prăvălia lui cînd mi-oî vedea eû ceafa!... Şi de l'o 'mpinge păcatul să 'mî ia ceva zălog, am eû ac de cojocul lui. Umplu satul şi nu măi stă el nici o zi în Vultureasca»....

Aşa se gîndia baba Iordăchioaia pînă intră într'o casă. De acolo eşi şi se abătu la Crivăţ.

— Iac'aşa, maică, măi venii şi eû!...

— Bine făcuşi, babă Iordăchioaio! — îi zise Marioara.

— Ce minciuni ne măi aduci? — o întrebă, glumind, mama fetii.

— Ce minciuni să v'aducă baba?... Nici una: numai veşti bune şi adevărate, ca aurul luminate.....

Fata cosia la gherghef şi Iordăchioaia se apropiè de ea :

— Ce măi lucrezi, puica mamei?

— O cămaşă cu puî pentru nunu-ăl mare!

— Ce mîna ţi-a lăsat D-zeû, fata mea!

Cum isvodeşti matale singurică frumuseţea asta!... Să-ţi dea baba cu cărţile să-i dai

ceva să 'mbuce că n'a luat nimic în gură de azi dimineață... Ar putea să ia sfînta anafură... Ce mai lucru, fata mea!... Mîncăți-ar maica ochișorii ăi frumoși!

— Ba mai pune-ți pofta 'n cui! — răspunse Gherghina, mama fetei.

Țiganca se așeză jos lîngă fată și întinse cărțile. Apoi începu să boscorodească :

— Ați avut un necaz mare, puica bătrîni, un necaz mare... da' l'ai dat la spate. Și-o să mai ai unu': de la un craiu de tobă par'că... Par'că ți-ar ține calea...

Baba strînse cărțile, le prefăcu iar și le întinse încă odată :

— Eî, vezi, măculiță?... Uite: tot craiu' ăsta de tobă cade... Vezi? De la el o să ai d-ta un necaz... Da' cin' să fie ăsta, puiculiță?... Îl cunoști d-ta?

— Ce să cunosc, babo? Eū nu cunosc pe nimeni.

Baba prefăcu încă odată cărțile și le dădu a treia-oară :

— ...Tot craiu' ăsta de tobă, maică... Tot el!

...Cu gîndu', cu trupu'... Uite, cade par'că și un dar de la el!... Hehehei!... Cade și

cununie, ia!... Orî țî-e 'n gînd să ne faci o nuntă?... Să chemî și pe baba să-î dai un rachiû!»

— Păi s'ar putea fără d-ta?

— Dă-î, fetico, un pahar de rachiû și un găvan de mălaiû!

Fata se sculâ de la gherghef și turnâ un pahar de rachiû. Apoi se duse în chiler. Baba dădu rachiul pe gît și se luâ după fată. Intrâ în chiler și închise ușa.

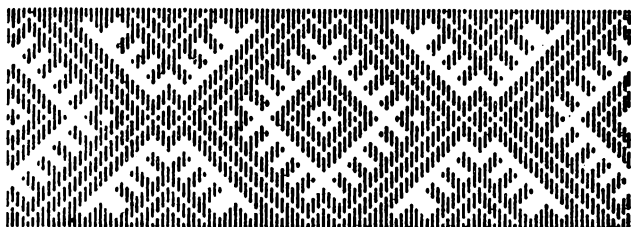
— Dă-î babeî un găvan cu vîrf că'ți aduce o veste.

— Ce veste?

— A pus ochiî pe d-ta băiatul arendașului!... Să te păzești!... Să nu mai intri singură în prăvălie la Nicolî.

Și baba chicoti cu luleaua 'n colțul buzelor, iar fata nu știa dacă trebuie să nu să dea crezămînt spuselor ei...

X.

LA OASTE

ioara lui Bratosin Țiganul avea săgetături care te pătrundeau la inimă, iar flăcăii prinși pe după gît, aduși de umeri, frămîntau pămîntul în tropăituri repezi care cădeaŭ ca o zgomotoasă grindină, răpăind în ritmul furtunos al Brîului. Iar cînd jocul se sparse și flăcăii se strînseseră 'n jurul paharelor, Bratosin înfioră coardele cu o trăsătură meșteră de arcuș și cîntecul recruților începu a se revărsa din lăută mai lămurit ca nici-odată, mai frumos ca ori și cînd. Flăcăii începură a'l cînta din gură și

cuvintele acestui cîntec plutiră departe în sat, în mlădieri de valuri:

«Foaie verde de măr dulce,
Ești măicuță 'n deal la cruce
Și te uită cum ne duce!»

Flăcăii cîntău prinși pe după gît și dorul fie-căruia pornia pe aripile cîntecului spre cîte o inimă de fată.

Iar cînd cîntecul se sfîrși, Stoica Năvodaru întinse lui Bratosin un pahar cu vin:

— Ia de colea, moșule, că l-ai zis cu foc!... Dar să te mai învăț și eu ceva.

Și flăcăul cîntă singur alte patru versuri pe care le învățase de la un Moldovean cu care'și făcuse armata:

«Perișorul gălbior!
Strînge'l, maică, binișor,
Și'l scoate la zile mari
Să mi'l plîngă fete mari!»

Apoi chiui năpraznic:

— Dreepți, leat! . . . Care plînge? . . . Bratosine, ce faci?

Lăutarul zise de joc și o putere mare, înaintea căreia nu puteai sta, prinse pe flăcăi de mîini în lanțul unei hori sprintene. Și hora se măria cu prietenii de ai recru-

ților, cu rezerviști ce se liberaseră în toamna aceea.

— Sus, dorobanți!

— Năvală, călărași!

— Nu vă lăsați, tunari!

— Loc, să treacă flotila!

«Flotila» o alcătuiău Stoica Năvodaru, Neculai Pleșea și Vintilă Caval.

Și iată că'n frământarea aceea de tinerețe se ivi și baba Iordăchioaia. Se oprise în marginea horii și pufăia din lulea. Stoica Năvodaru o văzu, o prinse de mîneacă din fugă și o svîrli între el și Pleșea.

— Sus, băbușco!

— Aoleo, mamă, da ce aveți cu mine, păcatele mele!

— Zi-î mai cu foc, Bratosine, că vrea să joace și baba Iordăchioaia nițel!

Jocul porni și mai furtunos și mai sălbatec, iar baba se prăpădia în sbuciumul acela de tinerețe zgomotoasă. Și cînd jocul se sparse, Stoica Năvodaru îi dădu un pahar:

— Bea, babă Iordăchioaia, că vei fi nădușit sub limbă!

— Bodaproste, mamă, bodaproste! Slujbă ușoară să vă dea Dumnezeu!

— Amin!... Mai ia un pahar și spune-ne care din «răcuții» ăștia pune galoane de sergent.

— Nu știe baba, zău nu știe!... Dar uite: e rău că pleacă flăcăii din sat și rămân fetele singure!

— Da' de ce?

— Ia așa!

— O fi știind baba Iordăchioaia ceva!

— O fi știind, mamă, că doar n'a 'mbătrînit de geaba.

— E șireată baba, măi! — zise un flăcău.

— Șireată ca oaia! — răspunse Năvodaru... Ia, zi o «Mușama», Bratosine!

Și pe cînd lăutarul trăgea arcușul pe sacîz, Stoica Năvodaru se dădu lîngă Pleșea și-i șopti ceva. Acesta dădu din cap în semn de învoire, măi stătu nițel și porni în cîrciumă.

Luna plină zvîrlia un șuvoi de aur topit în bătătura plină de flăcăi. «Mușamaua» porni săltăreață și Stoica se furișă de flăcăi, eși în uliță și de acolo intră nebăgat în seamă în cîrciumă. Luă pe Pleșea în odaia din fund și chemară pe Năstrapă.

— Nene Cristeo, ia vezi nu poți abate încoace pe Iordăchioaia ?

Cîrciumarul umplu două ulcele cu vin și le așeză pe mesele din bătătură. Apoi se duse lângă babă :

— Hai încoaci, Iordăchioaio, să-ți dau un rachiū și lasă flăcăii în pace.

Iar cînd o văzu în cîrciumă, îi făcu vînt în odaia unde-o așteptău cei doi flăcăi.

— Bine-ai venit, mamă Iordăchioaio ! o întimpină Stoica Năvodaru. Pe noi ne cauți ?

Baba se dădu mai aproape de ei, sprîjinindu-se în nuia.

— Ia de colea cu noi un pahar de vin și spune-ne ce mai știți.

— Ce să mai știu, maică?... N'ați aflat că era să mă omoare în bătaie hoțul de Nicolî.

— I-auzi ! Dar de ce ?

— De-al dracului !... Putrezi-i-ar hoitul cînd o putrezi sticla ! Atunci, nici atunci !

— Eî cum ? Te-a bătut ne-tam, ne-sam ?

Baba se uită prin prejur ca un om care se teme să nu fie auzit și spuse cu glasul scoborît :

— M'a pus la cale să scoț din minți

fetele oamenilor pentru băiatul arendaşului și mă tot cinstea cu câte-un rachiū. Dar dac'a văzut că nu vreaū, m'a scos datoare, mi-a ținut calea ca un hoț și m'a lăsat lungită 'n drum în bătaie.

— Aî văzut, măi vere, că tot n'a fost minciună ce-am auzit eū? zise Stoica lui Pleșea, făcîndu-i cu ochiul.

Apoi către babă :

— Și pe care fată pusese ochii băiatul arendaşului ?

— Pe Marioara lui Crivăț !

Privirile celor doi flăcăi se întilniră, aspre, ca niște tăiușuri de oțel.

— Da' ce făgăduise Marioarii ?

— O salbă de cincă poli la gît.

Ușa se deschise încet și Năstrapă intră înăuntru :

— Vă caută flăcăii !

— Venim și noi acum ! răspunse Stoica.

Apoi către Iordăchioaia :

— Lasă, bătrîno, că n'are să ne mai vază *kir* Nicolî prin prăvălia lui. O să-l batem noi la pungă, c'atuncî simte el !

Cei doi flăcăi eșiră în bătătură și se amestecară printre ceilalți. Dar Neculaî numai

de joc nu era bun acum. Stoica Năvodaru îl văzu atît de fără chef și veni lîngă el.

— Ce, ești copil? Asculți tu toate minciunile Iordăchioaei? Ea a vrut să ne ațîțe pe noi în potriva Grecului fiindcă a bătut-o!

Pleșea nu zise nimic. Își înfipse mîinile în briu și privi așa peste flăcăi. Îi vedea atît de veseli și știa că mîine vor pleca. Și el era vesel pînă mai adineaori... Pîndi pînă se amestecă Stoica printre flăcăi și plecâ...

Satul era înecat în lumină. Pe glugile de ciocani de prin curți luna zvîrlia luciri de bronz, iar pe coperișul de tinichea al bisericii presăra zăpadă.

Era așa de cald și așa de bine încît ai fi crezut că se 'mprimăvărează și că mîine-poi mîine vor eși oamenii la plug. Din spre cîmp venia une-orî miros de ogoare, Flăcăul mergea tăcut, cu căciula îndesată pînă pe ochi, cu mîinile în buzunar, adus nițel de umeri.

Ce frumoasă era Vultureasca lui așa pe lună. Aici copilări și flăcăi el! De satul acesta îl legaū atîția ani din viața lui! atîtea dragi amintiri îi răsăriaū acum în suflet, sclipind în promoroaca de argint a trecu-

tului. Aici era Marioara lui, norocul lui, viața lui...

În urma lui auzi de odată niște pași de om grăbit și Stoica Năvodaru îl ajunse.

— Da 'ncotro, măi vere Culaî?

— Ia așa pe uliță.

— Merg și eă cu tine.

— Ba măi bine m'aă lăsa singur!

— Nu te las, nu te las!

Pleşea nu măi zise nimic. Vedea numai că se putea bizui pe acest flăcău tomnatec al lui Năvodaru și o frăție caldă îl legă și măi mult de el.

Îi puse mîna pe umăr și se dădu măi aproape de el:

— Măi, frate Stoico!.... Eă mă duc... Dar dacă o fi să se întîmple ceva, dă-mă de știre.

Celalalt își înfipse mîinile în brîu (amîndoăi își înfingeau la fel mîinile în brîu) și se uită drept în ochiă lui:

— N'aă grijă, măi frate Culaî! Stoica Năvodaru nu doarme!

Și cei doi flăcăi deteră mîna și se despărțiră «frați».

Fata se strecură afară, ușoară ca o pisică, și se furișă în grădină. Luna era acum sus, înconjurată de o horă de aburi. Satul era cufundat în somn adânc. Un om se desprinsese de lângă un pom și veni spre ea.

— Bună seara, Marioaro!

— Bună seara, Cula!

Cei doi îndrăgostiți rămaseră tăcuți unul lângă altul, scăldați în lumina dulce de lună. Simțeau că vorbele-s de prisos, vedeau că ochii lor înota în aceeași adâncă fericire și știa că nu le va mai fi dat multă vreme să mai trăiască atît de frumoase clipe ca acelea. El simțea că putea nădăjdui în această inimă cinstită de fată, iar ea îl plîngea, în gînd pe el că pleca în străini, pe ea că rămînea cu dorul lui.

Și într'un tîrziu fata întrebă:

— «Cînd crezi c'o să-ți dea drumul pe cîteva zile?

— Tîrziu!... Peste doi ani poate.

-- Eî, nu-î nimic! Numai să fii sănătos. Ce nu se petrece pe lumea asta cu sănătate și cu inimă bună!

— Așa-î, dar sînt cincî ani la mijloc și tu n'o să mai ai traiu bun cu bătrîni.

Fata avu căutătură de dulce dojană:

— N'ai tu credință'n mine?

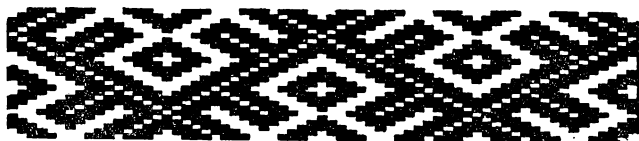
Iar flăcăul îi petrecu brațul drept pe după mijloc și într'un avînt de dragoste curată o strînse la piept încet, cu grijă, cu sfială, cu un nemărginit dor de a'î muri la picioare. Și luna îi învăluia în mreaja ei subțire de lumină, presăra peste ei praf de aur...

— Te las cu bine Marioaro!... Să te găsesc sănătoasă!

— Mergi sănătos, Culaî!

Flăcăul porni, iar ea se uită după el pînă ajunse la șanț. Îl văzu cum sare sprinten peste el, apoi cum se oprește și se mai întoarce încă odată spre ea. Apoi pieri. Iar ea se îndreptă înspre casă, cu o mare durere în suflet...

XI.

ALTE ÎNVOIELI

Când mai rămăseseră două zile până'n Ceii trei Ierarhi, Iani Livaridi trimise isprăvnicelu'n sat să vestească oamenii pentru învoielă. Erau cele din urmă învoielă pe care le făcea el cu Vulturășteni, de oarece la Sf. Dumitru al anului următor i se isprăvia contractul de arendare și Măcieș îi spusese din vreme că nu mai vrea să-și arendeze moșia. Aceste învoielă țineaă deci aproape doi ani.

O iarnă'ntreagă se gîndise la ele arendașul și după spusele lui, Mișu scrisese un plan de contract, cu niște învoielă mult mai împovărătoare ca cele de pînă acum.

În ziua sorocită, Vultureștenii intrară de dimineață în curtea boierească și așteptară în viscol pînă să se scoale arendașul. Acesta fu de vreme gata, dar nu voi să se arate, ci se lăsa așteptat ca un om care n'are nevoie să se grăbiască. Tîrziu, ieși în pragul caselor și se prefăcu că se uită la vreme. Apoi ochii lui căzură asupra oamenilor albiți de viscol :

— Ați și venit?

Arendașul apăsă înadins pe acest «și», par'c'ar fi vrut să spue oamenilor : «văd eū că vi-e de grabă să faceți învoielile!»

— Am venit, boierule !

— Dar viscolu-ăsta tot voi l'ați adus ?

— Noī, boierule, pentru grîul d-tale.

— Bine-ați făcut !.. Acum e vorba să facem învoielile, hai ?

— Așa ceva !

Un Romîn mai bătrîn își făcu loc și se ivi în fața lui Livaridi :

— De-or fi mai omenești, le-om face, boierule ; de nu, ce-o vrea Dmnezeū Sfîntul și cu noi !

Arendașul zîmbi :

— Voi cereți osîndă ! Eū nu v'am pus

niciodată învoielă grele. Să vedeți ce-î pe alte moșii și pe urmă să vorbiți !

Apoi, după obiceiul lui, chemă sus cinci oameni. Ceilalți trebuiau să aștepte afară pînă s'or pune la cale învoielile.

Cinci oameni mai dezghețați se aleseră, urcară scările de piatră, își lăsară căciulele afară și intrară după arendaș. Acesta se așeză la o masă încărcată de condici groase, răscolî printre niște hîrtii și scoase dintre ele o coală scrisă pe toate fețele.

— Dar știți?.. Fără multă ciorovăială. Să nu facem lucrurile țigănește ci ca oameni de ispravă.

— Așa, boierule, așa !

În acest timp intră și Mișu și se așeză lîngă arendaș. Acesta începu a citi, iar oamenii ascultaū cu ochii în pămînt, cu frunțile încrețite, cazania aceia lungă în care se punea la cale truda mădularelor lor, jertfa lor pentru un boier de pripas. Iar cînd arendașul isprăvi de citit, fețele lor erau întunecate.

— Astea-s învoielile. Vă plac ?

— Grele, boierule!—răspunseră cei cinci oameni într'un glas.

— Voi sînteți deprinși cu tocmeala : «maî dă tu, maî lasă d-ta». La mine nu merge-așa ! Duceți-vă și vă sfătuiți și cu ceilalți.

Oamenii eșiră fără să zică un cuvînt. Ceilalți îi înconjurară repede :

— Ei ce-ați făcut ?

— Nimic ! Nu-î chip de făcut învoielii anul ăsta.

Vreme de-un cias se sfătuiră oamenii, vorbind încet, pe cînd viscolul îi biciuia. Apoi un Rumîn maî bătrîn își ridică glasul :

— Care vrea să se 'nvoiască, învoiască-se ; eū, unul, mă duc să'mî iaū pămînt din altă parte. Măcar să știū de bine că plec din sat Lunî dimineața și mă întorc Sîmbăta seara».

Arendașul eșise în acest timp în prag și auzi cuvintele omului. De-acolo, de sus, el strigă înfuriat :

— Să vă duceți toți, toți ! Ați auzit ? Eū îmi cumpăr vite în primăvară și'mî aduc oameni streini cu ziua.

— Da' ce, boierule ? Vrei să ne ieī și sufletul ? Dijmă ne ieī acum două din trei. Nu-ți ajungea una din două ? ziua cu pal-

Ce-î mai rămînea acum de făcut? Să-și cumpere vite de jug și să-și tocmească oameni streini? Dar acestea se zic ușor, dar se fac greu. Cum? Să-și cumpere vite acum și peste un an și jumătate să le vînză? Căci el nu mai vroia să arendășească. Era hotărît să se mute în București. Să-și aducă oameni streini? Dar cîtă cheltuială pînă-î găsește, pînă-î aduce la moșie, cît balamuc nu-și ia pe cap cu mîncarea lor? Și cîți din ei nu fug în toiul muncilor, lăsîndu-te la aman cînd îți crapă buza?!... Să-î cauți?... Dar cine-ți plătește timpul ce'l perzi alergînd după ei, și bucatele care ți se scutură pe cîmp? Ce să facă? Ce să facă? Arendașul se vedea pierdut și ura lui împotriva Vultureștenilor îi cuprindea și mai mult sufletul. În necazul lui el amesteca și pe Curpen în daravera aceasta, învinovățîndu-l că el ațîță oamenii împotriva lui.

Și 'ntr'una din zile pică și boierul Măcieș la moșie. Livaridi era foarte abătut în ziua aceea: un stol de cocori trecuse noaptea pe de-asupra Vultureaschiî. El auzi un glas, un singur glas de cocor, dar glasul acela

era un semnal de alarmă: «plugari, fiți gata! Vine primăvara!»

Cînd văzu pe Măcieș, Livaridi se întunecă și mai mult. Pentru întîia oară, de cînd se cunoștea cu boierul nostru, îi eși înaintea posomorît. Îi perise de pe buze zîmbetul acela falș care făcea rău unui om cu sufletul deschis și Măcieș era mai mulțămît să'l vadă așa.

Arendașul i se plînsese de îndărătnicia Vultureștenilor, de ațîțările lui Curpen, de momelile cu cari-i luase oamenii arendașul Căldărușii. Măcieș se făcea că nu înțelege:

— Cum? De ce?... Ce zic oamenii?

— D-ta nu-i știi? Se plîng că le-am pus învoieli grele.

— Nu-mi poți arăta și mie contractul?

Arendașul întinse mîna și'l luă de pe masă.

— Uite-l!

Măcieș se așeză pe scaun și se afundă în citirea lui. Și cu cît citia, cu atît i-se întuneca mai mult fața. Arendașul îl spiona din ochi și văzu că boierul nu e mulțumit. Dar acum voia să-i arate lui Măcieș că el, Livaridi, nu mai are nici de cum pofta de

a-î intra în voie. De cîte ori nu-l încolțise pe el Măcieș! De cîte ori! Astăzi o să-și arate și el colții, căci la urma urmei cine-î de vină dacă Vultureștenii sînt îndărătnici? Oare nu-î boierul Măcieș?... Oare nu el a făcut cu oamenii învoielă ușoară, oare nu el i-a lăsat nestruniți?... Și acum se sparg toate în capul lui, al arendașului... Livaridi știa unde să isbească și aștepta numai să înceapă a murmura ceva cellalt. Măcieș isprăvi de citit contractul și'l svîrli pe masă:

— Cum vrei să ți se dea oamenii legați supt povara acestor învoeli grele?

— Grele? Și d-ta zici că sînt grele?... Atunci să le dați de geaba pămînt de hrană și de ierbărit?

— Nu, nu așa! Dar să nu le faci niște învoielă ca acestea!

— Da, da! Să mă las să mă calce în picioare, să-mi puie ei mie condiții. Eă nu fac așa.

Măcieș văzu ce gînd s'ascunde în dosul acestor vorbe și băgă de seamă că arendașul vrea să se arate așa cum e. Și îi păru bine. Luă înc'odată contractul și'l petrecu din ochi pînă într'un loc, unde se

opri și puse semn cu degetul. Apoi, liniștit, întrebă pe arendaș:

— Ce arendă îmi dai d-ta mie pe un pogon de loc?

— Cinci-spre zece lei!

— Așa e?

— Da!

— Ei, acum ia ascultă ce-ai scris d-ta aici în contract:

«Pentru locurile luate în bani, locuitorii vor plăti trei-zeci și cinci de lei de pogon. Această sumă se va plăti însă în munci precum urmează:

a) *Cei ce n'au vite trăgătoare* vor face două-zeci și nouă de zile cu palmele și vor secera un pogon de grâu;

b) *Cei ce au vite trăgătoare* vor secera, strînge 'n clăi și căra la arman un pogon de grâu, vor face trei pogoane de ogor și două pogoane arătură de-a doua, semănătură și grăpătură cu grapele de fer ale arendașului».

Auzi?... Care va să zică: D-ta ții de la mine pogonul cu 15 lei; îl arendezi oamenilor cu 35, dar îi pui să-ți facă pentru această sumă munci de mai bine de 40 de

lei. În socoteală cămătărească, aceasta ar însemna un câștig de vre-o 166 la sută. Dar dijma! Două din trei vre-i d-ta să ie-i dijmă de la bieții oameni?... A-po-i cum vre-i să ți se 'nvoiască pe moșie?»

Arendașul nu răspunse de o cam dată nimic.

Se uita la el cu o căutătură înveninată, hoțască, piezișă, care lua de jos în sus. Și în gîndul lui își zicea că toată părtinirea pe care o arată Măcieș țăranilor, nu e de cît o prefăcătorie, o «diplomație» pe care a observat-o la atîți alți proprietari său arendași. Iar celalalt îl cîntărea din ochi și ședea liniștit la masă. În acești doi oameni se răsfrîngeau sufletele a două neamuri deosebite. Și în clipele acelea ce treceau repezi nu se măsurau numai Măcieș și Livaridi, ci cele două neamuri pe care le înfățișau: neamul Măcieșilor și al Livarizilor.

— De aceia se'nvață oamenii nărăvași! Prea-i ingenunchiați și vă bateți joc de ei!

— Ia ascultă, *domnule*: d-ta a-î venit aici să mă dascălești?... Nu-mi trebuie mie dascăl ca d-ta!

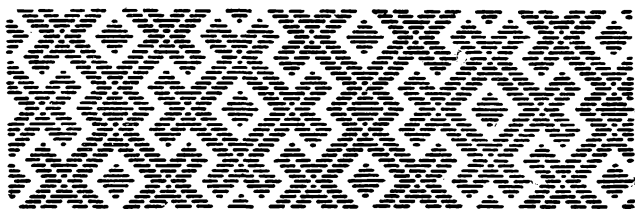
Boierul Măcieș tresări și se sculă de pe

scaun. Par'că primise o palmă în față. Toată mîndria lui de boier de viță veche se deșteptă în el, clocotindu-î fierbinte din adîncul ființei. Se dădu mai aproape și tot mai aproape de arendaș și'l ținti în luminile ochilor cu privirea lui limpede, rece, ascuțită, cercetătoare.

— Cu cine vorbești d-ta așa?... Nu uita că aici ești în casa mea, pe pămîntul meu, al nostru, al Măcieșilor!... Iar dacă ai găr-găuni în cap, țî-i scoț eu!»

Vocea lui Măcieș avea un tremur ușor. Așa tremură frunzele pădurii la atingerea celor dintîiu unde de vînt ce vestesc furtuna. Livaridi nu'l văzuse niciodată așa, nu auzise niciodată această voce răsunătoare, grea, poruncitoare. Toată ființa lui Măcieș se schimbase de-odată. Capul, ridicat nițel în sus, într'o minunată înfățișare mîndră și amenințătoare, rămase așa cîteva clipe, ca înmărmurit. Arendașul nu putu răbda privirea aceia stăruitoare, sfredelitoare, poruncitoare ci plecâ ochii în jos și înțelese că de data asta era bătut...

XII.

SINGURĂ

Marioara legase abia pe la toacă gură la pînă, căci o întîrziase mult innăvăditul și silea acum să țeasă ceva pînă a nu se însera de tot. Picioarele-î călcau repede pe potnogi de supt războiū, iar suveica sbura ca o rîndunică printre firele de urzeală, pe cînd vatalele bătea strîns firele de bumbac în latul pînzei albe. Și gîndul fetei colinda prin depărtări necunoscute, spre un flăcău din Vultureasca înstreinat de patru luni din satul lui. Se sculase cu gîndul la el, căci îl visase peste noapte și nu-și putea îndrepta gîndul în altă parte.

În visul ei se făcea par'că o pajiște frumoasă și pe pajiștea ceia se zăria o roată de soldați. Făceau ocenie, se strîngeau iar roată și vorbeau. Apoi unul din ei porni în spre Marioara. Iar cînd fu numai la trei pași de ea, soldatul se opri, se uită la ea cu o căutătură tristă și o 'ntrebă :

— Dar tu ce cauți aici ?

Fata îngîină un răspuns și flăcăul se uită la ea cu niște ochi muștrători și iar o întrebă :

— Ce, nu mă cunoști ?

Ea se uită bine la el și cu cît se uita mai mult cu atît se simția mai turburată : par'că era Neculai Pleșea, dar atît de slab, atît de galben la față, cu ochii plîși.

— Doamne !... Tu ești, Culai ?

— Tot eă ! — răspunse flăcăul.

— Dar cum ai slăbit !

El făcu din mîină un semn de desnădejde și se întoarse cu fața în spre ceilalți soldați.

— Uite : 'i vezi?... Toți s'au topit așa. Cînd au venit erau rumeni și voinici și acum au rămas ca niște stafii... E greu la noi !..

Și plecă. Fata vru să se ia după el, dar nu putu. Picioarele n'o mai slujiau. Cădea

în patru buși, se scula; făcea un pas în-nainte, aluneca doi înapoi, iar cădea, căuta să se tîrască, dar mîinile ei nu mai aveau nici o putere...

Cînd s'a deșteptat, flăcăul acela îi juca în-nainte. Și cîtă vreme a 'nnăvădit, greșia mereu firele și mama ei o ținea de rău :

— Dar unde ți-s gîndurile, fato?

Acum silia la argea, dar visul de peste noapte tot îi mai venia în minte une-orî și fata nu știa cum să'l tălmăciască. Suveica îi scăpă de vre-o două orî jos și fata încruntă din sprîncene de necaz. Și cum lumina se împuțina, ea eși din răsboiū, supărată :

— Bine c'am apucat să leg gură. Nu se mai vede de loc.

— Cî lasă-l, mamă !... Ia repezi și ad'o cobiliță de apă.

Fata deșărtă o cofă într'o căldare, își puse cobilița pe umeri și porni. Dar mama ei îi strigă din urmă :

— Cum puî cofele, fata mamei? Nu vezi că una-î cu gura spre tine?

Marioara întoarse cofa de dinnainte cu gura 'n afară și eși în uliță. Drumul era

sbicit și un vînt domol adia dinspre baltă. Craiū nou, limpede ca argintul curat, luminează ca o podoabă în poala cerului vioriu. Fata o luă pe o uliță la stînga și ajunse la vad. Și de acolo i se arată de o dată malul Dunărei, plin de fete mari și de flăcăi. Perechile se îndreptău spre vad, se opriău în drum să mai povestească și umbrele înserării se lăsaū pe pămînt, învăluindu-î în tainele lor blînde, iar Craiū nou le surîdea la toți și se pleca spre sfințit.

Marioara îi văzu și plecâ ochii 'n pămînt. Ajunse la gîrlă, își umplu cofele și porni îndărăt. Dar la cîți-va pași de la mal, o ajunse din urmă un flăcău. Era Stoica Năvodaru.

— Bună seara, Marioaro!

— Bună seara! răspunse fata și se opri.

Ochii lui rîdeaū și fata avu un fior neînțeles prin inimă.

— Ce mai faci?

— Mă lupt cu argeaua!

— Dar de la văru' Culaî nu știi nimic?

— Ce să știu?

Și visul de astă-noapte îi răsări de odată în suflet.

— Nu știi nimic, nimic ?

— N'am știre de nimic. Da' ce-î cu el ?

Fetiț i se părea că flăcăul vrea s'o ia cu vorba pe departe spre a-î spune o veste tristă. Sta cu ochii pironiți în ochii flăcăului și'l ruga prin ei să n'o chinuiască mult, să-î spuie mai repede, căci ea știe că visul de astă-noapte nu e a bine. Și chipul soldatului ce i se arătase în vis, îi juca acum înaintea ochilor, mai slab, mai plîns, mai trist.

— Îți trimite multă sănătate și spune că e sănătos și-o duce bine cu miliția. Am primit chiar azi hîrtie de la el !

Obrajii fetei se îmbujorară. Și de unde cu cîte-va clipe mai înainte tremura chinuită de o tristă presimțire, acum îi venia să rîză de slăbiciunea ei.

— Cînd i-ei mai scri, spune-î și din partea mea multă sănătate și că pe aici sînt toate cum le-a lăsat el !

Își luă apoi seara bună de la flăcău și porni. «Pe aici sînt toate cum le-a lăsat el!» Așa, tocmai așa să-î scrie Năvodaru și Neculai va înțelege că Marioara lui e aceeași, cu acelaș dor în suflet.

Fetei i-se părea că n'atinge pământul. Se întâlnea cu prietene care-î dădeaŭ bună seara. Ea le răspundea la toate: «bună seara, surată!», dar dac'ăi fi întrebat-o cine a trecut pe lângă ea, n'ar fi știut să-ți spună. Mergea repede, cu capu 'n jos, ca dusă de o apă mare și îi părea rău că-î atît de scurtă calea pînă acasă.

În pragul casei lăsă cobilița de pe umeri, luă cofele și le așeză pe o lăvicioară 'n tindă, astupîndu-le cu cîte un capac de lemn. Apoi se îndreptă spre mama ei:

— Unde-î șiștaru', mamă?

— Ce să fie, gura mamei!

— Șiștarul!

— Ce-î ăla: șiștar?

— Hîrdăul de muls.

— Da' cin' ți-a mai spus și asta?

— Zău, mamă, ci-c'ășa se zice printr'unele locuri la hîrdăul de muls.

— Uite-l colo, fata mea. Ia-l și du-te mai repede că nu mai poate bietu' Joiene!

Fata luă hîrdăul și plecă pe fugă. Deslegă vițelul și îl lăsă să înmoaie două țite, apoi îl trase îndărăt și 'l legă de un țaruș mai la o parte. Vițelușul se lîngea pe bo-

bor, se smucia să scape, cădea 'n genuchi, se scula și se uita la Bălaia cu ochii lui mari, negri, rotunji și umezi. Iar fetei i se făcu mai mult ca orî cînd milă de el și începu a'i vorbi blajin ca unuî copil mic: «Îți place Joienel?... Lasă că-ți dă drumu' Marioara acum! Uite-acum!»

Laptele săgeta în hîrdău în linii drepte care se fărîmau în bolboci cînd isbiau înăuntru și aburiau ușor. De vre-o două orî fata mulse în poală și începu să clatine din cap: «să mă vadă mama ce-ar zice?»

Lăsă mai mult lapte în cele două țite și deslegă vițelul să le înmoaie și pe celelalte două. Apoi îl trase iar îndărăt și iar se apucă de muls. Joienel nu mai putea, sărmanul! Se sbătea mereu în funie cu ochii la ugerul Bălaei. Și fata îi lăsă lapte mai mult ca de obicei, dete hîrdăul la o parte din drumul lui și îl deslegă: «Na! Joienel. Să zici și tu bodaproste și să îți minte că azi am primit o veste bună de la Culaî!» Vițelul dădu năvală spre uger și călcă fata pe picior. Ea se strîmbă de durere, luă hîrdăul și plecă în casă.

— Mamă, nu știu ce-o fi avut Bălaia în seara asta că mi-a dat mai puțin lapte.

Și fără să piardă vreme, deșertâ laptele în oalele de prins, clăti hîrdăul cu apă de cîte-va ori, apoi îl așeză la locul lui și se apucă să pregătească de-ale gurii, veselă ca o ciocîrlie. Iar mama ei se uita la ea pe furiș și-și zise 'n gînd: «Doamne, ce-î și cu tinerețea asta!»

Tîrziū, cînd aî ei dormiaū, Marioara se gîndia la clipele trăite cu Culaî al ei la horă, pe malul gîrlei, la muncă, la șezători, la nunți și amintirile acelor clipe scuturaū în sufletul ei pulberea părerilor de rău. Ar fi vrut să se facă o pasăre măiastră, să pornească 'n filfîiri repezi de aripî spre alesul ei și să'l vază numai odată. Cînd și cînd cîte-un oftat i-se ridica din adîncul plămînilor și fata deschidea gura și răsuflea lung, fără sgomot.

Și într'un tîrziū se întoarse cu fața la părete, rugîndu-se în gînd:

— Dă, Doamne, să'l visez și în noaptea asta, dar voinic și frumos cum era cînd a plecat!...

A doua zi suveica sbura și mai sprin-

tenă, vatalele băteau și mai des, iar fata părea luminată la față ca o floare după ploae. Pe fereastră venia o lumină veselă ce înneca odaia, din uliță răsbăteau în răstimpuri strigătele copiilor ce jucau drichia. Și ademenită de lumina aceea primăvăratică, fata eși așa printre nămiezi de la argea și se așeză pe prispa casei, la soare. În aer plutiau cei dintii flori călduți ai primăverei și fata îi simți pe obraji ca o desmierdare blajină care venia de foarte departe. Și de odată un glas de cocor îi isbi auzul. Marioara își ridică ochii 'n sus, puse mîna streășină de-asupra lor și zări stolul de cocori: două linii lungi, drepte, negre care se întîlniau într'un vîrf ascuțit, ca cele două aripî ale unei săgeți uriașe, fără mîner. Treceau plutind, înotînd prin înnălțimile grele de albastru acești soli ai primăverei și în urma lor văzduhul părea mai cald, lumina mai strălucitoare, muguriî mai umflați. Era cel dintîi stol pe care'l vedea Marioara în primăvara aceea și cum se uita așa la ei, un gînd îi veni în minte: «poate că și Culaî se va fi uitat la ei!» Fata îi

urmări din ochi pînă se șterseră în depărtări, apoi se întoarse la argea...

... În vremea aceasta oamenii se pregăteau de arat: fiarele de plug erau ascuțite, tînjelele scoase în bătătură. Arendașul își cumpărase trăgători și-și tocmise argați cu luna pentru făcutul sămănăturilor de primăvară.

Și într'o bună dimineată Vultureșteniîș eșiră la arat. Plugurile nu mai erau răsturnate pe cobile ca în vremurile cînd arau în Vultureasca, ci desfăcute: plugurile în care, cotigele atîrnate cu cîte un curmeiîș de funie de inima carelor. Era un șir lung de care și cotige, o oștire întreagă, și din acest lung convoiîș se desfăcea amarul unei pribegii, jalea acelor ce se duceau să are acum pe moșii streine, nemaî arate de ei pînă acum...

... Și într'una din zile nevasta lui Curpen chemă pe Marioara să-î ajute la înnăvădit și fata se duse. Înnăvădeala merse bine și pînă pe după nămiezi fu dat și prin spată. Iar cînd totul fu gata, nevasta lui Curpen puse masa și în acest timp pică și Curpen.

— Aî venit, fină?

Așa zicea el oricărei fete din sat: fină.

— Am venit!

— Ce-ți mai fac bătrînii?

— Mama țese 'n locul meu; taica-i la plug.

— Unde ară? La Grecu'?

— Nu! La arendașul de pe Căldărușa.

Curpen dădu din cap de cîteva orî și nu zise nimic.

În acelaș timp ușa se deschise și o femeie slabă, cu fața plină de crețuri, intră în casă.

— Hehei! Lelea Smaranda! — făcu învătătorul.

— Eă, mamă, eă! — răspunse femeia.

— Da' ce vînt?

— Să'ți faci pomană și să'mi scrii o hîrtie pentru băiat!

Marioara se făcu de-odată roșie la față și se sculă să aducă o oală de apă.

— Apoi m'ai brodit cam rău, mamă Smarando! Doar să m'aștepți pîn'oi da drumul la băeți.

— Aștept, maică, aștept!

Curpen plecâ în școală. Femeile rămaseră singure. Marioara ajutâ învățătoresei.

să puie sulul pe răsboiū, apoi era să plece. Dar nevasta lui Curpen n'o lăsâ :

— Mai stai numai nițel, Marioaro, să-mi puî niște canură pe rășchitor.

Și fata rămase. Se duse lângă femeea ce aștepta pe Curpen și începu a vorbi nițel cu ea pînă să-i dea învățătoareasa canura.

— Ce mai faci, lele Smarando ?

— Ia cu bătrînețele, maică... Am rămas singură și nu mai pot de doru' băiatului.

Băiatul era Neculaî Pleșea.

După ce dădu drumul băeților, Curpen veni în casă. Luâ o toaie de hîrtie și un plic și se așezâ la masă :

— Eî, ce să-i scriū, mamă Smarando ?

— Ce să'i scrii, maică ? Sîntem sănătoși și'i dorim și lui multă sănătate.

— Vr'o veste ai să-i dai ?

— N'am !

— Păi par'că v'a murit Simbotin din hăis !

— Nu-i spune, maică ; nu mai strica inima băiatului.

Învățătorul începu să scrie repede și femeea se uita la el mirată, cu o mare lumină de bunătate în ochi...

— Gata, mamă Smarando.... Ia ascultă ce i-am scris : «Dragul nostru Culaî!

Am primit scrisoarea ta și ne-am bucurat că ești sănătos. Domnul să te aibă 'n paza lui și de aci-'nnainte. Noi sîntem sănătoși. Veî ști că Vultureștenii nu s'aũ mai învoit anu-ăsta la arendașul de aici din pricină că le-a pus învoielii prea grele și s'aũ dus la Căldărușa. Tat-tăũ i-acum acolo, ară.

A băgat la plug cu Petrea Mazilu».

Învățătorul se opri din citit și întrebă :

— Așa-î, mamă Smarando? Eũ par'că așa îl auziam vorbind pe neica Misăilă.

— Așa-î, maică, așa-î.

Curpen urmâ :

«Dragul nostru flăcăũ, află că Mercana Lunăiei s'a făcut cogea-mi-te juncă și pînă vei veni tu e numai bună de dat zestre. Și vei mai ști că această scrisoare ți-o scrie Marin Curpen, învățătorul care te trăgea de urechi cînd umblai haimana vara pe la scăldat și nu veniai la școală. Dumnezeu să te poarte pe bine, Culăiaș!»... Îți place, mamă Smarando?

— Să trăești, măculiță și să-ți dea Dumnezeu sănătate !

Din cîte fințe erau acolo, în încăperea aceia, două aū ascultat cu tot sufletul rîndurile ce erau să sboare în curînd către Pleșea. Și știu eū două mîini care se oprișeră din pusul pe rășchitor și doi ochi frumoși ce priviau țintă în pămînt cît timp a citit învățătorul.

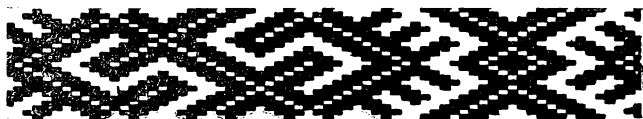
Curpen dădu să puie scrisoarea 'n plic dar întoarse odată ochii spre fata lui Crivăț și un suris blajin îi înflori în colțul buzelor. Desfăcu din nou hîrtia și mai scrise cîteva rînduri. Apoi le citi :

«Veī mai ști că Marioara lui Crivăț e aci la noi; pune pe rășchitor niște canură pentru femeea mea. Mi-a șoptit să'ți spun și din partea ei multă sănătate și să'ți dau de știre că ți-a țesut niște brăcile cum n'are nici un flăcău în sat. Auzi că ți-le dă cînd vei veni în permisie. Astea ți le spune Curpen».

Șase ochi se îndreptară de odată spre fată, șase ochi în care rîdea aceeași bunătate și luminaū aceleași gînduri curate. Iar fata se uită, mirată, uluită la Curpen, il

văzu surîzîndu-î blajin și plecâ ochii în jos
fără să poată zice vre-un cuvînt, pe cînd
dorul ei pornia vulturește spre flăcăul lui
Pleșea...

XIII.

SECETA

e imprimăvărasede-a binele, dar semănăturile nu înaintău. Pămîntul eșise din iarnă fără umezeală și vreme de săptămîni pic de ploaie n'a mai picat pe ogoarele arse de sete. Ochi se îndreptău rugători spre cer, se pironiaū cercetători în fundul zărilor, urmăriaū stăruitori ori ce pată de nor ce pribegia pe sus.

Dar vremea trecea și de plouat nu ploua.

Arendașul era cu moartea 'n inimă. Umbla toată ziua pe cîmp: pe la grîu, pe la orz, pe la ovăs, pe la porumb, dar de nicăeri nu-î surîdea nici o nădejde. Pămîntul începea să se întărească și pe alocuri să crape, iar peste semănături cădea ca o

cenușe pulberea scornită de vînturile ce uscau cîmpul.

Pe fețele tuturor se vedea întipărită aceeași grijă, aceeași întristare. Vitele mugiau de foame în bătătură, căci paele și ciocanii se isprăviseră, iar locurile pe unde-ar fi putut paște erau negre par'c'ar fi fost arse.

Și zilele treceau, dar ploaia nu cădea.

Oamenii se strîngeau une-orî în mijlocul uliții și tăinuiau cu glasuri domoale, se uitau din cînd în cînd în zările depărtate și plecau capetele'n pămînt, desnădăjduiți :

— E secetă, măi oameni buni, e secetă grozavă!

Cuvintele acestea sburau din gură 'n gură, din sat în sat și supt aripele lor de foc sufletele se închidea, fețele se posomora, și mai mult. Dar într'o bună zi cerul se umplu de nori și supt perdeaua lor mohorîta, pămîntul părea mai negru, mai trist.

Și de odată un fulger mare se frînse între nori: o linie lungă de foc care trecu ca o săgeată, luînd pentru cîte-va clipe vederile. Tunetul răsbubui departe și oamenii se închinară, cu ochii spre cer :

— Vezi-ne, Doamne, și pe noi, păcătoșii! Dar norii se împrăștiară, înălțimile se limpeziră și pic de ploae nu căzu pe Vultureasca.

Iar în acest timp Mișu Livaridi era foarte abătut. Nu mai eșia pe cîmp să ia și el seama la muncă pe cît îl tăia capul, ci sta în casă, la umbră, sau se ducea să se plimbe înaintea de masă spre a-și face poftă de mîncare.

Se întîmplase că Nicolî plecase în timpul din urmă din Vultureasca de oare-ce nu-î mai călca picior de om prin cîrciumă, iar flăcăii îl săgetau din ochi cînd îl vedeau și băiatul arendașului văzu că «afacerea» era pierdută și simți o părere de rău la fel cu aceea pe care o simte un om ce scapă un frumos prilej de petrecere. Dorul de viața de la oraș îl muncia din zi în zi mai mult. Îi veniau une-orî în minte acorduri dulci de valsuri, refrenuri dornice de romanțe franțuzești și atunci se ducea cu gîndurile departe, răscolia amintirile celor cinci ani trăiți în Paris și încremenia la fereastră cu privirea pierdută în gol.

Dar vremea trecea și ploaia nu venia...

Și într'o zi pe cînd încerca o pereche de ghete nouă cu șireturi, sosite atunci, din București, tînărul căută să-și aducă aminte cum se zice la șireturi de ghete pe franțuzește și nu putu. Necăjit, trase ghetele în picioare și se plimbă puțin pe covor. Apoi, avu un rîs silit, ca un om care rîde de o piedecă ce i-se pune în cale, spre a se arăta tare:

— *Tiens!* Am uitat cum se zice la șireturi de ghete!

Își scoase ghetele și începu a căuta prin jurnale vechi. Își aduse aminte că găsisese în ele mai multe reclame de-ale magazinelor cu încălțăminte din Paris. Și curios: doar și-a aruncat ochii sus, la firmă, și i se și păru că vorba căutată îi vine pe buze:

— *Ah! Lacets! Lacets!... Est-ce bête!*

Ci vremea trecea, dar ploaia nu cădea... Norii unei desnădejdi adînci se lăsaū din ce în ce mai întunecați pe sufletele oamenilor.

Iar Caliopi era din ce în ce mai îngîndurată.

Vedea pe bărbatul ei venind necăjit de pe cîmp, oftînd, și ofta și ea cu el. Își cum-

părase omul vite de jug, pluguri, grăpi, își tocmise argați cu luna și seceta ținea mereu. Îl vedea pe Mișu tînjind în casa părintească și tînjia și ea cu el. Dacă încerca să le spuie cînd și cînd cîte-o vorbă de încurajare, bătrînul ridica din umeri și îi întorcea spatele; tînărul se uita la el cu o privire care lua de sus, cu o privire de milă prefăcută ce o rănia pînă 'n adîncul sufletului.

Ea văzuse la oare-care timp după ce luase pe Iani că sufletul ei nu se potrivește cu al lui, că ei nu-s făcuți să ție casă împreună, dar își luase soarta cu curaj, nădăjduind în vlăstarul cu care o miluise Dumnezeu. De acest copil, de Mișu, își legase ea toată viața, tot sufletul ei.

I-se părea cu neputință ca acele două mînușițe ce se 'ntindeau odată spre ea ca două aripioare, să n'o cuprindă și mai tîrziu cu iubirea fiască pe după gît. Din gurița aceea mică și roză ce-î surîdea odată atît de senin încît i se părea un surîs de înger, ea credea că va auzi tot-d'auna numai vorbe bune.

Și s'a înșelat!... Ea vedea azi lămurit că

s'a înșelat. Cu inima strînsă de o durere grozavă, arendășița se întorcea cu gîndul la cellalt, se ducea la fereastră și se uita la cer.

Dar ploaia mult așteptată nu mai venia... Zilele treceau din ce în ce mai triste pentru Mișu. «Afacerea» pusă la cale cu Nicolî nu isbutise, acesta plecase din Vultureasca, tatăl său era necăjit că nu plouă, pe la sub-prefect i se urîse să se mai ducă, odăile părintești i se păreau neîncăpătoare, prea liniștite, prea înorate. Îi trebuia mișcare, sgomot, huet de oraș mare, petrecere. Și la Vultureasca era atîta liniște!

Aproape doi ani stătuse la țară, aproape două veacuri. Și de ce?... N'ar fi fost oare mai bine să stea numai o lună, cel mult două spre a'l vedea părinții 'n deajuns, spre a se întrema și el puțin și pe urmă să plece?... A fost prea slab, prea a împlinit voia bătrînilor, jertfindu-se pe el. Căci tînărul băga de seamă că traiul la țară e vătămător minții lui, vedea bine că începea să uite cuvinte, întorsături de fraze franțuzești... Va fi o zi grea ziua în care va spune lui Iani că nu mai vrea să-i fie is-

prăvnicel pe moșie, dar va veni. Va veni pentru că el, Mișu, a suferit destul și e hotărît s'o rupă odată cu această viață. Și cu cât ziua aceea va întîrzia mai mult, cu atât va fi mai înveninată, pentru că fie-care cias, fie-care zi va picura tot mai mult amar în sufletul tînărului...

Dar vremea trecea și nici un strop de ploaie nu cădea pe Vultureasca.

Ziua mult așteptată sosi. Era o Duminică dimineată, pe la sfîrșitul lui Mai.

Familia Livaridi era la cafeaua cu lapte, în balcon. Arendașul, întunecat la față, cum era de cînd se imprimăvăraseră încoace, spunea că în ziua aceea Vultureștenii vor eși cu icoanele în țarină.

Mișu își bău cafeaua, își aprinse o țigare și întrebă cu glas liniștit pe bătrîn :

— Nu crezi și d-ta că ți-am *slujit* destul pînă acum, tată?

În cuvîntul «slujit», pe care apăsă într'un chip deosebit, pusese tînărul toată hotărîrea lui de a spune odată verde ce are el pe suflet. Și cuvîntul isbi bine. Arendașul și arendașița își pironiră ochii

asupra lui și pe fețele lor se întipărise o adâncă mirare.

— Slujit? — răspunse Iani. Cum?... Ce vreți să zici?

— Vreați să zic că mi s'a urît la Vultureasca — făcu tînărul.

— Ți s'o fi urît! — îi răspunse arendașul, scoțîndu-și tabacherea.

Urmară cîte-va clipe de tăcere în care Mișu nu știa ce să creadă. Cum? Adecă s'a isprăvit aci toată cearta pe care și-o închipuise el?

Ce înseamnă acest «ți s'o fi urît»?... Ha! Dar bătrînul se înșeală, crezînd că sfîrșește atît de repede cu el!... Îi trebuia o frază tare, obraznică, aproape o injurie și o găsi:

— Pentru că eu nu vreau să mă prostesc aci cu țărani și argații d-tale.

— Așa? — făcu arendașul, batjocoritor.

— Da!

— Și ce vreți să faci?

— Să plec.

— Unde?

— La București.

— La ce?

— Să mă fac avocat.

— Ai diploma de doctor în buzunar?

Și arendașul făcu ochii mici și se uită țintă la băiatul lui. El nu-î imputase nici odată că nu se întorsese doctor în drept, nici odată. Dar azi, când îl vedea vorbindu-î ca un dușman, nu ca un fiu și când îl bătea atit de cumplit seceta, nu'l mai cruța.

— N'am nevoie de ea.

— Atunci de ce mi-ai mîncat treizeci de mii de franci la Paris?

Tînărul se văzu prins de-odată. La aceeașă întorsătură nu se aștepta. Ocoli întrebarea și spuse :

— Mă rog, eă îți spun că săptămîna ce vine plec din Vultureasca.

— Și eă îți spun că nu plecî.

— Biiine! Vom vedea.

Caliopi mijloci :

— Peste un an și cite-va luni ne mutăm în București, Mișule dragă. Mai ai și tu răbdare pînă atunci.

— Așa?... Așa 'nțelegeți d-voastră să-mî pun eă la cale viitorul? Făcîndu-vă pe logofătul pe moșie?

Trei suflete se frământau acum în gânduri deosebite. Iani, omul ridicat de jos prin fel de fel de negoțuri și prin noroc, se gândia că are atâți argați de plătit și de hrănit, atâtea vite de jug de hrănit. Vedea că nutrețul îi e pe isprăvite și colț de iarbă nu se zărea pe islaz, bucatele se ardeau pe ogoare. Secetă cumplită, sărăcie. Și tocmai acum se găsisese și Mișu să plece la București, să-î mai mănince și el trei patru sute de lei pe lună. Tînărul, crescut pe palmă, amețit de vârtejul Parisului, nu putea pricepe ce gânduri se bătea acum în mintea bătrînului. Și după cum unele oglinzi schimonosesc peste măsură, așa vedea el pe tatăl său: un monstru care trăiește numai pentru bani. Iar Caliopi stătea între ei și nu putea lua partea nici unuia. Ci numai ofta și se 'ntreba 'n gând:

— Doamne, de ce se mai ceartă? De ce 'și mai fac singuri necaz? Nu-î de ajuns oare seceta?

Și ochii ridicați spre cer se întoarseră repede în jos... Nu plouă, nu plouă! Arendașul plecâ dintre ai lui și o luâ pe cîmp.

Mergea cu capu'n jos, adus nițel de spete ca supt o povară... De cînd s'a pomenit și el cu avere, n'a avut un mai mare necaz ca anul acesta. Toate s'aũ întors împotriva lui. Cu Vultureștenii nu se putuse împăca la învoielii și s'a băgat în cheltuieli din pricina lor. Cu Măcieș s'a certat tot din pricina lor. Cu Mișu nu se mai înțelegea. Bucatele nu i se făceaũ... Arendașul își întoarse capul spre țarina Vultureștenilor și se opri o clipă în loc. Eșise tot satul cu popa 'n frunte să se roage pentru ploaie. În cămășile lor albe de pânză, oamenii păreaũ niște blocuri de marmoră, strălucitoare în bătaia soarelui. El îi văzu cum se apropiaũ de hotarul moșiei lui și iuți pasul mergînd în spre ei. Auzia acum glasul popii Vărsătoreanu și i-se păru schimbă. Iși ridică ochii spre cer: înălțimile albastre păreaũ că se leagănă ușor, că tremură încet ca un polog în care bate o adiere domoală și tăinică. Stătu apoi cît-va timp în loc: Vultureștenii căzuseră în genunchi. Iar el, arendașul, rămase acolo ca un stîlp, ne mai putînd face nici un pas.

Și cum sta așa 'n picioare i-se părea

lui însu-și mai mare, mai înalt. Apoi genunchii i-se înmuieră de odată și arendașul simți cum îl apasă *ceva* de umeri, apoi i se păru că pământul vine spre el și fără să știe cum, se pomeni în genunchi, cu fruntea plecată în țărîna fierbinte a pământului ars...

Și 'ntr'un tîrziu se ridică de jos, se răsucii repede pe călcîie și porni spre curte, rușinat.

Dar vremea trecea și Dumnezeu nu trimitea ploaia spre Vultureasca.

Vitele începură a pieri de foame. În fie-care zi veniaū oameni la Livaridi și-i aduceaū vite de vînzare, dar el îi trimitea înapoi, ridicînd din umeri:

— Ce să fac cu ele?... Eū abia 'mî pot ține pe-ale mele. Duceți-vă la arendașul Căldărușii.

Porumbul era pierdut. În toiul verii și brazdele abia se însemnaū ici-colo cu cîte-un fir, răsucit și el de arșiță și îngălbenit aproape. Venia acum foametea pe bieții Vultureșteni și ei nu vedeaū de nicăeri nici o nădejde. Căci de la Livaridi nu puteaū aștepta nici un bob, iar de la aren-

daşul Căldăruşii nu puteau nădăjdui nimic, de oare-ce acela nu mai avea nici un ştiulete în pătul: vînduse tot porumbul cum eşise în primăvară şi nu oprise de cît tainul slugilor. Dar chiar să fi avut porumb, tot nu le putea da lor cari erau venetici pe moşia lui, ci trebuia să dea oamenilor cari i-aŭ fost tot timpul învoiţi.

Arendaşul nostru ofta toată ziua şi se credea cel mai nefericit om de pe faţa pământului. Cu Mişu nu se mai putea împăca de loc în vremea din urmă şi — colac peste pupază — Caliopi începuse să ia partea tînărului. Una-două: «pînă cînd să-l ţinem cu noi? De ce să stricăm viitorul băiatului?» Iar arendaşul, cînd auzia aşa, trîntia uşile şi se ducea pe cîmp, de şi n'avea ce vedea. Se întorcea şi mai supărat, se învîrtea prin curte de colo, pînă colo şi da ocol pătulelor pline cu porumb din anul trecut. Aci era singura lui mîngîiere.

— Ce bine am făcut de n'am vîndut eŭ porumbul pînă acum! İşi zicea el.

Şi pe cît îi părea de rău că nu i-se făcuse griul, pe atît îi părea de bine că nu i s'a făcut porumbul.

Iar într'o zi se pomeni de dimineață în curte cu un Rumîn din Vultureasca. Omul ținea de funie o văcuță slabă. Arendașul știa ce caută

— Ce-î, mă?

— Sărut mâna, boierule! Fă-ți milă și cumpără văcșoara asta.

— Nu-mi trebuie! Lasă-mă 'n pace!

— Ia-o, boierule, că-ți faci și o pomană cu mine. Mi-a murit un copilaș și n'am cu ce'l îngropa.

— Mă, nu 'nțelegi să fugi de aici? Ce? eă fac tamaslic?

Dar omul nu fugia. În durerea lui nu înțelegea de ce să nu-î cumpere Livaridi o văcșoară pe care n'ar da-o, de nu l'ar fi bătut Dumnezeu.

— Un pol de parale, boierule, nu mai mult. Să-mi bag copilașu 'n pământ.

Arendașul nu-î mai zise deocamdată nimic. Se uita la el cu o privire rea.

Și cellalt nu'l slăbia, căuta să-l înduplece, măi scăzîndu-î ceva:

— Pe *optusprece* lei o ieî, boierule?

Intreba par'că ar fi fost la 'nvoială, ca și cum Iani ar fi vrut să ia vaca, dar măi eftin.

Arendașul îl fulgeră cu privirea :

— Tu ești țigan, mă?

— Trei carboave, boierule! Fă-ți milă!
Trei carboave, să-ți dau pe Joiana!

Iani strigă unui argat:

— Măi Ioane, ia adu 'ncoa un ciomag.

Apoi către Rumîn:

— Dacă nu 'nțelegi de cuvînt, să 'nțelegi de ciomag!

Omul păru că se desmeticește, puse capul în pămînt și plecă desnădăjduit, trăgînd de funie văcșoara ce mătăhăia de slabă ce era. Ar fi răbdat bătaia cea mai cruntă, și 'și-ar fi dat și pe Joiana, numai să fi găsit bani spre a'și îngropa copilul și spre a-i face o fărîmă de abur, iar mai apoi pomenile...

Sfîntă-Măria veni. Și 'n ziua aceea de sărbătoare, timp de două conace n'a mai conținut ploaia.

A doua zi se arătă soarele pînă pe la prînzul cel mic, apoi iar plouă. A treia zi luci soarele pînă seara, dar a patra zi plouă de dimineață pînă la chindii. Pămîntul era săturat. Prin șanțuri curgea gîrlă apa.

Și oamenii mulțumiau lui Dumnezeu că și-a adus aminte și de ei: în urma ploilor

tot mai creștea pe locuri mohor pentru vite.

Dar foametea veni.

Fu groaznică. Ceî lipsiși alergaū din vecin în vecin :

— Dă-mi, nene Gavrilă, nu mă lăsa că îmi mor copilașii de foame.

Și ceî ce aveaū dădeaū care cum puteaū : unii cîte un măciniș de porumb, alții cîte o baniță de mălai, alții numai cîte-un găvan. Dar de la un timp se isprăvi ori-ce ajutor. Ori-cine avea copii și porumbul se împuțina văzînd cu ochii. Și acelaș răspuns cădea din toate părțile :

— N'am nici o putere. Am mai rămas și eū numai c'o baniță.

Ceî ce aveaū orz făceaū din el mămăligă, dar mămăliga aceea nu se 'nvîrtoșia, rămînea moale ca o coleașă neagră. Alții măcinaū meiū, dar mămăliga de meiū scrișnea între dinți parc'ar fi fost de nisip. Apoi nu se mai găsi nimic: nici porumb, nici meiū, nici orz.

Curpen alerga la popă, popa alerga la Curpen :

— Ce-î de făcut?

— De! Ce-î de făcut!

— Aă început să moară copiii de foame.

— Știu!

Pe popa 'l tot muncia un gînd și el se codia să-l spue. Dar zilele treceau pline de durere și într'un rînd preotul nu mai putu răbda și se deschise lui Curpen :

— Uite ce e, nepoate. Din toată sărăcia mea eă daă un pol. Pune și d-ta un pol și hai la arendaș să luăm o chilă de porumb pentru oameni. Și dacă nu ni s'o ajunge, i-om rămîne datori cinci, zece, cincispre-zece franci.

— Mergem de geaba, părinte.

— Noi să ne facem datoria de creștină.

Și cel din urmă ban fu strîns, pînă s'a făcut suma de patru zeci de lei.

Arendașul tocmai bătea porumbul și cînd văzu cele două fețe luminate ale satului, pricepu de ce e vorba și le eși înnainte.

— Bună dimineața! Sărut mîna părinte. Da' ce vînt?

— Ia necazuri, boierule! --- zise popa.

— Eî, cum ?

— Am venit să ne dai o chilă de po-

rumb pentru oameni că mor de foame, săracii !

Arendașul crezu că i se cere de pomană și începu a suride :

— Dar mie cine'mi dă, Sfinția Ta ?

Curpen înțelese gîndul lui Livaridi și spuse repede :

— Noi nu-ți cerem de geaba ! Iți plătim cu bani ghiață. Cît ne ceri pe chilă ?

— O sută de lei !

— O sută de lei ! — întrebă popa aiurit ?

— Da !

— Poate că nu vrei să ne vinzi nouă !
— zise Curpen.

— Vă vînd. O sută de lei chila !

— Scump, nepoate.

— O fi, părinte.

— Păcat de Dumnezeu, nepoate.

Și atît fu. Popa și învățătorul se întoarseră în sat desnădăjduiți.

— Ce-i de făcut ?

— Să 'nchidem ochii și să murim.

— Sfinția ta, mai e o nădejde.

— Care ?

— Boierul Măcieș. Și dacă ne-o lăsa și

el, atunci nu ne mai rămîne de cît să 'nchidem ochii și să murim.

— Hai și la el!

A doua zi plecară. Boierul Măcieș îi primi cu dragoste și-i întrebă de sănătate.

— Toate-ar fi cum ar mai fi, boierule, de-am avea încaltea ce mînca.

— Nu s'a făcut nimic?

— Nimic, nimic !.. Și de aceea am venit la d-ta să te rugăm să nu ne lași la o nevoie ca asta.

Măcieș se uita la cei doi fruntași ai satului și nu răspunse nimic cît-va timp.

Popa urmâ :

— Am fost la arendaș și ne-a cerut o sută de lei pe chila de porumb. O sută de lei nu mai găsești în ziua de azi în toată Vultureasca, boierule... Ne-a pedepsit Dumnezeu.

— Lasă, părinte, că bun e cel de sus... Acum să vedem ce putem face.. Cît vă trebuie?

— De, boierule! Cît te lasă inima.

Măcieș numără pe masă trei sute de franci.

— Cumpărați de unde veți găsi mai bine.

Curpen și cu popa mulțumiră cum se

pricepură ei mai frumos și plecară. Vultu-reștenii erau scăpați deocamdată.

Iar în acest timp Iani Livaridi isprăvisese de bătut porumbul și-l vînduse. Cumpărătorului nu i se ajungea însă o mie de franci și din pricina aceasta erau aproape să strice târgul. În cele din urmă puseră la cale înțelegerea aceasta : pentru suma de o mie de lei să trimeată porumb cu ramburs. Dar cumpărătorul găsi alt-ceva și mai bun : să vie Mișu în București să ridice acea rămășiță de bani. În acest chip nu poate fi nici o întîrziere și nici o teamă. Cumpărătorul dădea imediat și chitanță pe suma de o mie de lei, întărită cu timbru. Tura-vura, târgul se făcu așa și Mișu plecâ la București.

I se păru mult pînă apucâ banii. Dar cînd a simțit în buzunarul dinăuntru hainei teancul celor zece bancnote de cîte o sută de lei, cel dintîi gînd i-a fost să ia un Muscal.

Vreme de două ciasuri s'a plimbat la șosea. Era acelaș lux, aceeași eleganță, aceleași fețe fericite, ca și mai de mult. Atunci?.. Atunci pe aici nu muria lumea de foame?

Pe înserate a fost de-a cînat la Capșa, unde s'a întîlnit cu prietenii cu care a plecat să petreacă.

S'a întors tîrziu la hotel și nu se simția de loc obosit. Se trînti într'un fotoliu, cufundîndu-se în gînduri... Acum îi răsăria și mai bine în minte traiul lui de sclav al părinților. Doi ani și mai bine trecuseră de la venirea lui din Paris și în acest timp el a stat departe de viața sgomotoasă, veselă, frumoasă a Capitalei. Supt masca unei prea mari iubiri, părinții lui l'a ținut de scurt mai rău ca pe un copil. Și gîndul acesta îl chinuia, îl durea, îl umilia. Unde sînt colegii lui și unde-a rămas el?! Peafară mai huruia cînd și cînd cîte-o trăsură, — de sigur tineri întîrziați la petrecere... Apoi se lăsă deodată o liniște mare, liniștea aceea ce ține de cînd se strîng pe acasă cei ce se culcă tîrziu și pînă începe a furnica pe străzi armata celor ce trebuie să se scoale de dimineață spre a putea trăi. Și în această liniște era ceva însuflețitor. Băiatul arendașului de la Vultureasca stătea mereu în fotoliu, picior peste picior, cu brațele încrucișate pe piept.

Depart-e-i eraŭ acum gîndurile... Se vedea iar în Paris, revedea strada în care locuise în vremea din urmă, cafeneaua *Vachette* unde fusese oaspe aproape zilnic, împrejurimile aceluï oraș strălucitor, balul *Bullier* și pe Nineta care plutia ca o lumină de vis în ori-care din aceste locuri învăluite în acel parfum misterios pe care-l are pentru ori-ce om trecutul.

Stătu așa mult...

Apoi se ridică din fotoliu și începu a se plimba încet prin odaie. Se apropiè apoi de fereastră și ridică perdeaua: se lumina de ziuă. Tînărul se răcori cu puțină apă pe față, apoi scoase portofoliul și socoti cîți bani mai avea: nouă sute trei-zeci și cinci de lei. Incepu a se plimba iarăși, apoi se așeză în fotoliu, apoi iar se sculă. Un neastîmpăr ciudat îl cuprinse...

Apoi, de-odată începu a'și freca minile și murmură:

— Da!... Da!... Așa!

Sună și ceru socoteala. Plăti și plecă. Răcoarea dimineței de toamnă îl izbi în față.

Și, curios: de și nu închisese ochii toată

noaptea, se simția foarte ușor, cu mintea limpede. Un vînt însuflețitor trecuse par'că prin toată fința lui. Se uită la ceas: era mai bine de o oră pînă la plecarea trenului de Predeal. Opri un birjar, se urcâ în trăsură și porunci:

— La gara de Nord!

Se hotărîse. Avea aproape o mie de lei în buzunar... la Paris! Pe drum își aminti că n'are pașport... Va cere la Predeal un bilet de trecere pentru o zi saŭ două!..

Cum ajunse la gară, se și duse la casa de bilete:

— Viena!... clasa II-a!

Strînse carnețelul acela verde bine între degete și-l băgă în buzunarul vestei, de deasupra inimei. Apoi intră în restaurant și ceru cafea. Scoase o cartă postală și scrise pe ea din fugă:

Iubiți părinți,

Cred că nu vă veți supăra, dacă voi mai sta două-trei zile în București spre a mai răsufli puțin. M'am întîlnit cu colegi de școală cari m'aŭ invitat pe la ei.

Mișu

Aruncă scrisoarea în cutia de pe peron și se urcă în vagon.

Trenul de Predeal porni.

Mișu își luă în gând rămas bun de la București, apoi eși în coridor și se așeză în fața unei ferestre.

Trenul fugia...

Pămîntul, înnegrit de pluguri, aștepta sămînța de grîu. Locurile despărțite prin coamele răzoarelor păreau că se învîrtesc, alunecînd repede în urma trenului.

Trenul fugia, fugia din ce în ce mai iute. . .

Băiatul arendașului privia pe cîmp și murmura refrenul unui cîntec pe care-l iubia odată Nineta:

Paris!... Paris! Paradis de la femme!
Și trenul fugia, fugia necontenit...

Trecură o zi, două, trei de la primirea scrisorii lui Mișu, trecu o săptămînă și băiatul arendașului nu se mai întorcea la Vultureasca. Iar părinții lui aveau acum un foarte nemerit prilej de a'și face impuțări unul altuia.

— Vezi?.. Tu ai stăruit să se ducă la

București pentru acea mie de lei! zicea arendașul. Îmi va fi mîncat toți banii pe acolo!

Pentru Iani Livaridi orî-ce ban cheltuit era un ban «mîncat».

— De ce-l ții mereu la moșie ca pe un logofăt?

— Așa?... Așa'mî vorbești acum?... Ții minte ce'mî spuneai acum vre-o doi ani?

«Nu da pe Mișu de lingă noi că-l perdem»... Uite ce poamă e Mișu tău... Ca mîine o să-l văz la Văcărești!...

Și zicînd așa, arendașul pleca înfuriat. Iar inima Caliopei se rupea, sîngera de grija «băiatului». Nu era noapte de la Dumnezeu să nu-l viseze rău. Iar chipul lui Mihalis nu-î mai eșia din minte.

Une-orî căuta să se îmbărbăteze:

— Tînăr!... Așa sînt toți...

Își aducea însă aminte unele cuvinte de ale lui Mișu, întristarea care-l învăluia ca un nor în timpul din urmă și atunci ofta, desnădăjduită, cu sufletul sfișiat de o durere ascunsă.

— De-atunci, de-atunci plănuia el asta!.. Ce? Ce plănuia?...! Nicî ea nu știa.

Maî la urmă perdu orî-ce nădejde de a maî vedea pe Mişu. Şi atunci o mînie mare o muşca de inimă şi femeia se răsvrătia împotriva lui Iani.

— Du-te omule la Bucureşti şi dă de ştire la poliţie!

Dar Livaridi avea atunci un surîs plin de o amară batjocură:

— Să mă fac de rîs, hai?... Lasă-l că vine el cînd va isprăvi baniî.

— Ce să maî vie?... Cînd să vie?.. Mişu nostru s'a nenorocit.

— Singur şî-a făcut'o.

Se ţinea bine arendaşul. Nicî umbră de părere de rău nu citea Caliopi pe faţa lui. Şi tocmaî această purtare a lui o nenorocia. Dar cînd se afla pe cîmp, singur, Iani Livaridi simţia cum îl strînge ceva de inimă, la gîndul că i s'ar fi putut pierde odorul.

Dar ce putea face?... Să se ducă în Bucureşti şi să dea de ştire la poliţie?... Dar dacă Mişu al lui va fi benchetuind fără nicî o grijă?

... Nu!... Va veni el!

Arendaşul era încredinţat că va veni.

Şi, într'una din zile, în locul lui Mişu sosi

o scrisoare de la el. Arendașul rupse repede plicul, chinuit de o teamă : vre-o poliță de plată. Răsuflă ușurat cînd văzu că nu e nimic în scrisoare. Dar cum își aruncă ochii sus, strînse scrisoarea în mîna dreaptă și o băgă pînă sub ochii Caliopii.

— E la Paris!... Hoțul!

— Cum? Cine?

— Fecioru'-tău!

— Mișu?

— Da!

— La Paris! — șopti înmărmurită femeia și-și făcu cruce.

Iar arendașul se răsti la ea :

— Văzuși ce face Mișu tău?... Ei, acum cu ce vine îndărăt?

Femeia răsări de odată și-î strigă plină de obidă :

— Ți-o fi în gînd să-l lași pe-acolo acum?

— Da! Acolo să rămîie! Să moară ca un cîine! Eū nu-î trimit nici cinci bani!... Auzi d-ta!...

— Îi trimit eū!

— Trimite-î, dar atunci să te duci și tu după el! Să vă duceți, să plecați amîndoi... M'ați sărăcit!

Și, trîntind ușa după el, arendașul plecâ, negru de mînie, pe cîmp...

Nu vedea înnaintea ochilor... Se abātu pe la semănători și i-se păru că seamănă prea des. Le spuse să semene mai rar. Dar după cîtva timp, mergînd așa în urma lor, văzu că oamenii svîrliau prea rar. Se duse înnaintea lor :

— Mă!... Semănători sînteți voi?... Tu, ăla de colo : așa se ține semănătoarea pe umăr ? Nu vezi că-ți cade grîul din ea?.. Și, așa se seamănă grîul!.. Prea rar, prea rar ! Uite-așa se svîrle grîul!... Două-trei boabe într'o urmă de boă!..

Și arendașul băgă mîna dreaptă în semănătoarea unui om de lîngă el. Dar cînd svîrli, grîul căzu foarte nepotrivit.

— Hai, semănați înnainte!...

Pe sub seară se întoarse acasă, flămînd.

Nu mîncase, de necaz, la amiază în ziua aceea...

În cele din urmă văzu că tot mai scump e un băiat decît cîteva sute de lei. Dar o îndoială îl chinuia mereu : «Bine ! Să-î trimiată bani de drum ! Dar dacă va cheltui

bani și nu va veni!? Să-î trimeată alții?..
Și dacă-î va cheltui și pe aceia»?...

Trebuia multă băgare de seamă.

— Tu ce zici, Caliopi?

— Eă zic să-î trimiți bani cît de curînd.
Cum e pe-acolo, singur, amărît, rușinat de
prostia făcută, văzînd că nu-î mai vin banii,
ferească Dumnezeu!...

Arendașul își puse capu'n palme și se
gîndi, se gîndi mult...

Ar fi fost bine să se ducă el la Paris.
Într'o bună dimineață ar bate binișor la
ușa lui Mișu... Ce ochi ar face el cînd l-ar
vedea!...

Dar asta nu se poate. Drumul lui ar fi
încă o cheltuială... Și-apoi nu știe franțu-
zește...

Și grîul?... Cine să-î semene grîul, dacă
el se va plimba pe la Paris?...

Îi trebuia alt-ceva, o minciună, o cursă
în care să cază lesne băiatul lui... Dar ce?...

După multă gîndire, se opri în fața fe-
meii lui:

— Am găsit.

— Ei, ce?...

— Îți cunoști tu pe Mișu?

— Da !

— Eî, ghicî cum ar fi el mai lesne de adus în țară !

— ?

— Ghicî!

— De !... Știu eû ?!

— Nu-l cunoști... Nu-l cunoști. Numai eû îl cunosc, îl pătrund... Ha !... L'am prins !... Il țiū bine. Il țiū...

Incepu să se plimbe neastîmpărat în sus și 'n jos.

— Dar va trebui să mă repez pînă la București pentru asta. Pe aici, prin prejur ne cunoaște lumea...

Caliopi se uita la el nedumerită... Adecă ce trebuia atîta bătae de cap?... Să-i trimeată banii de drum și pace bună.

— Dar spune-mî omule și mie ce vrei să faci ?

— Ce?.. A! E mai șiret Iani ca Mișu *tău*!

Îi trimit bani de drum și-i dau o telegramă din partea ta: «Iani mort subit. Vino cu cel dintîi tren. Caliopi»... Înțelegî?

— Nu!

— Ești proastă !... Va veni cu trenul

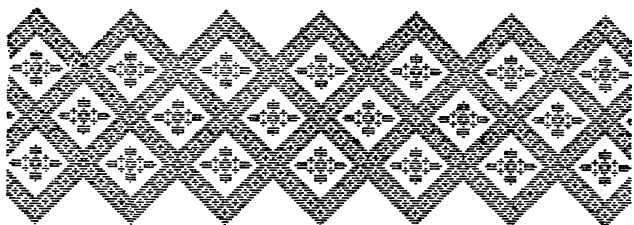
Fulger... *la moștenire!* Acum înțelegi?...
Ha-ha-ha!...

Ce crud, ce falș, ce hain era acest rîs
al arendașului!...

.

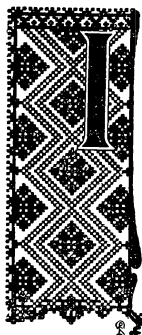
Dar planul lui fu bun : la o săptămîină
de zile după aceasta, Mișu era la Vultu-
reasca...

XIV.

PIERZANIE

ar într'o zi de sărbătoare Marioara veni de la horă mult mai de vreme ca de obicei și Gherghina se uită mirată la ea, întrebînd-o din ochi:

— Dar ce-î cu tine, fata mea?

— Mamă, mî-e frig și mă cam doare capul.

Atît spuse fata. Atît. Dar femeia lui Crivăț înțelese că fata ei trebuie să fie bolnavă de-a binele de-î spune ea așa. Cînd i s'a mai plîns Marioara pînă acum de o durere de cap?!

Și de odată, fulgerător de repede, îi răsăriră în minte semnele ce le avea neîncetat de la o vreme: visa în fiecare noapte vise

urite și i se bătea mereu ochiul drept. Acum, când fata i-se întoarse bolnavă de la horă, tilmăcirea acestor semne nu era grea.

— O mai veni vre-un necaz pe capul nostru! — își zise ea în gînd și oftă încetinel.

Ajută fetei să se desbrace de hainele de sărbătoare și-i pregăti așternutul :

— Culcă-te nițel, puica mamei, că-ți trece. Fata se culcă și trase țolul pe ochi. Iar Gherghina se așeză cu băgare de seamă pe marginea patului, întoarsă spre ea, cu inima sărită de frică :

— Dar asta ce-o mai fi, Doamne ?

Și într'un tîrziu păru că se desmeticește, se sculă repede, luă o cofă de pe lavița din tindă și porni la fîntînă să aducă apă neîncepută. În cale se întîlni cu două femei care se uitaū la ea mirate, par'c'ar fi vrut să-și spue : « uite, Gherghina lui Crivăț, cu cogeamite fată mare și aduce ea apă » ! Femeia le dădu bună-vreamea, se făcu însă că nu le vede mirarea și trecu mai departe, zorită.

Cum văzu apa acasă, luă din ea o ulcică, sfîrîi în ulcică trei tăciuni și dădu fetei să soarbă de trei ori din ea. Apoi o frecă pe

frunte, pe tîmple, pe la încheieturile mîinilor și o răcori nișel pe obraji. Eși în prag cu apa descîntată și chemă cîinele.

— Griveiū ! Na, na, Griveiū !

Cînele veni pînă aproape de ea, bucurîndu-se din coadă și femeia svîrli pe el apa din ulcică. Dar Griveiū nu se scuturâ de loc și femeia aruncâ necăjită cu un reteveiū după el :

— Jarla dracului !

Cînele fugi ce fugi și se opri în loc, întorcîndu-se și uitîndu-se la ea cu niște ochi care cereaū iertare. Cînd se uita femeia la el, Griveiū pleca ochii 'n jos și sta așa smerit pînă simșia că Gherghina nu se mai uită la el. Atunci își ridică binișor capul în sus și își pironia ochii pe ea, par'c'ar fi vrut s'o întrebe: «ce rău am făcut»?...

Dar femeia avu un fier roșu prin inimă : nu s'a scuturat cînele, nu se face bine Marioara.

Pe înserate veni și Crivăț, se apropiè de fată și-i ridică țolul de pe ochi :

— Da' ce-î, taică ?

Marioara deschise ochii, se uită la el cu o privire turbure și-i șopti :

— Mă-e rău!

Femeia îl apucă de mână și-l trase la o parte :

— Ci las'o în pace, măi creștine!

Stăteau amîndoi în picioare, lângă patul ei, uitîndu-se în pămînt, neștiind ce să-și spue. Candela de la icoană ardea în pîl-pîiri triste...

Și, într'un tîrziu, omul spuse :

— Să chemi miine pe Iordăchioaia să-î descînte!

A doua zi Marioarei îi era și mai rău. O dureau capul de-î venia să țipe. Par'c'ar fi avut un cuiu înfipt în frunte și unul în ceafă. Și mama ei se învîrtia pe lângă patul ei, îi pipăia fruntea ferbinte și obrajii aprinși și ofta pe ascuns. Apoi își înnodă ciumberul sub bărbie și porni repede la Iordăchioaia.

Aceasta veni, se uită la fată, îi puse mîna pe frunte, o pipăi la piept și stătu cîte-va clipe pe gînduri. Apoi zise :

— Să-î descînte baba de «soare sec».

— Descîntă-î, mamă Iordăchioaio, de ce știi d-ta. Numai să mă-o puî iar pe picioare, că nu țî-oî rămîne nici eû datoare.

— Ai meiū ?

— N'am !

— Du-te și caută unde-va, măcar numai un pumn.

Femeia porni repede și luă casele la rînd. Abia la nevasta lui Năstrapă găsi ca vre-o doi pumni pe fundul unei trăistuțe și veni cu el într'o fugă pînă acasă.

Sprijinită de cele două femei, Marioara eși în bătătură, se așeză cu fața 'n jos, cu capu 'n spre răsărit, cu brațele întinse în lături, iar baba presărâ meiū împrejurul ei și-i descîntă.

Dar zilele treceau și fata lui Crivăț nu se făcea bine. Bolia cît e ziuica și nu lua nimic în gură. La o săptămînă n'o mai cunoștea. Ochii i se sgăuriseră și fața i se supsesse de tot, iar brațele care se ghiciau în mînele cămășii albe de pînză, plutiau, atîrnau pe țol, ușoare ca două aripi.

Veniau acum vecine, se apropiau de patul ei, călcînd numai în vîrfurile degetelor și se uitau la ea, clătînînd din cap, cu cîte-o mîna la gură. Și într'o zi una din ele se îndreptă spre femeia lui Crivăț :

— Nu i-ai dat și argint viu, fa Gherghino, să vezi cum i-o mai fi.

— De! Cine să i-l dea.

— Baba Ispăsoaia din Căldărușa. E meșteră nevoe mare.

Și a doua zi Crivăț înhămă caii la căruță și se repezi la Căldărușa. Dar baba ținea morțiș că ea dă argintul viu numai din spre ziuă și pentru aceasta trebuia să mîie fata o noapte la ea. În cele din urmă se lăsă înduplecată și veni.

Ridică pe Marioara din pat și-o așezară pe un scăunel. Sub scăunel era o mătură, pe mătură o seceră, lîngă ea un dumaticat de pîine și un pahar de apă. Baba puse argintul viu în lingură și-l dete fetei pe gît, apoi îi băgă în gură dumaticatul de pîine și îi dădu să bea apă din pahar. Dar nici cu argintul viu nu se făcu bine fata lui Crivăț.

Deșchidea ochii mari și-i purta prin toată casa o clipă două, apoi îi închidea binișor, îngropîndu-le luminile sub catifeaua gingașă a genelor lungi. Une-orî o durea trupul de atîta zăcere și se ridica în sus cu ajutorul mamei ei, care îi puneă perne de jur împrejur spre a se putea sprijini

mai bine. Dar pernele umplute cu pae i se păreau prea tari, par'că-î intrau în carne și fata cerea să i-se ia și se lăsa iar plavie.

Și zilele treceau grele căci durerea atîrnă plumb de aripele clipelor.

Cum sta așa cu ochii închiși, i-se părea une-orî că din tavan se desprindea *ceva* rotund care se învîrtia, se învîrtia și creștea cît o minge, cît o ghiulea, cît o piatră de moară și se cobora în jos, învîrtindu-se, lăsîndu-i-se pe piept, strivind-o. Atunci deschidea ochii și vedenia peria. Dar cum îi închidea, acel *ceva* rotund pornia iar să se învîrtească și să se coboare spre ea și toată casa se învîrtia, prinsă într'un vârtej groaznic.

Trei săptămîni trecură, trei săptămîni lungi, amare de durere.

Dar într'o zi o lumină mare înveseli casa lui Crivăț. Fata strigă pe Gherghina lîngă ea :

— Mamă, știi ce aș mânca eū acum?

— Ce, gurița mamei?

— O ciorbă acră de pasăre, dreasă cu un ou.

Femeia lui Crivăț doar că nu lăcrăma de bucurie.

— Îți face maica, puico! Îți face maica numaidecît.

Și repede ieși în bătătură și prinse o găină moțată.

Dar cînd ciorba fu gata, fata dormia și femeii îi fu milă s'o scoale. Așteptă pînă deschise ochii și atunci se plecâ aproape de ea și-îi spuse:

— Ți-a făcut maica ciorbă, Marioaro. Mănînci?

Fata stătu cîteva clipe fără să răspundă: părea că nu înțelege. Apoi dădu din cap în semn că vrea. Dar după vre-o trei linguri nu mai putu mînca:

— Ia-o, mamă, de-aici, că m'am săturat.

Femeia se 'ntristă de-odată și o rugă să ia și puțină carne:

— Numai o aripioară, fata mamei!

Marioara îi făcu pe voe, dar carnea nu mai avea gustul ei de altă dată: i-se părea săpun în gură.

Se lăsă încet-încet pe pernă și închise ochii. Iar ochii Gherghinei se umplură de o desnădejde amară și se uitară în pămînt. Și într'o bună zi doctorul plășii se abătu

și pe la Vultureasca și Crivăț se repezi la primărie și-l rugă să vie să-î vază fata.

Doctorul veni. Era un om de mijloc, cu o față rotundă, rumenă, cu niște ochi căprui, cu părul dat în sus și retezat drept ca o perie. Vorbia repede-repede și se uita din cînd în cînd la cias ca un om care se teme să nu întîrzie prea mult într'un loc.

Se apropie de patul în care zăcea fata și o întrebă:

— Eî, ce-î fată mare, ce-î?

Apoi către mama ei:

— De cînd e bolnavă?

— De, Domnule!... Duminică ce vine sînt patru săptămîni.

— Tușește?

— Nu!

Doctorul luă o mîna de-a fetei în mîna lui dreaptă și scoase cu stînga ceasul din buzunar. Înnumără în gînd bătăile sîngelui o minută.

— Mda! — făcu el apoi... Apoi uite ce e, femeie: fata d-tale trebuie dusă la spital.

Aici...

Și se opri.

Dar femeia crezu că doctorul vrea să i-o ia cu sila și răspunse plină de obidă:

— N'o daŭ, domnule, n'o daŭ!

— Faceți cum vreți. Eŭ vă spun așa.

Și doctorul plecâ. Iar Crivăț se uitâ la femeia lui, privirile lor se întilniră pline de desnădejde și cuvintele se innecară în gît...

Dădea acum în spre primăvară. Une-orî pătrundea pe fereastră lumina veselă de soare care se resfrîngea în oglindă și de acolo venea de juca pe un perete din fața Marioarei. Din vâlmășagul minții ei înfierbîntată de boală, un gând îi răsăria fetei lămurit: «Ce-o fi făcînd Neculai? O fi știind el de boala ei?» Și acest gând o ducea mai departe, o fura cum ne fură o apă repede în spre adînc. Se vedea moartă în închipuirea ei și Neculai nu știa. Intr'o bună zi vestea morții ei îi va sosi la cazarmă. Îi vor scrie saŭ ai lui, saŭ Stoica Năvodaru: «află că pe Marioara am băgat'o în pămînt»... Mai bine ar fi de nu i-ar scrie nimeni. Cînd ar veni vre-o dată cîte-va zile în Vultureasca, va afla el... Și atunci ea va fi de mult sub pămînt... Dar

să știe el, Culaî, că ea s'a gîndit la el pînă 'și-a dat sufletul... Și cînd se gîndia așa, fata își trăgea țolul pe ochi, să n'o vază mama ei că plînge.

Ci într'o zi Marioara lui Crivăț își pironi ochii într'un loc — după sobă — păru că ascultă cu întreaga ei ființă slabă și strigă încet pe Gherghina:

— Mamă!... Mamă!

Femeia veni repede, se plecâ aproape de ea:

— Ce-î, mamă?

— Uite, mamă, uite!

— Unde, draga mamei?

— După sobă!

Gherghina se uită unde-î arăta fata spre a-î face pe voe, dar nu văzu nimic. Fata ei aiurea. Îi puse mîna pe frunte, o mîngăie pe obraji, îi așeză mai bine țolul pe sub trup. Iar Marioara își pironi încă odată ochii după sobă și iar ascultă, ascultă mult, cu băgare de seamă. Apoi șopti încet:

— Vineri, mamă! — Auzi: Vineri!

Apoi închise ochii și păru că doarme. Iar mama ei eși repede în tindă și de-acolo'n pragul caselor, unde o podidiră

lacrămile. Își ascunse fața în amîndouă mîinele și plînse, plînse mult, rezemată de ușorul ușei...

Eu nu cred să fi dat Dumnezeu un mai mare dar omului de cît darul plînsului. Căci după cum văzduhul zilelor de vară se încarcă une-orî și pare greu, așa se'ncarcă sufletul omenesc de durere. Și de-o dată isvorăsc lacrămile și curg întîi în două șiruri calde pe obraji, apoi încep a picura repezi un strop după altul, și tot trupul se sguduie în sbuciumul lor de a isvorî tot mai multe și tot mai multe.

Și, după cum văzduhul se priminește și se înseninează după o ploaie repede, așa se priminește și sufletul nostru și se înseninează pentru a putea primi altă durere.

Aici e marele secret pentru ce sufletul omenesc nu se frînge sub loviturile valurilor năpraznice ale vieții...

Așa mai putea trăi de azi pe mîine femeia lui Crivăț. Cuvintele fetei îi răsuna în auz, învăluite într'o taină groaznică.

«Vineri, mamă, Vineri!»... Ce-o fi vrut să spue, Doamne? — se întreba sfîșiată de o durere haină. ~

(Ci Marioara nu 'și mai putea limpezi gândurile din aiurare. Într'o Marți, pe sub seară, Gherghina o văzu cum răsare din somn și cum își mișcă neîncetat buzele par'c'ar fi vrut să svîrle ceva de pe ele.

Întuneca din sprîncene și răsăria mereu:

— Mamă, ninge, mamă!

I-se părea că dintr'un pom bătrîn, uriaș, ninge, viscoalea floare albă-albă care o isbia în ochi, îi intra în gură, o troenia, o înăbușia... In cele din urmă fata păru a găsi o legătură între acest viscol de floare și o amintire ce rătăcia în sufletul ei.

Deschise ochii și murmură:

— Cireșul!... S'a scuturat de floare!

Iar mama ei îi răspunse, cu lacrămile în ochi:

— S'a scuturat, maică. Da'nflorește el iarăși!

Și femeii i-se făcu de-odată frică. Se repezi la o vecină și o rugă să vie să stea cu ea pînă s'o 'ntoarce Crivăț.

Lumina scădea afară și Gherghina aprinse candela la icoană. O liniște mare plutia în casă, o liniște deosebită.

«Vineri, mamă, Vineri!» ...Ah! Cuvin-

tele acestea se'nfipseseră în ' mintea ei și o chinuiaă mereu...

În noaptea aceea nici ea, nici Crivăț nu închiseră ochii. Iar zilele următoare omul nu mai plecâ de acasă.

Și ziua de Vineri sosi.

Pe la prânzul cel mic cîte-va pete de lumină veselă tremurără pe un părete și pieriră repede. Era o răsfrîngere de raze din cine știe ce luciū ascuns și trecător, un joc de lumină pe care am văzut'o cu toții și după care țăraniī din partea locului aleargă să-l prindă 'n căciulă și să-l puie în cap, în credința că e «putere dumnezeiască».

Dar în ziua aceea sufletele lor tremurînd în para aceluiăș gînd groaznic, văzură în acest tremur de lumină un semn, o prevestire.

— Aī văzut? — întrebă femeea.

— Da! — răspunse Crivăț și fața i-se întunecă și mai mult.

În acest timp veniră vre-o două vecine și una din ele se apropiē de patul Marioarei și se uitâ la fată. Apoi, repede se întoarse către Gherghina, galbenă la față:

— Lumînarea!.. Unde-î lumînarea!.. Stați ca niște proști lîngă ea!

Omul sări la icoană și luă lumînarea de pe un mînunchiū de busuioc. Iar femeia lui nu se mai putu ține și începu a plînge cu hohote.

— Șșt! Șșt!... Tac!... N'o chinui!

O vecină o luă de sub umeri și o dădu afară.

Dar ea se întoarse vijelioasă ca o leoaică, se apropiè de fata ei, îi luă în dreapta mîna ei dreaptă, cu lumînare cu tot și rămase stîlp de piatră la căpătiul fetei.

Fetele stăteau întunecate, fălcile încleștate, ochii împăenjeniți de lacrimi. Dar nici un sgomot, nici un sgomot nu turbura acel sfîrșit de viață.

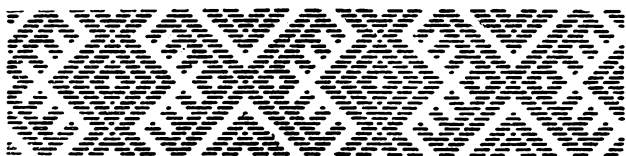
Fata își dădu de cîte-va ori ochii peste cap, răsufî greu și flacăra tainică a vieții se stinse.

— A iertat'o Dumnezeu! șopti o vecină.

Femeia lui Crivăț nu mai vedea prin perdeaua de lacrimi. Lumina făcliei se răsfrîngea în stropii ei de lacrimi și'i înșela

vederile. Iar cînd își șterse cu podul palmei lacrămile din ochi și se uită încă odată bine la fata ei, o văzu liniștită, înmărmurită frumoasă și senină ca un chip de înger...

XV.

OGORUL STRĂMOȘESC

uminica Rusaliilor.

Neculai Pleșea venia în permisie la Vultureasca : i-se dăduse voie pe cincă zile să-și vadă părinții. La gara Sălcuței se coborîse din tren și o luase pe jos, alegînd drumeacurile și potecile ce tăiau mai de-a dreptul spre satul lui.

Mergea repede ca omul dedat cu drumul. De jur împrejurul lui se întindea nemărginită marea semănăturilor verzi. Porumburile erau pe alocuri prășite a doua oară, rapița auria în strălucirea soarelui, grîul băgase spic. O liniște mare, o liniște de sărbătoare plutia în tot cuprinsul, dar în liniștea aceea viața tainică a semănăturilor nu înceta nici o clipă.

«Flotilașul» nostru mergea repede, vesel, respirînd adînc aerul înviorător al cîmpului. Nu scrisese nimic, nici părinților, nici lui Stoica Năvodaru. Se vor pomeni odată cu el în sat. Ce bucurie!...

La o fîntînă, în mijlocul cîmpului, se opri. Bău apă și se odihni nițel. O ciocîrlie porni chiar de lîngă el și se ridică ciripitoare în văzduh. El o urmări cu ochii pînă se înecă în albastrul înălțimilor și i-se părea că ciocîrlia aceea numai pentru el cînta.

Porni iar. Mergea repede, dar drumul i se părea lung.

Ar fi vrut să ajungă în sat pînă nu se strîng flăcăii și fetele la horă, ar fi vrut să nu-l bage nimeni de seamă cînd va trece pe uliță. Să nu-l vază nimeni. Nici ai lui, nici Marioara, nici Stoica Năvodaru. În oborul lor va intra binișor — de se va putea fără să-l simță cîinele — se va apropia de ușă, va rupe o crenguță de pelin — azi sînt Rusaliile — și va intra în tindă :

— Bucuroși de oaspeți?

Maî pe seară, cînd vor fi venit toți flăcăii și toate fetele, se va duce la horă. Și cînd nici nu se va gîndi Marioara, el să

se prinză în dreapta ei și ea să se uite la el cu ochii lucind de bucurie și să-l întrebe, uluită:

— Da' cînd ai venit?

Și vor sări apoi toți flăcăii în jurul lui, cu Stoica Năvodaru în frunte și se va strica hora cîte-va clipe din pricina lui și îl vor arăta toți din ochi: «a venit flăcăul lui Pleșea, șaloparul!»

În gîndurile acestea se apropia de Vultureasca.

La capul satului stătu nițel pe gînduri: să se ducă pe uliță, orî s'o ia pe sub mal! Pe sub mal n'ar fi fost băgat în seamă. Dar te pomenești că tot i-ar eși cine-va în cale și atunci?... «Flăcăul lui Pleșea vine pe sub mal, ca un hoț, ca un om rușinat, ocolește lumea... De ce!..» Nu! Mai bine pe uliță, prin mijlocul satului, în văzul lumii.

Trecu pe uliță drept, voinic, cu șapca pe sprînceana dreaptă. Cît-va timp nu zări pe nimeni nici pe uliță, nici prin oboare. Dar cînd se apropiè de casa lui Crivăț, femeia acestuia tocmai eșia de la o vecină și venia spre casa ei. La vramiță se opri, puse mîna streășină la ochi și se uită spre el.

— M'a cunoscut! își zise 'n gînd flăcăul. Ce face?... Îl așteaptă să ajungă pînă la ea?.. Nu!.. Intră grăbită înnăuntru...

— Se duce să spue Marioarei! se gîndi flăcăul, cu necaz pe femeia lui Crivăț. Cel puțin dacă l-a văzut, să fi stat acolo, la vramița, pînă venia și el. Ar fi rugat-o să nu spue Marioarei nimic...

— N'am avut noroc! — își zise el trecînd repede pe lîngă casa lui Crivăț...

Cînd ajunse la vramița oborului părintesc, luâ cînjăul ce o închidea și se strecură înnăuntru. Cîinele îl simți însă și se repezi spre el. Flăcăul îi flueră, cercă să-l îmbuneze, dar nu fu chip. Lupu îl lătra ca pe-un străin. Și cînd se apropiè bine de casă, mama lui eși repede în prag să vază de ce se tot dă cîinele. Neculai merse repede spre ea, îi luâ mîna și i-o sărută:

— Bine te-am găsit, mamă!

Iar Smaranda se uita la el cu ochi mirați, umezi de bucurie.

— Culăiaș!... Culăiaș!... Bine-ai venit, maică.

În acest timp Misăilă eșise și el din casă și venia la flăcău cu mîna întinsă:

— Ai venit, băete ?

Întreba așa par'că s'ar fi așteptat să-î vie feciorul.

.
Pe sub seară Neculai porni la horă. În drum se întâlnește cu doi flăcăi cari îl întovărășiră pînă la cîrciuma lui Năstrapă. Lăutarul zicea hora dreaptă. Flăcăul se opri în marginea horii și-și plimbă privirea pe fetele din joc.

Marioara nu era printre ele... Ce să facă!

Să se prinză?... Nu! Stoica Năvodaru îl zări și veni repede la el :

— Hai noroc, frate Culai!

— Noroc, frate Stoico!

Și hora se opri, se sparse. Flăcăii se îngrămădiseră în jurul lui Pleșea.

Apoi jocul porni iarăși. Dar Neculai nu juca. Sta cu Năvodaru la o parte și se uita la lume.

Iar într'un tîrziu, văzînd că nu mai vine fata lui Crivăț, întrebă:

— Dar Marioara nu-î acasă azi ?

Cellat se întunecă la față și răspunse, uitîndu-se în altă parte.

— Nu! S'a dus...

— Unde? Departe?

— Tare departe!

Pleșea nu înțelegea.

— Unde?

— Pe lumea cealaltă.

— Ce?... Cum?... A murit!

— De astă-primăvară.

Cellalt însă i-se uită în ochi și-l strânse de braț:

— A murit?

— A murit, înăi frate!...

Neculai Pleșea primi o lovitură de mână drept în moalele capului. Stătea cu ochii'n jos, zdrobit...

Și'ntr'un târziu își pironi privirea în ochii lui Stoica:

— Frate de cruce mă-ești tu?... Frate?...

Cîine ești!... De ce nu mă-ai dat de știre?

Se ridică apoi de pe scaun și porni acasă...

Acum n'avea la ce mână sta în Vultureasca. Trebuia să plece, să plece departe pe un drum lung...

Smaranda îl văzu intrînd întunecat în casă și înțelese că flăcăul ei aflase de moartea Marioarei. Nu îndrăznia să-i spue

nimic, ci se uita la el, cu o privire umilită, smerită...

Și cînd flăcăul își strîngea legătura de drum, ea păru că înțelege ce are el de gînd să facă și îndrăzni să-l întrebe :

— Dar ce faci, maică ?

Și era atîta smerenie în întrebarea ei, atîta rugăciune caldă în ochii ei, atîta teamă de a nu'l scăpa, în cît flăcăul nu putu răspunde deocamdată. Se uita la ea și simția cum îl înfioară caldul isvor al lacrărilor și vedea bine că de nu va pleca acum, pe loc, încleștînd din fălci, în clipa următoare nu va mai putea pleca.

Și nu plecâ.

Lăsă legătura pe marginea patului și își puse mîinile la ochi :

— Maică, măiculiță... Marioara...

Stejarul mîndru fusese frînt de furtună...

... Șase ani trecuseră de la moartea Marioarei. Iani Livaridi era acum în București, unde învîrtea afaceri mari; Mișu se cumișise, se făcuse avocat și se amestecase în politică. Iar Ilie Măcieș se întorsese la Vultureasca lui... Stoica se în-

surase... Neculai Pleșea se liberase din armată acum doi ani...

În ziua aceea de primăvară boierul Măcieș încălecă de dimineață și porni la câmp să vadă cum merge semănatul orzului.

Cu moartea Marioarei se stinse cea din urmă pîlpîire de nădejde în sufletul lui. Primise lovitura cu supunere, cu smerenie. Erau alții mai crud isbiți ca el și nu cîrtia, muncia mai departe, ștergîndu-și repede pe furiș cîte-o lacrămă, între două brazde de coasă saă la întorsul plugului la capul locului.

Era acum în mijlocul neamului din care simția că face parte, a neamului aceuia tare la suflet, care muncia neconținut ogorul strămoșesc.

Și-i era mai dragă acuma Vultureasca lui, par'că din fie-care palmă de pămînt îi răsuna urarea de bună-venire în ogorul strămoșesc. De fie-care clin de loc îl lega cîte o amintire. În cutare parte creștea mai de mult trifoiu în patru foi, în altă parte se făcea odată vulpoi mare din care el rupea cîte-un spic de și-l punea la pălărie. De mult, tare de mult...

De departe i se arătară semănătorii înșirați pe ogoare. Veniaū, cu fața către soare, svîrlind cu dreapta sămînța bălaie de orz. Pe sus cîntaū ciocîrlii nebunatece. Miros de pămînt reavăn, de curînd întors de pluguri, plutia pe cîmp. Mai departe se vedeau ridicîndu-se aburi ușori cari rătăciaū pe locuri ca o scamă subțire, albăstrie.

El se apropia, se apropia, ajunsese.

Linia de semănători se opri o clipă-două, apoi iar porni. Mîna dreaptă intra, se umplea în semănătoarea atîrnată de gît, brațul drept se întindea, arcuia frumos, și din mîna picuraū pe pămînt boabele de orz bălan, ca niște mărgele.

Boierul merse multă vreme în urma lor. Eraū acolo și Dinu Crivăț și Neculaï Pleșea și Stoica Năvodaru...

La prînzul cel mic oamenii răsufiară pe postață, îmbucară cîte-ceva și porniră iarăși.

Cînd fu aproape de nămiezi, femeile începură să vie cu de mîncare la bărbați. Nevasta lui Stoica Năvodaru venise cu un băețaș de vre-o trei anișori, un drăcușor bălan și nebunatic.

Nămiezea sosi.

Neculai Pleșea isprăvi repede de mâncat și se duse lângă Năvodaru. Îi luă copilul în brațe, îl ridică sus, îl lăsă repede jos, îl svîrli în sus ca pe o păpușă și-l prinse iute, în căderea lui spre pămînt. Și cum se juca așa cu copilul acela al unui frate de cruce, îi veni în gînd chipul Marioarei și se întristă de-odată... Și el ar fi avut acum un copilaș așa, de-ar fi trăit fata lui Crivăț...

Lăsă copilul jos și se uită în fundul zărilor, ca pentru a cerceta vremea.

Măcieș îl urmărise tot timpul și văzuse cum i-se înourase fața cînd se întoarse să nu-l vadă oamenii. El înțeleșese că rana din sufletul lui tot mai sîngera încă.

Incercă să-l abată din gîndurile lui triste:

— Ce zică, Pleșeo, ne plouă pînă diseară ?

Cel întrebăt se întoarse repede, își ridică ochii la cer și răspunse :

— Dumnezeu știe, boierule !

Răgazul de amiază trecu. Semănătorii se ridicară, își umplură semănătoarele și porniră...

Brațele tăiau arcuri în văzduh, sămînța

Te cură pe ogor, încredințându-ți viața tăinică închisă în ea...

Iar boierul se duse la curte. Mîncă repede și ieși în balcon spre a citi gazeta ce-î sosise în ziua aceea.

După cît-va timp se întunecă la față de odată. Luă iar de la început și citi:

«La alegerile parțiale pentru colegiul al doilea de Cameră la București, guvernul a repurtat o victorie strălucită. A fost ales d. avocat Mișu Livaridi, care a întrunit o majoritate zdrobitoare față de candidatul opoziției!»

Gazeta îi căzu pe genuchî și boierul Măcieș rămase pe gînduri...

Iar într'un tîrziu murmură:

— Da!... Da!.. Neamul Livarizilor... Se ridică...

ERATA

- Pag. 5, rîndul 6, în loc de «non» să se citească «no»
- Pag. 5, rîndul 8, în loc de «wich» să se citească «wh
» 5, » 8, » » » «hade» » » » «ha
- Pag. 38, rîndul 6, în loc de «por-moneul» să se citească «port-moneul».
- Pag. 41, rîndul 21, în loc de «Livardi» să se citească «Livaridi».
- Pag. 70, rîndul 14, în loc de «A lui?» să se citească «A lui».
- Pag. 92, rîndul 6, în loc de «piet» să se citească «p
- Pag. 125, rîndul 9, în loc de «ușurințe» să se citească «ușurința».
- Pag. 199, rîndul 22, în loc de «Te-a bătut ne-ne-săm» să se citească «Te-a bătut așa ne-tam, ne-s
- Pag. 208, rîndul 26, în loc de «ziua» să se citească «Ziua».
- Pag. 241, rîndul 13, în loc de «bătea» să se citească «băteaî».
- Pag. 281, rîndul 18, în loc de «De ce!» să se citească «De ce?»
-